

**YRITTÄJIEN NARRATIIVEJA PALKKATYÖHÖN
SIIRTYMISEN KOKEMUKSESTA AMMATILLISEN
IDENTITEETIN NÄKÖKULMASTA**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2018

**Tekijä: Petri Pekkarinen
Oppiaine: Johtaminen
Ohjaaja: Tuomo Takala**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIIVISTELMÄ

Tekijä Petri Pekkarinen	
Työn nimi Yrittäjien narratiiveja palkkatyöhön siirtymisen kokemuksesta ammatillisen identiteetin näkökulmasta	
Oppiaine Johtaminen	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika 2018	Sivumäärä 62 + liitteet
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Yrittäjyys on suosittu työllistymisvaihtoehto alle 35-vuotiaiden nuorten aikuisten keskuudessa. Yrittäjänä onnistuminen on monen tekijän summa, ja moni yrittäjä siirtyy syystä tai toisesta työelämään työntekijäksi. Työkokemuksen ja ammatillisen kasvun merkitystä yrittäjyydelle on tutkittu melko laajalti, mutta yrittäjyyskokemuksen vaikutuksia palkkatyöhön siirtyvän - tai siirtyneen - entisen yrittäjän työhön sopeutumiseen tai työelämässä menestymiseen ei liene tarkasteltu yhtä johdonmukaisesti.</p> <p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia tarinoita entiset yrittäjät kertovat kokemuksistaan palkkatöihin siirtymisestä. Aihetta lähestyttiin yrittäjien elämäkerrallisten kertomusten sisältöä yrittäjyyden syiden, palkkatyöhön siirtymisen syiden, yrittäjyyden ja palkkatyön koettujen erojen, ammatillisen identiteetin ilmentymisen ja työn merkityksellisyyden tarkastelun kautta. Tutkimus toteutettiin elämäkerrallisena haastattelututkimuksena, jonka aineisto kerättiin haastattelemalla neljää henkilöä, jotka ovat toimineet aiemmin yrittäjänä ja siirtyneet syystä tai toisesta palkkatöihin. Osa haastatelluista on sittemmin työllistänyt itsensä yrittäjänä sivutoimisesti tai päätoimisesti. Haastattelujen pohjalta tuotettiin narratiivisen analyysin avulla eheät yrittäjäkertomukset, joissa on säilytetty yrittäjien perspektiivi. Kertomuksista ja haastattelusta poimituista lainauksista tehtyjen havaintojen pohjalta on esitetty tutkimuskysymysten teemojen mukaan jaotellut tulokset.</p> <p>Vahvasti kokemuslähtöisistä kertomuksista on voitu tehdä suuntaa antava johtopäätös vahvasti sisäisten motiivien ohjaamien yrittäjien ammatillisen identiteetin ristiriidoista työelämään siirtyessä: mitä vahvempi sisäinen tarve itsensä toteuttamiseen yksilöllä on, sitä hankalampi tämän voi olla sopeutua palkkatyöhön ja työelämän perinteisiin nähtäviin normeihin. Lisäksi palkkatöitä edeltävä yrittäjyyskokemus voi lisätä herkkyyttä yrittäjyyden ja palkkatyön erojen tunnistamiseen.</p>	
Asiasanat: yrittäjyys, identiteetti, narratiivi, työn merkitys	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopiston kirjasto	

KUVIOT

KUVIO 1 Tutkimuskysymys ja sen tarkastelua tukevat apukysymykset.....	6
KUVIO 2 Yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämiseen vaikuttavat psykologiset ominaisuudet (mukaiillen Shane 2003, 96)	10
KUVIO 3 Kertomuksen, tarinan ja tapahtumien suhde (Hänninen 2010, 161) ..	13
KUVIO 4 Työperusteisen identiteetin prototyyppi (mukaiillen Bothma ym. 2015, 38).....	18
KUVIO 5 Omaelämäkerran kerrontaskeema (mukaiillen Vilkkö 1990, 94)	26

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Haastateltujen perustiedot	25
TAULUKKO 2 Kertojan arvioinnin ilmeneminen tekstissä (mukaiillen Apo 1990, 73; Siikala 1984, 98)	28
TAULUKKO 3 Tiivistelmä johtopäätöksiä tukevista tuloksista	53

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ KUVIOT JA TAULUKOT SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimuksen taustaa ja tavoite.....	5
2	TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA	8
2.1	Yrittäjyys ja yrittäjä.....	8
2.1.1	Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät.....	9
2.2	Narratiivisuus.....	12
2.2.1	Narratiivinen tutkimus.....	13
2.3	Identiteetti.....	15
2.3.1	Ammatillinen identiteetti.....	17
2.3.2	Narratiivinen yrittäjäidentiteetti	19
3	TUTKIMUSASETELMA.....	21
3.1	Tutkimusongelma.....	21
3.2	Tutkimuksen toteuttaminen.....	22
3.2.1	Haastattelu narratiivisena tutkimusmenetelmänä	22
3.2.2	Haastattelujen toteutus ja aineiston käsittely.....	24
3.2.3	Narratiivinen aineistoanalyysi	25
3.2.4	Elämäkerrallisten kertomusten merkityksenannon tarkastelu	27
3.2.5	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	28
4	TULOKSET.....	30
4.1	Yrittäjien narratiivit	30
4.1.1	Pasin tarina	30
4.1.2	Simon tarina	33
4.1.3	Lauran tarina.....	37
4.1.4	Sepon tarina.....	41
4.2	Yrittäjien kokemukset palkkatöihin siirtymisestä	45
4.2.1	Yrittäjyyden motiivit.....	45
4.2.2	Syyt palkkatöihin siirtymiselle.....	47
4.2.3	Kokemus yrittäjyyden ja palkkatyön eroista.....	48
4.2.4	Ammatillisen identiteetin näkökulma	50
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	54
	LÄHTEET.....	59
	LIITTEET.....	63

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa ja tavoite

Nuoret aikuiset näkevät yrittäjyyden yhä useammin potentiaalisena työllistymistapana, ja nuorten yrittäjyyskasvatus on lisääntynyt. Vuonna 2017 48 prosenttia uusista yrityksistä oli alle 35-vuotiaiden perustamia. (YLE 2018). Samana vuonna yrittäjien ja yrittäjäperheenjäsenten lukumäärä kuitenkin väheni ja osuus työllisistä laski prosenttiyksiköllä 13 prosenttiin. (SVT 2018). Aiemman kokemuksen ja työuran vaikutuksia yrittäjänä menestymiseen on tutkittu johdonmukaisesti ja kattavasti erityisesti 2000-luvun alusta lähtien (Politis 2005, 59-67). Yrittäjäkokemuksen vaikutukset sitä seuraavaan työelämään vaikuttavat puolestaan olleen toistaiseksi vähemmän tarkastelun alla. Mielenkiintoiset tutkimusaiheet liittyvät muun muassa yrittäjyyden jälkeisellä työuralla etenemisen menestystekijöihin ja yrittäjyyden houkuttelevuuteen jatkossa, mutta myös yrittäjään itseensä. Tässä pro-gradu -tutkielmassa halusin selvittää, millä tavoin yrittäjyyden jälkeen palkkatöihin siirtyvä yrittäjä itse kokee työ- ja yrittäjäidentiteettinsä mahdolliset muutokset: onko identiteettiä laisinkaan, ovatko palkkatyö ja yrittäjyys vain vaihtoehtoisia tapoja työllistyä ilman sen kummempaa merkitystä, vai onko yrittäjyydessä itsessään jokin vahvempi urasuunnitteluun ja ihmisen yleiseen identiteettiin vaikuttava voima?

Tutkimusaihe on lähtöisin omasta kokemuksestani. Toimin opintojeni kandi- ja maisterivaiheen välissä pari vuotta startup-yrittäjänä pelialalla. Yritys työllisti Jyväskylässä kolme yrittäjää ja kaksi työntekijää. Keväällä 2016 siirryin itse samalle alalle palkkatöihin ensin Jyväskylään ja edelleen Tampereelle, kunnes alkuvuodesta 2017 palasin Jyväskylään suorittamaan maisteriopintoni loppuun. Huomasin yrittäjänä toimimisen muokkaavan työidentiteettiäni myös palkkatyössä ja vaikuttavan työntekooni ja urasuunnitteluuni eri tavoin. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin kartoittaa hieman laajemmin minkälaisia narratiiveja entiset yrittäjät kertovat kokemuksistaan palkkatyöhön siirtymisestä, ja miten he mahdollisesti kokevat yrittäjäkokemuksen vaikuttavan omaan urakehitykseensä tulevaisuudessa. Narratiivien lähempään tarkasteluun valitsin

ammattillisen identiteetin näkökulman. Näistä lähtökohdista ja tavoitteista muotoilin päätutkimuskysymyksen ja sen tarkastelua tukevat apukysymykset:

TUTKIMUSKYSYMYS

Miten kokemus yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtymisestä vaikuttaa henkilön ammatti-identiteettiin?

APUKYSYMYKSET

- 1) Mitkä tekijät ovat motivoineet yrittäjyyteen?
- 2) Mistä syistä palkkatöihin siirtyminen on tapahtunut?
- 3) Mitä eroja yrittäjyyden ja palkkatyön välillä koetaan olevan siirtymän jälkeen?
- 4) Miten yrittäjyydestä palkkatöihin siirtynyt henkilö kokee työn merkityksen?

KUVIO 1 Tutkimuskysymys ja sen tarkastelua tukevat apukysymykset

Tutkimus on kuviossa 1 esitettyjen kysymysten myötä teoriaohjaava (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-111). Pyrin aiemman tutkimustiedon avulla kokoamaan riittävän viitekehyksen, jonka avulla palkkatöihin siirtyvää yrittäjää voi tarkastella ilmiönä. Elämäkertamuotoinen narratiivinen aineisto on kerätty haastattelemalla neljää henkilöä, jotka työuransa jossakin vaiheessa ovat toimineet vähintään kerran yrittäjänä ja siirtyneet sen jälkeen syystä tai toisesta palkkatöihin. Näistä haastatteluista olen narratiivisen analyysin avulla rakentanut narratiivit, joissa olen tiivistänyt haastateltavien tarinat eheiksi kertomuksiksi, jotka avaavat yrittäjien identiteetin koettua muotoa ja muutosta. Kertomuksilla on saman skeeman mukainen, vertailtavissa oleva rakenne, ja olen pyrkinyt säilyttämään tekstissä kertojien oman äänen ja perspektiivin. Yrittäjyysnarratiivien lisäksi olen poiminut aineistosta tutkimuskysymyksiä koskettavia sitaatteja, jotka havainnollistavat tarkemmin kertomusten sisältämiä merkityksiä.

Johdannon jälkeen määrittelen tutkimuksen kannalta merkittäviä käsitteitä ja teemoja yrittäjyyden, työidentiteetin ja narratiivien osalta kirjallisuuskatsauksessa. Aiheen vaatimien useiden näkökulmien vuoksi joidenkin käsitteiden eksakti määrittely on jokseenkin mahdotonta, eikä kaikille tarkasteltaville ilmiöille löydy yhtä selkeää teoriaa. Teoriataustan onkin tarkoitus mahdollistaa aineiston tarkastelu, analysointi ja johtopäätösten tekeminen riittävässä tieteellisessä kontekstissa. Teoriakatsauksen jälkeen käyn läpi käytetyt tutkimus-, aineiston keruu- ja analysointimenetelmät ja arvioin tutkimuksen luotettavuutta. Tämän jälkeen avaan ja kiteytän tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien haastatteluista koostamani narratiivit. Aineistoa tarkastelen aluksi teoriaohjaavan tutkimuksen periaatetta sivuten sellaisenaan ilman, että yritän hakea siitä teoriamuottiin sopivia tuloksia. Tulokset on jaoteltu tutkimuskysymysten ja apukysymysten teemojen pohjalta, ja pyrin peilaamaan niitä myös tässä raportissa

tarjoamaani teoriataustaan teoriaohjaavan tutkimuksen periaatteita sivuten abduktiivisen päättelyn logiikan mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110). Narratiivisiin perustuen esitän lopuksi sekä tulkintani yrittäjien kokemuksista palkkatoihin siirtymisestä että pohdinnan tuloksien merkityksestä työelämässä ja kiinnostavissa jatkotutkimusmahdollisuuksissa.

2 TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTA

2.1 Yrittäjyys ja yrittäjä

Yrittäjyyden tieteellinen tarkastelu on eri yhteyksissä hyvinkin vaihtelevaa, eikä käsitteelle ole olemassa yhtä ainoaa tarkkaa määritelmää. Tulkinnot eivät usein ole keskenään ristiriitaisia, vaan täydentävät toisiaan useammasta näkökulmasta käsin (mm. Niittykangas 2007, 4-5). Tämän tutkimuksen kannalta oleellista oli määritellä yrittäjyys muutamasta eri näkökulmasta, sillä haastateltavien kertomukset omasta elämästään, urastaan ja kokemastaan yrittäjäidentiteetistä ovat niin ikään kunkin henkilön oma subjektiivinen tulkinta siitä mitä yrittäjyys heille on ja mitä yrittäjänä toimiminen heille merkitsee.

Yksiselitteisimpien määritelmien mukaan yrittäjä on henkilö, joka havaitessaan liiketoimintamahdollisuuden luo organisaation niiden toteuttamista ja hyödyntämistä varten (Bygrave 2010, 3). Yrittäjyys voidaan niin ikään konkreettisimmin määritellä esimerkiksi Laukkasen (2007, 28) mukaan liiketoimintana, yritysten perustamisena ja niiden johtamisena. Samansuuntaisesti yrittäjyyttä kuvaa Ucbasaranin, Wrightin ja Westheadin (2006, 5-6) määritelmä, jonka mukaan yrittäjän kriteereinä toimivat omistajuus, päätöksenteko ja liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen. Yrityksen päätöksentekoon osallistumisen ja omistajuuden kaltaisen taloudellisen sitoutumisen ja vastuunkannon huomioi myös Niittykangas (2003, 32). Yrittäjyys ei välttämättä kuitenkaan ole asemaan, vastuuseen tai päätäntävaltaan sidoksissa oleva status. Esimerkiksi Koiranen (1993, 65) tuo käsitteen määrittelyyn mukaan sisäisen yrittäjyyden näkökulman, jonka mukaan yrittäjyys on uutteran, luovan ja itseään toteuttavan ihmisen tapa suhtautua ja paneutua työhönsä. Aaltio-Marjosola (1997, 11-12) kuvailee yrittäjyyden laajemmin yksilön ajatus-, toiminta- ja suhtautumistapana työhön, ja sitä voidaan hänen mukaansa tarkastella myös organisaation kulttuurisena mallina. Niittykangas puolestaan (2007, 7-10) kartoittaa sisäistä yrittäjyyttä, yrittäjämäisyyttä tai *yrittävyyttä*, ja niiden eroja pienyritysten ja suurten korporaatoiden maailmassa.

Yrittäjyyttä on tutkittu paljon yksilön piirteiden näkökulmasta. Timmons ja Spinelli (2009, 46) tunnistavat esimerkiksi kyvyn vastata haasteisiin positiivisesti, virheistä oppimisen, aloitteellisuuden ja päättäväisyyden menestyviä yrittäjiä yhdistäviksi tekijöiksi. Toisaalta piirrelähtöistä yrittäjyystutkimusta kritisoineet tutkijat ovat osoittaneet yrittäjiin liitettyjen piirteiden olevan usein yrittäjiä kuvaavia, mutta eivät millään tavoin ainutlaatuisia johtajiin tai muihin menestyviin ihmisiin verrattuna (Politis 2005, 54). Myös Shane (2003, 2-4) on todennut yrittäjyystutkimuksen olleen usein kapeakatseista. Politis (2005, 54) viittaakin edelleen Gartneriin (1988), joka on todennut yrittäjien piirteitä tarkastelevan keskustelun kysyneen väärää kysymystä: "kuka on yrittäjä?" sijaan meidän tulisi tarkastella "mitä yrittäjä tekee?", jotta yrittäjyyden havainnointi sitä ympäröivässä kontekstissa on mielekästä ja kestävä. Merkittäviä tutkimuksen kohteita ovat yrittäjän kognitio ja käyttäytyminen, eli käytännön tekoja ohjaavat tekijät, niitä seuraava oppiminen (Politis 2005, 55-56), ja erilaisten yrittäjätyyppien, kuten noviisien tai sarjayrittäjien tunnistaminen ja tarkempi määrittely (Ucbasaran, Westhead & Wright 2001). Shanen (2003, 4-5) kokoamassa kattavassa määritelmässä yrittäjyys on toimintaa, joka pitää sisällään mahdollisuuksien löytämisen, arvioinnin ja hyödyntämisen uusiksi tuotteiksi tai palveluiksi sekä ennennäkemättömiä tapoja organisoida markkinoita, prosesseja ja raaka-aineita. Shane pyrkii konseptia määritellään samalla etsimään vastausta kysymyksiin miksi, milloin ja miten yrittäjyysmahdollisuuksia ilmenee, ja miksi jotkut yksilöt kykenevät tunnistamaan, arvioimaan ja hyödyntämään niitä toisia paremmin. Kootun määritelmän hän toteaa samalla olevan empirian kannalta haasteellinen, sillä yrittäjyyteen liittyy operationaalisella tasolla useita ulottuvuuksia: yrittäjyys esimerkiksi jakautuu käytännössä *yrittäjyyden perustamiseen* ja *itsensä työllistämiseen*, ja yrittäjyyden menestystekijät ja niiden mittaaminen vaihtelevat yrittäjyyden eri vaiheissa huomattavasti (Shane 2003, 5-6). Myös yrittäjyyden ja yrityksen elinkaaren eri vaiheissa vallitsevat sidosryhmäsuhteet voivat vastavuoroisesti vaikuttaa yrittäjän persoonaan ja piirteisiin (Littunen 2000, 304-305).

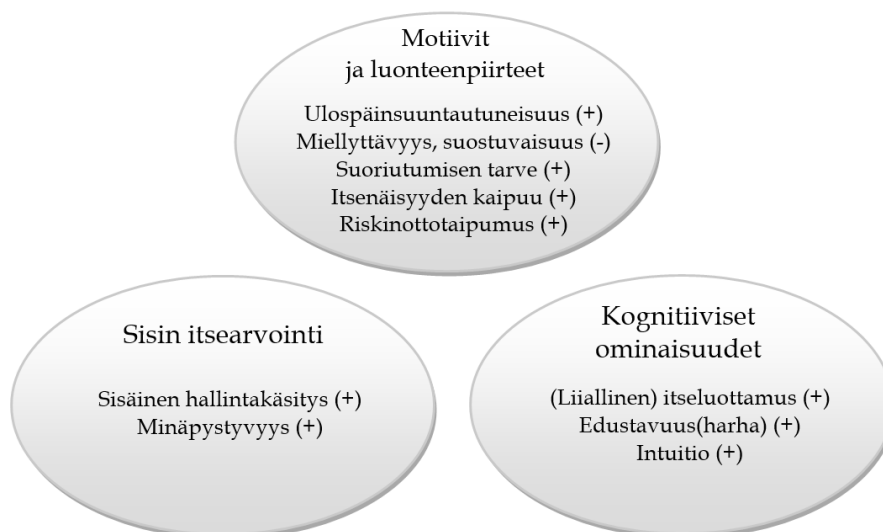
2.1.1 Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät

Tämän tutkimuksen kannalta sekä yrittäjien luontaiset tai opitut ominaisuudet että yrittäjyyden menestystekijät jäävät vähemmälle merkitykselle, ja tarkastelun keskiössä ovat syyt yrittäjäksi ryhtymiselle – ja edelleen yrittäjyydestä luopumiselle ja siihen liittyvälle kokemukselle. Syitä yrittäjäksi ryhtymiselle on monia. Peltonen (1986, 33-36) lähtee järjestelmällisesti liikkeelle Maslow'n tarvehierarkiateoriasta, Herzbergin olosuhde- ja motivaatiotekijöiden teoriasta, Vroomin odotusarvoteoriasta ja McGregorin X- ja Y- ihmiskäsitysteorioista ja etenee jäsentämään ihmistä ohjaavat motiivit – jotka hänen mukaansa merkittävästi vaikuttavat sekä sisäisessä että ulkoisessa yrittäjyydessä – kolmeen ryhmään: instrumentaaliset motiivit (elanto), ekspressiiviset motiivit (tunteet, viihde, arvostus) ja henkisen kasvun motiivit (ammattillinen kehittyminen ja kasvu ihmisenä). Koirasen (1993, 77) mukaan yrittäjyyden kulmakivet ovat kyky, halu ja uskallus. Myös Politis (2005, 11-14) tunnistaa yrittäjyyden keskeiseksi veto-

voimaksi yrittäjyysmahdollisuudet ja niiden havaitsemisen yksilöllisistä tekijöistä riippuen.

Shane (2003, 68-95) esittää mahdollisuuksien houkuttelevuuden ja hyödyntämisen todennäköisyyden riippuvan yksilön tilanteesta suhteessa mahdollisuuteen; odotettu tuotto, toimeentulotarve, sopiva koulutus, tiedot ja taidot, ammatti- ja liiketoimintaosaaminen, ikä, sosiaalinen asema ja monet muut tekijät vaikuttavat yksilön taipumukseen tarttua eteen tulevaan mahdollisuuteen. Esimerkiksi työtön tarttuu hyvin toimeentulevaa ihmistä helpommin pienenkin hyödyn mahdollisuuteen, sillä vaihtoehtokustannus työttömän ajankäytölle on huomattavasti pienempi. Koulutettu ja työkokemusta kartuttanut ihminen päätyy osaamatonta todennäköisemmin pyrkimään hyödyntämään tietojansa ja taitojaan tilaisuuden tarjoutuessa. Vastaavasti ikääntynyt ihminen tunnistaa ja osaa nuorta helpommin hyödyntää yrittäjyysmahdollisuuksia, mutta toisaalta iän karttuminen vähentää selvästi riskinottohalukkuutta. Monet tämänkaltaiset limittävät tilannetekijät vaikuttavat yksilön mahdollisuuksiin tarttumisen ja siten yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyyteen.

Edellä kuvatut yksilölliset tilannetekijät eivät yksin ole yrittäjyyden ratkaiseva aines. Yrittäjyyteen ohjaavia psykologisia tekijöitä on niin ikään pyritty tunnistamaan ja luokittelemaan. Shane (2003, 96-117) jäsentää yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämiseen vaikuttavat psykologiset ominaisuudet kolmeen laajaan kategoriaan: *luonteen ja motiivien näkökulmat, sisin itsearvointi ja kognitiiviset ominaisuudet*. Kategoriat ja niiden sisältämät ominaisuudet on esitetty kuviossa 2. Ominaisuuksien perässä olevat plus- ja miinusmerkit osoittavat, vaikuttaako kyseinen psykologinen ominaisuus yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämiseen lisäävästi vai vähentävästi.

KUVIO 2 Yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämiseen vaikuttavat psykologiset ominaisuudet (mukaillen Shane 2003, 96)

Kuviossa 2 esitetyt motiivit ja luonteenpiirteet pääsääntöisesti lisäävät henkilön taipumusta yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämiseen. Esimerkiksi ulospäin-suuntautuneisuus, joka usein pitää sisällään sosiaalisuutta, aktiivisuutta, kunnianhimoa ja aloittekykyä, auttaa yrittäjämäistä henkilöä esimerkiksi neuvotte-lutilanteessa. Miellyttävyyttä tai suostuvaisuutta ilmentävät henkilöt ovat puolestaan muita epätodennäköisempiä yrittäjyysmahdollisuuksien hyödyntämisessä, sillä heiltä usein puuttuu yrittäjämäiselle toiminnalle hedelmällinen skeptisyys ja asioiden ja ihmisten kyseenalaistaminen. Sisimmän itsearvioinnin kategoriaan Shane on sisällyttänyt hallintakäsityksen ja minäpystyvyyden käsitteet. Hallintakäsitys tarkoittaa yksilön ja tämän ympäristön kontrollin suhdetta. Korkean sisäisen hallintakäsityksen omaavat henkilöt *uskovat* pystyvänsä vaikuttamaan ympäristöönsä, ja ovat siten muita todennäköisemmin hyödyntämässä myös yrittäjyysmahdollisuuksia. Minäpystyvyys, joka ilmentää yksilön uskoa omaan suoriutumiskykyynsä, vaikuttaa yrittäjyysmahdollisuuksien kannalta yhtä lailla positiivisesti. Kognitiivisten ominaisuuksien kategorian piirteitä voidaan kiintoisasti pitää osin negatiivisina piirteinä, mutta ne vaikuttavat kuitenkin yrittäjämäiseen käyttäytymiseen positiivisesti. Jopa liiallinen itseluottamus, tai optimismiharha, on omiaan rohkaisemaan aloitteellisuuteen, vaikka tilanteessa ei olisi saatavilla tarpeeksi tietoa onnistumisen todennäköisyyksien puolesta. Samalla itseensä korostetusti luottava henkilö usein yliarvioi omat tietonsa ja taitonsa. Edustavuusharhan omaava henkilö puolestaan on valmis tekemään päätöksiä hyvinkin vajavaisella aikaisemmalla tiedolla, jonka perusteella tavallisesti ei voitaisi tehdä johtopäätöksiä tulevasta. Yrittäjänä toimimisessa ja pienen aikaikkunan liiketoimintamahdollisuuksia tunnistettaessa näistä ominaisuuksista on kuitenkin selvästi hyötyä. Aiemmin esitettyjen eipsykologisten tilannetekijöiden ja kuvion 2 rajaamien psykologisten ominaisuuksien ohella muita yrittäjyysmahdollisuuksiin vaikuttavia muuttujia ovat lisäksi muun muassa toimialakohtaiset erot ja yhteiskunnalliset, poliittiset ja sosiaaliset ympäristötekijät. (Shane 2003, 61-160.)

Yksi yrittäjyyden syitä luokitteleva teoria jakaa erilaisia motiiveja työntö- ja vetotekijöihin (Niittykangas 2003, 134-137; Schjoedt & Shaver 2007; Segal, Borgia & Schoenfeld 2005). Työntötekijät ovat luonteeltaan henkilökohtaisia tai ulkoisia tekijöitä - ja usein negatiivisia kokemuksia - kuten avioero, ylennyksen saamatta jääminen tai työttömyys, jotka ajavat tai joskus jopa pakottavat yrittäjyyteen ainoana mahdollisena vaihtoehtona. Vetotekijöihin lukeutuvat positiivisemmat motivaatiotekijät, kuten houkuttelevan liiketoimintamahdollisuuden tunnistaminen, mahdollinen parempi toimeentulo ja saavutukset. (Niittykangas 2003, 134-137; Niittykangas, Littunen & Kinnunen 1998, 88-89.) Suurin tunnistettu vetotekijä on kuitenkin yrittäjyyden sisältämä itsenäisyys ja oman työn johtaminen (Kirkwood 2009).

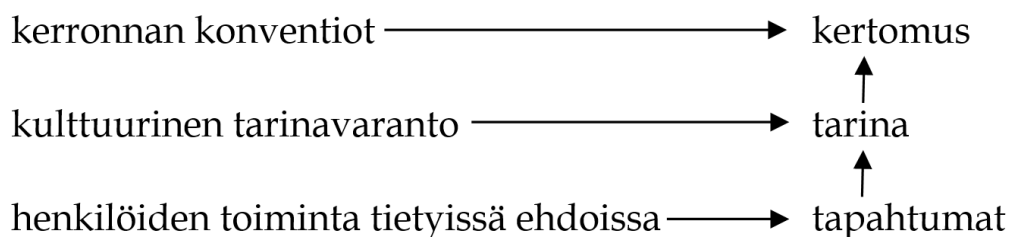
Yrittäjään, yrittäjyyteen ja yritystoiminnan eri vaiheisiin liittyy siis useita eri määritelmiä ja näkökulmia, joita tässä osiossa voin eritellä rajallisesti. Tämän tutkimuksen valossa tärkeimpänä on tarkastella yrittäjyyttä paitsi tietynlaisia odotuksia työn merkitykselle asettavien ihmisten tapana työllistää itsensä sekä heidän *oppimisprosessinaan*. Politis (2005, 255-256) esittää, että yrittäjyys tulisi

nähdä elämänmittaisena kokemuksellisena oppimisprosessina. Ihminen ei yhtäkkiä ”muutu” yrittäjäksi, eikä siten ala tai lakkaa oppimasta erikseen yksilönä tai yrittäjänä. Yrittäjyys ei siten ole yksittäinen ammatti, jonka edellytyksinä ovat vain tietynlaiset tiedot, taidot ja toimintatavat, vaan merkittävänä tekijänä toimivat myös yksilön henkilökohtaiset motivaatiotekijät ja itselleen työelämäkontekstissa rakennettu omakuva. Lähteenmäki (1997, 147) esittää mielestäni tätä tukevan näkökulman ammatillisen kasvun prosessista, jossa kehittymishaluinen yksilö pyrkii kehittämään ammatillista osaamistaan usein yrittäjyyden kautta uransa kasvu- ja kriisivaiheissa. Yrittäjämäinen oppiminen ja yrittäjyyteen johtavat tekijät muotoutuvat siis pitkään yksilön elämässä ja uralla ennen varsinaista yrittäjäksi ryhtymistä – ja jatkavat muotoutumistaan pitkään ensimmäisen yrittäjyyskokemuksen jälkeenkin.

2.2 Narratiivisuus

Käsite ”narratiivi” tarkoittaa kerrontaa tai kertomuksellista aineistoa, ja sitä on suomalaisessa tutkimuksessa kutsuttu myös tarinallisuudeksi (Heikkinen 2010, 143; Hänninen 1999; 16-19). Sana juontaa juurensa latinankielisiin sanoihin *narratio*, kertomus, ja *narrare*, kertominen. Maailmamme perustuu tarinoiden kertomiseen ja kuulemiseen, ja narratiivisuutta pidetään loogisen ajattelun ohella tyypillisenä keinona kokemustemme jäsentämiseen ja tapana tehdä selkoa todellisuudesta (Eskola & Suoranta 2014, 22-23). Ricoeur (mm. 1992, 114-115) toteaa irrallisten tapahtumien ja asioiden koostuvan ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi kertomusten avulla. Ihmiset ovat ainakin kivikauden leirinuotioilla vietetyistä hetkistä asti välittäneet toisilleen selviytymisen kannalta elintärkeää tietoa tarinoiden muodossa. Nykyään yksilönä ja yhteisönä olemassaolon merkitystä jäsentävillä narraatioilla on ihmisten arkielämän lisäksi suuri merkitys myös yritysmaailmassa ja politiikassa menestymisessä (Torkki 2014, 25-34; 223-230).

Narratiivisuuden ytimessä on siis ihmiselle luontainen kertomusten luominen, tunnistaminen, ymmärtäminen ja välittäminen. Mikä sitten on kertomus? Alasuutarin (2008, 127) mukaan kertomus on diskurssin muoto, jolla on huomattava kulttuurinen merkitys. Kertomus sisältää tarinan, tapahtumakulun, mutta sillä on aina lisäksi jokin media ja esittämistapa. Yhdestä tarinasta voidaan siis muodostaa useampikin erilainen kertomus. Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 189-190) määrittelevät kertomukselle ominaisina asioina tapahtumien välisen etenemisprosessin ja kausaalisen yhteyden. Tapahtumien eteneminen, syy-seuraussuhteiden tarkastelu ja merkityksen löytäminen tekevät kertomuksesta kiinnostavan tarkastella. Olennaista hyvälle kertomukselle on myös, että se välittää kokemusta, eikä pelkästään kertaa tapahtumien kulkua. Hänninen (2010, 161) puolestaan korostaa tapahtumia tarinaksi ja edelleen kertomukseksi muovaavaa ketjua, jossa oleellisena osana kertomuksen tulkintaa on kuulijaan kulttuurin ja kokemusten kautta virittynyt merkitysrakenne (Kuvio 3).

KUVIO 3 Kertomuksen, tarinan ja tapahtumien suhde (Hänninen 2010, 161)

Kuvio 3 esittää kertomuksen muotoutumista, joka lähtee liikkeelle ihmisen tai jonkin olennon elämään liittyvillä tapahtumilla. Kulttuurisidonnaisten tarinamallien avulla tehdyn tulkinnan kautta tapahtumaketjusta syntyy tarina, joka esitettäessä esimerkiksi sanoin, kuvin tai elein muuttuu kertomukseksi. Kuvio ei itsessään ota kantaa tarinan ajallisuuteen eli tapahtumien sijoittumiseen ajassa. Tulkittavat tapahtumat etenevät toki järjestyksessä, ja jo Aristoteleen sanoin tarinalla on alku, keskikohta ja loppu. Ricoeur (1991, 21-22) niin ikään esittää tarinan muodon syntyvän edellä mainituista vaiheista. Hän esittää kertomuksen tulkitsemiseen ajallisuuden ja juonentamisen käsitteitä. Kerrottu tarina etenee tapahtumasta toiseen järjestyksessä. Synteesinä toimii tarinan juoni, joka kokoaa odotetut ja odottamattomat käänteet, sattumukset, hahmojen reaktiot ja toimenpiteet yhdeksi ketjuksi, joka johtaa tarinan loppuun. Ricoeur (1992, 142-144) näki kertomuksen aina sisältävän jonkin loppuratkaisun, mikä ei aina tarkoittanut juonellisen tilanteen ratkeamista, vaan esimerkiksi monimutkaisen tilanteen tai vallitsevan ristiriidan sietämistä. Tarinan muotoutuessa kertomukseksi voi siitä myös poistua tai siihen tulla lisää elementtejä, jotka eivät välttämättä ole olleet osa alkuperäisen tarinan sisältöä. Ajatuksessa kiteytyy kertomuksen kertojan tulkinnan ja aikariippuvuuden merkitys, eikä tarina niiden vuoksi toistu myöhemmin enää välttämättä samanlaisena eri ajassa ja eri kertojien tulkitsemana (Carr 1991, 166-168; Ricoeur 1992, 113-115).

2.2.1 Narratiivinen tutkimus

Polkinghornen (1988,18) mukaan kerronta yhdistää yksilön toiminnan ja tapahtumat ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Kerronnassa tapahtumat ja teot saavat asiayhteyden, ja yksilöt käyttävät tarinoita ja kerrontaa antaakseen merkityksiä toiminnalleen ja kokemuksilleen. Tieteellisessä tutkimuksessa narratiivisuus viittaa niin ikään lähestymistapaan, jossa kertomukset nähdään sekä tiedon välittäjänä ja rakentajana että ymmärrysvälineenä (Hänninen 1999, 34; Heikkinen 2010, 143-145). Narratiivisuus on pitkään ollut filosofian, kielitieteiden ja kirjallisuustieteiden parissa tuttu lähestymistapa. Kirjallisuustieteissä käsitteille *kertomus* ja *tarina* annetaan lisäksi tarkempi merkitys, jonka mukaan ensimmäistä pidetään yläkäsitteenä ja jälkimmäistä sen alakäsitteenä. 1990-luvulta lähtien narratiivisuus on kasvattanut suosiotaan myös muilla tieteenaloilla, ja näkökulman yleistymisen myötä aikaa on tieteellisessä keskustelussa

kutsuttu myös *narratiiviseksi* tai *elämäkerralliseksi käänteeksi* (Heikkinen 2010, 143-144).

Narratiivisuuden epistemologia voidaan liittää postmodernismin ja sosiokonstruktivismiin näkökulmiin. Postmodernin näkemyksen mukaan tieto ja käsitys todellisuudesta eivät modernistisen tiedonkäsityksen tavoin koostu objektiivisesti ja arvovapaasti vain yhdestä totuudesta, vaan ne muotoutuvat erilaisen, yhtä mahdollisten tulkintojen kautta. (Heikkinen 2010, 146-148.) Sosiokonstruktivismi puolestaan korostaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä yksilön muodostamasta maailmankuvasta ja käsityksestä omasta suhteestaan siihen (mm. Berger & Luckman 1994, 39-44). Fairclough (1992, 3-8) esittää merkityksenluonnin lisäksi sosiaalisen vuorovaikutuksen ja erityisesti kielen roolin olevan merkittäviä seurauksia sosiaalisten ilmiöiden muotoutumiseen. Ihmisten tapa käyttää kieltä esimerkiksi kertomalla tiettyyn sävyyn itsestään tai edustamastaan ryhmästä voi paitsi vahvistaa kyseisestä aiheesta muodostuvaa kuvaa tiettyyn suuntaan, myös muokata asiaan liittyvää toimintaa.

Heikkinen (2010, 146-153) esittää tarkemmin neljä tunnistamaansa tapaa käyttää narratiivisuuden käsitettä tieteellisessä keskustelussa: se voidaan liittää tiedonprosessiin, tutkimusaineiston luonteeseen, aineiston analyysitapoihin ja narratiivien käytännölliseen merkitykseen. Narratiivisuus konstruktivistisena *tiedonprosessina* viittaa tietämisen tapaan, jossa ihmiset rakentavat tietonsa ja identiteettinsä kertomusten kautta. Kertomukset – ja sitä kautta ihmisten tieto – kasvavat ja muovautuvat uusien kokemusten, uuden tiedon ja keskustelujen, kautta vanhan päälle. Arkitietomme ja identiteettimme muotoutuvat tällä tavoin vuorovaikutuksessa, ja niin on myös narratiivisen tutkimuksen toimittava. Tutkimuksen tehtävänä on pyrkiä luomaan autenttinen näkökulma todellisuuteen ja tutkittavaan asiaan, mutta uskomus objektiivisesta totuudesta on hylätävä. Narratiivisuus toimii siis kaksisuuntaisesti, jolloin kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos. Olennaista on myös tietoteoreettisen relativismin ajatus tietämisen suhteellisuudesta, eli tietäminen ja tieto ovat aina ajasta, paikasta ja tarkastelijan asemasta riippuvia. (Heikkinen 2010, 146-148.)

Toiseksi, narratiivisuudella tarkoitetaan usein *tutkimusaineiston luonnetta*. Heikkinen viittaa Polkinghornen (1995, 6) kolmeen tapaan tuottaa narratiivista tutkimusaineistoa: *numeerisesti, lyhyinä sanallisina vastauksina tai kerrontana*. Numeerinen aineisto voi olla esimerkiksi numeroasteikolla väittämien paikkaansapitävyyttä arvioiva kysely. Lyhytvastaukset puolestaan sisältävät esimerkiksi vastaajien henkilötietoja, mieltymyksiä tai harrastuksia. Kerronta on aineistomuotona näistä laajin, yleensä haastattelun tai kirjoitetun vapaamuotoisen kerronnan tuotos, jossa vastaajan oma ääni pääsee kuuluviin. Aineisto voi olla alun perin tuotettu muuten kuin tutkimustarkoituksessa. Tällaista aineistoa ovat esimerkiksi päiväkirjat ja elämäkerrat, joita voidaan yhtä lailla käyttää narratiivisena tutkimusaineistona. Aineiston luonteesta ja keräämistavasta riippuen tutkijan on osattava lähestyä niitä eri tavoin analyysivaiheessa: mitä vapaampi aineisto, sitä enemmän edellytetään tutkijan ajattelua ja aineiston tulkintaa. (Heikkinen 2010, 148-149.)

Narratiivisuudella voidaankin kolmanneksi viitata *aineiston käsittelytapaan*. Edelleen Polkinghornea (1995, 12-21) seuraten Heikkinen (2010, 149-152) jakaa aineiston käsittelytavat kahteen kategoriaan: *narratiivien analyysiin* ja *narratiiviseen analyysiin*. Ensin mainittu analyysitapa keskittyy luokittelemaan kertomuksia esimerkiksi tapaustyyppien, metaforien ja kategorioiden perusteella. Narratiivisessa analyysissä puolestaan tuotetaan aineistona käytettävien kertomusten pohjalta uusia kertomuksia, joiden tarkoituksena on tuoda esiin aineiston tulkittamisen kannalta oleellisia teemoja. Haastattelututkimusta tehdessä on kokonaisten kertomusten rakentamisen sijaan tai ohella mahdollista poimia haastateltavan puheesta pikkukertomuksia, joita voidaan tulkita erillisinä narratiiveina. Narratiivisen analyysin eri muotoja on kuvannut mm. Hänninen (2010, 166-173). Näitä ovat esimerkiksi kertomuksen rakenteen analyysi, juonianalyysi, aktanttianalyysi, elämäntarina-analyysi ja tarinan vuorovaikutuksellisuutta jäljittävä analyysi. Tämän tutkimuksen kannalta oleelliseen elämäntarinoiden analyysiin palaan luvussa 3.

Heikkisen (2010, 152-153) esittämä neljäs tapa ymmärtää narratiiveja on niiden *käytännön merkitys* ammatillisena työvälineenä. Narratiivisuutta on sovellettu niin psykologiassa, koulutuksessa, terveydenhoidossa ja vanhustyössä kuin liikkeenjohdossa ja markkinoinnissakin. Näissä yhteyksissä narratiivien teho perustuu myöhäismodernille yhteiskunnalle ja kulttuurille ominaiselle identiteettiemme jatkuvalla uudelleenrakentamiselle. Erittäin hyvä käytännön osoitus tästä on psykoterapia, jossa asiakkaan minäkertomusta pyritään muovaamaan uudelleen kriisin selvittämiseksi tai muun toivotun tulevaisuuden päämäärän saavuttamiseksi. Tällaisessa käytännön narratiivisuudessa ei käytettyjen kertomusten totuudellisuudella ole kovinkaan suurta merkitystä. Tutkimusta tehdessä tämä on kuitenkin tärkeää huomioida, sillä tarkoituksena on muodostaa pätevää, vaikkakin suhteellista, tulkintaa totuudesta.

2.3 Identiteetti

Kautta aikain ihminen on ollut kiinnostunut määrittelemään omaa ja kanssaihminen identiteettiä, ja myös sen merkitystä on tulkittu ja tutkittu eri näkökulmista ja eri kontekstien kautta. Historian saatossa henkilön sosiaalinen status ja yhteiskunnallinen identiteetti ovat määrittäneet sosiaaliluokan, syntyperän, sukupuolen tai ammatin perusteella. Nykyisin identiteetti muotoutuu ennemminkin yksilöllisten valintojen seurauksena ja niiden kautta voi tulkita myös yksilön suhdetta yhteiskuntaan persoonallisen, sosiaalisen, kulttuurisen sekä kollektiivisten tasojen kautta (Saastamoinen 2000, 266-274; 2006, 171-173). Jenkins (2008, 200) toteaa nykyisen ”tuntemamme ihmisten maailman” olevan mahdoton rakennelma ilman, että pystymme tietämään ja kommunikoimaan määritelmiä siitä, kuka tai mitä kukin meistä on. Tällaisessa maailmassa *identifikaatio*, identiteetin muotoutumisen prosessi, on samankaltaisuuden ja erilaisuuden suhteiden vuorovaikutusta, jolloin sekä yksilön että ryhmien kollektiiviset identiteetit ovat lopulta ulkoisten ja sisäisten identifikaatioprosessien tulos.

Bothma, Lloyd ja Khapova (2015, 37) tiivistävät, että identiteetin onnistunutta rakentamista, muotoilemista ja ylläpitoa voidaan pitää yksilön kannalta merkittävänä johonkin kuulumisen tunteen lujittajana.

Hall (1999, 21) jakaa tieteellisen identiteettikeskustelun kolmeen erilaiseen identiteettikäsitykseen: valistuksen, sosiologisen ja postmodernin ajan subjekteihin. Valistuksen ajan identiteettikäsitys näkee ihmisen sisimmän ytimen, identiteetin, saavan perimmäisen muotonsa ihmisen syntyessä. Vaikka ihmisen järkeä, tietoisuutta ja toimintakykyä edustava identiteetti voikin kehittyä, pysyy se kuitenkin pääpiirteittäin muuttumattomana ihmisen koko elämän ajan. Sosiologinen identiteettikäsitys ottaa huomioon identiteetin rakentumisen sosiaalisen näkökulman, jossa ihmisen sisäinen minuus muotoutuu yhteiskunnan osana olevien erilaisten ryhmien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Identiteettiinsä ihminen reflektoi ja omaksuu ympäristössään vaikuttavien "merkityksellisten toisten" arvoja, merkityksiä ja symboleja. (Hall 1999, 21-22.) Myös Kuuselan (2000, 315-317) mukaan sosiologinen identiteetti painottaa kielen ja jatkuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikutusta ihmisen minuuden muodostumiseen. Postmodernin käsityksen mukaan ihmisen identiteetti koostuu monista identiteeteistä yhden sijaan. Nämä identiteetit voivat olla ajoittain ristiriidassa tai jopa yhteensopimattomia keskenään. Ihmisellä ei ole kiinteää ja pysyvää minuutta, vaan se on pirstaloitunut ja muotoutuu jatkuvassa liikkeessä suhteessa niihin tapoihin, joilla yksilöitä puhutellaan tai kuvataan heitä ympäröivissä järjestelmissä ja ryhmissä. Ihminen voi siis rakentaa itselleen identiteetin tai identiteettejä koulutuksen, työn, harrastuksen tai sosiaalisten yhteisöjen kautta ja ilmentää näitä eri aikoina. (Hall 1999, 22-23)

Kolmen edellä mainitun identiteettikäsityksen ohella Hall kuvaa identiteettejä pohjimmiltaan kunkin yksilön itselleen luomiksi kuvitteellisiksi sosiaalisiksi konstruktioiksi, jotka havaitaan usein vasta kun ne ovat jonkinlaisessa kriisissä. Historiaan ja kulttuuriin sidoksissa olevan subjektiivisen tarinansa avulla yksilö pyrkii asemoimaan itsensä suhteessa ympäröiviin kertomuksiin ja luomaan itselleen turvallisen kehyskertomuksen. Näin ollen identiteetin muodostumiselle ei ole yhtä oikeaa, täysin esiteltyjen identiteettikäsitysten mukaista, rakentumisprosessia, mutta tulkintojen avulla voidaan selittää ja ymmärtää yksilön tarvetta muodostaa identiteettiänsä ja identifioitua johonkin. Aikaan ja ympäristöön sidonnaisen identiteetin ollessa aina jollain tavalla kuviteltua ja siten puutteellista voikin olla mielekkäämpää tarkastella *identifikaatiota*, eli identiteettien muodostumisen jatkuvaa prosessia. Kyse ei olekaan siitä "keitä me olemme" ja "mistä me tulemme", vaan ketä meistä voi tulla ja miten meidät on esitetty ja tullaan esittämään tulevaisuudessa. (Hall 1999, 245-250.)

1900-luvun identiteettiteoriat ovat säilyttäneet kahtiajaon sosiaaliseen ja persoonalliseen minään, ja painoarvo identiteetin muotoutumiseen noiden kahden välillä vaihtelee näkökulmasta riippuen (Eteläpelto 2007, 100-102; Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 32-39). Edellisissä kappaleissa kuvatun identiteetin sosiaalisen määrittymisen puolesta puhuu muun muassa Mead, jonka esittämässä sosiaalisessa determinismissä ihmisen identiteetti muotoutuu suhteessa muihin ihmisiin, "yleistyneiden toisien" ja sosiaalisten kokemusten myötä.

Hänen mukaansa ihmisen tiedostettu subjektiivinen minuus on havaittuja "yleistyneitä toisia" vasten peilattua sisäistä keskustelua ja huomioita omasta suhteesta maailmaan. ((Mead & Morris 1983, esim. 154-156; 178)

Identiteetti puhtaasti sosiaalisena konstruktiona on vain osa kokonaiskäsitystä. Yksilöllinen toimijuus ja subjektiivisuus ovat vahvasti esillä eri teorioissa, joiden mukaan ihmisen identiteetti rakentuu yksilön ja sosiaalisten rakenteiden välisestä suhteesta. Brunerin (1990, 111-115) mukaan narratiivisissa lähestymistavoissa oleellista on itsemme ja identiteettimme rakentuminen omaelämäkerrallisten tarinoiden kautta. Psykologiassa muun muassa Erikson (1968) on kuvannut identiteetin yksilökehityksellistä ilmiötä, joka ymmärtää identiteetin usein sosiaalisesta todellisuudesta irralliseksi minäkuvaksi ja -ihanteeksi. Archerin persoonallinen identiteettiteoria kritisoi identiteetin puhtaasti sosiaalisesti määrittäviä näkökulmia ja korostaa persoonallisen identiteetin ensisijaisuutta. Realistiseen filosofiseen teoriaan perustuva identiteettikäsitelmä näkee objektiivisen maailman ja ihmisen subjektiivisen mielen itsenäisiksi ja suhteellisen riippumattomiksi toisistaan. Persoonallinen identiteetti syntyy yksilön emotionaalisisista suhteista tämän kokemuksiin asioihin luonnollisella, käytännöllisellä ja diskursiivisella tasolla. Näiden emotionaalisten suhteiden kautta ihminen havainnoi suhdettaan maailmaan huolenaiheiden ja kiinnostuksen kohteidensa kautta ja muodostaa näitä priorisoimalla ja tasapainottamalla persoonallisen identiteettinsä (Archer 2000, 197-220; 2003, 130-131; Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 37-39).

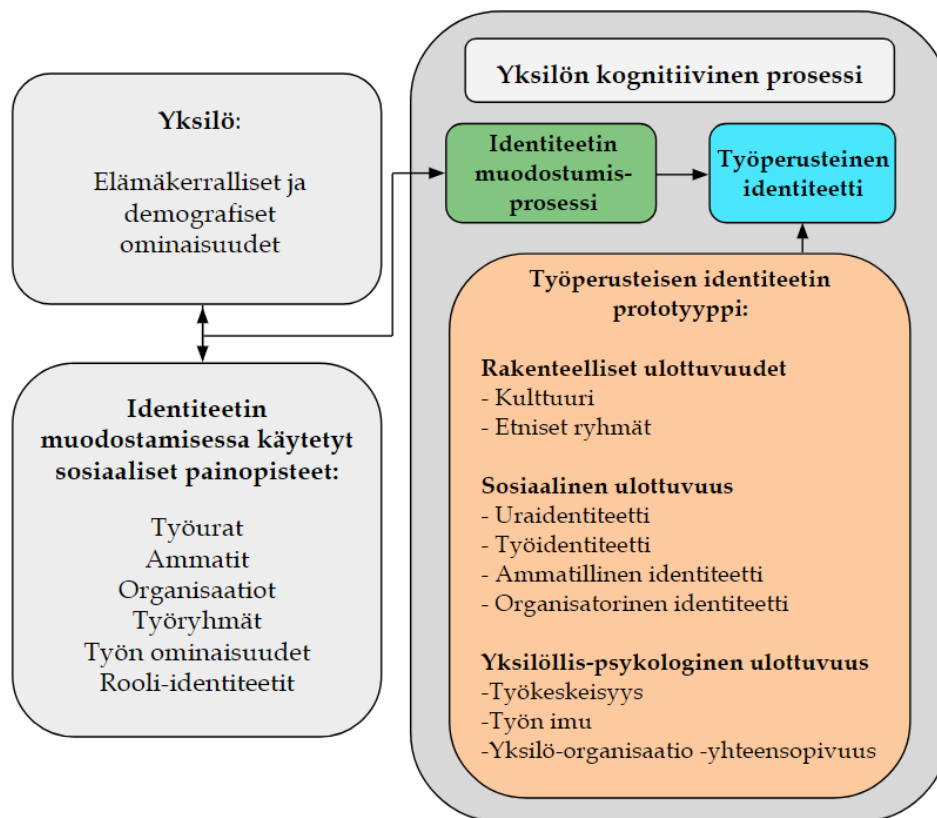
2.3.1 Ammatillinen identiteetti

Ihminen siis muodostaa jatkuvasti muotoutuvia pirstaloituneita identiteettejään eri aikoihin, tilanteisiin ja ympäristöihin nähden. Työnteon ollessa merkittävä osa ihmisen elämää, kuuluu siihen luonnollisesti oma identifikaatioprosessinsa. Eteläpellon ja Vähäsantanen (2010, 26) mukaan ammatillinen identiteetti ymmärretään ihmisen elämänhistoriaan perustuvana käsityksenä itsestä ammatillisena toimijana. Se pitää sisällään ihmisen kokeman suhteen työhön ja ammatillisuuteen ja tavoitteisiin ammatillisessa kehityksessä. Ammatillisen identiteetin käsityksen alle kuuluvat myös ammatilliset kuuluvuuden ja samaistumisen kokemukset, sitoutuminen, työtä koskevat arvot ja eettiset näkökulmat. Roppo ja Gustafsson (2010, 73) esittävät mielenkiintoisen huomion siitä, miten yksilön ammatillinen ja persoonallinen identiteetti kietoutuvat toisiinsa ammatillisen kehityksen hakiessa suuntaa persoonallisessa identiteetissä tärkeiksi koettujen asioiden perusteella.

Ammatillisen identiteetin rakentamisessa on lopulta kyse persoonallisen ja sosiaalisen välisestä vuoropuhelusta, jossa yksilö neuvottelee asemansa suhteessa vallitsevaan sosiaaliseen todellisuuteen, eli esimerkiksi työyhteisöihin ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen nähden. Sosiaalisen ja persoonallisen identiteettiaineiden painoarvo vaihtelee paitsi eri aloilla myös työuran eri vaiheissa. Esimerkiksi perinteisissä tuotantoammateissa, joissa persoonalliset tekijät kuten luovuus ja asiantuntijuus eivät pääse merkittävään rooliin, on identiteetin rakentuminen vahvasti sosiaalisesti painottuvaa ammattiin ja ammattikuntaan samaistumista. Samaan tapaan uransa alkuvaiheessa oleva noviisi määrittelee

ammattillisen itsensä aluksi työyhteisöön sosiaalistumisen myötä. Persoonallisuus saa puolestaan painoarvoa, kun työntekijän yhteisöön kuulumisen tunne, kokemus, omat vahvuudet ja ammatillinen valta kasvavat uran edetessä. Luovuutta, persoonallista työtötta ja esimerkiksi jatkuvaa muutosta ja nopeaa oppimista vaativat ammatit puolestaan ilmentävät persoonalähtöisen identiteetin muodostumista jo työuran alusta asti. (Eteläpelto & Vähäsantanen 2010, 41-45.)

Bothma, Lloyd ja Khapova (2015, 37) korostavat, että työhön liittyvillä omaksutuilla rooleilla ja yksilön työ- tai ammatti-identiteetillä on huomattava merkitys työntekijän käyttäytymiseen ja sitä kautta työn tulokseen sekä yksilön että organisaation tasolla. He ovat koonneet määritelmän *työperusteinen identiteetti* (work-based identity, WI), joka koostuu sarjasta työhön liittyviä tai liitettäviä identiteettejä, rooleja, ja käyttäytymismalleja, joiden avulla yksilö vuorovaikuttaa työyhteisössä (Kuvio 4).

KUVIO 4 Työperusteisen identiteetin prototyyppi (mukaillen Bothma ym. 2015, 38)

Kuviossa 4 esitetty työperusteisen identiteetin prototyyppi koostuu kolmesta ulottuvuudesta. Ensimmäinen, *rakenteellinen ulottuvuus*, sisältää kulttuuriin upotettuja konsepteja työstä, työllistymisestä ja koulutuksesta, jotka vaikuttavat yksilöön yhteiskunnan osaksi tulemisesta asti. Toisena ulottuvuutena toimii *sosiaalinen ulottuvuus*, joka kehittyy vuorovaikutuksessa yksilön ja sosiaalisten ryhmien välillä. Identiteetin muotoutumiseen vaikuttavat sosiaaliset painopisteet, kuten työryhmät, roolit ja työn ominaispiirteet muotoilevat yksilön kognitiivisen identiteetin muodostumisprosessin kautta erilaisia identiteettejä, joiden

avulla yksilö tarkastelee itseään. Kolmanneksi, asiat kuten yksilön asenteet ja näkökulmat työtä kohtaan ja työn imu muodostavat *yksilöllis-psykologisen ulottuvuuden*. Näiden kolmen ulottuvuuden avulla yksilö muodostaa sosiaalisen konstruktion kautta itselleen itsestään representaation, tai työperusteisen identiteetin, työyhteisön kontekstissa.

2.3.2 Narratiivinen yrittäjäidentiteetti

Aiempien yrittäjyyttä, narratiivisuutta ja identiteettiä käsittelevien osioiden viitekehityksen pohjalta pyrin tässä osiossa kiteyttämään tutkimukseni kannalta olennaisen konseptin, *narratiivisen yrittäjäidentiteetin*. Politisin (2005, 149-176) korostama elinikäisen oppimisen ja yrittäjyyden elämänmittaisen muotoutumisen näkökulma toimikoon yrittäjyyden osalta pohjana tälle määritelmälle. Yrittäjyys on paitsi toimeentulotapa myös osin tiedostamaton, hiljalleen hautuva oppimisprosessi, joka jossakin vaiheessa tutkittavien henkilöiden työuria on puhjennut varsinaiseksi yritystoiminnaksi. Muun muassa Shanen (2003, 68-160) esittämiä yrittäjämäisille yksilöille ja erityisesti menestyville yrittäjille yhteisiä tilannetekijöitä ja luonteenpiirteitä on niin ikään hyvä ymmärtää, ja on varsin mielenkiintoista tarkkailla aineiston analyysivaiheessa, kuinka haastateltavat mahdollisesti tuovat näitä asioita esille kertoessaan tarinaansa ja tulkitessaan itseään ja identiteettiään. Samalla kun he käyvät dialogia vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa käyvät he sitä jatkuvasti myös itsensä kanssa. Raggatt (2006, 32) määrittelee identiteetin olevan sisäisessä keskustelussamme syntyvä avoin, dialoginen ja narratiivinen kosketus maailman kanssa monine lähteineen ja suuntineen. Hänen mukaansa taitavimmatkin tarinankertajat joutuvat itsestään kertoessaan valitsemaan *mistä itsestään* heidän tulisi kertoa, sillä sisällämme on useita ristiriitaisiakin identiteettejä samanaikaisesti ja elämämme tarinan edetessä. Ajatus kuulostaa hyvin samankaltaiselta kuin mm. Vilkon (1990, 82) esittämä näkemys ihmisen elämäntarinan yksilö- ja tilannesidonnaisesta subjektiivisuudesta.

Tämän tutkimuksen aineistoa tulkitessa *identiteetti* onkin ehkä karkea yleisyys ja poikkileikkaus haastateltavien senhetkiselälle tulkinnalle omasta itsestään yrittäjyyden ja työnteon kontekstissa. Tulkinta elää sitä mukaa, kun haastateltavien elämäkerralliset tarinat etenevät. En näe, että identiteettiään määritellesään he voivat objektiivisesti valita jonkinlaista staattista "kansikuvaidentiteettiään" kuvaavien adjektiivien tai määritelmien joukosta, vaan identiteetin tulkinta kytkeytyy vahvasti sekä kerrontahetken nykyisyyteen että tarinan "juonen" vaiheeseen; missä, miksi, miten ja suhteessa keneen haastateltava näkee itsensä sellaisena kuin kertomuksessaan kuvailee. Laitinen (2002, 68) tiivistää narratiivisen itsetulkinnan olevan ihmiselle keino käsitellä lukuisia ääripäitä, kuten kohtaamiamme sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä, faktaa ja fiktiota ja toisiaan peilaavia "mitä on" ja "mitä pitäisi olla" -havaintoja. Narratiivien avulla voimme myös joko kertoa tarinaamme tai elää sitä. Ropo ja Gustafsson (2010, 73) valottavat itsetulkinnan diskurssin ja narratiivien merkitystä edelleen: tarinoiden avulla yksilöt *positioivat* itsensä suhteessa kehoonsa, tunteisiinsa, historiaansa, tärkeiksi kokemiinsa ihmisiin, kulttuuriin, ryhmiin ja näiden edustamiin arvoi-

hin. Positioinnin tuomat näkökulmat synnyttävät uusia merkityksiä yksilön minuuteen ja sen eteenpäin viemiseen identiteettien lisäämisen, muovaamisen ja poisoppimisen kautta.

Näiden näkökulmien avulla narratiivinen yrittäjäidentiteetti voidaan tässä tutkimuksessa ymmärtää (entisen) yrittäjän itselleen haastattelutilanteessa ilmentävän, sisäisestä dialogista kumpuavan tulkinnan minuudestaan - "*kuka tai mitä olen, miksi olen, mistä ja milloin tähän tulen, ja mihin olen matkalla?*". Tätä konseptia määritellessäni pyrin muistamaan myös Hytin (2003, 291-292) toiveen siitä, että tulevassa yrittäjäyystutkimuksessa pyrittäisiin yrittäjätyyppien ja -tarinoiden lokeroimisen sijaan keskittymään yrittäjien henkilökohtaisiin kokemuksiin ja siihen *miten* he tarinaansa itse kertovat.

3 TUTKIMUSASETELMA

3.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksen keskiössä on henkilökohtaisesta kokemuksestani kumpuava kiinnostus yrittäjänä toimineiden henkilöiden kokemuksiin palkkatöihin siirtymisestä. Tunsin tällaisia tarinoita omaavia henkilöitä jo ennestään työelämästä, ja olimme joidenkin kanssa jo jakaneet tarinoitamme sekä virallisissa että epävirallisissa yhteyksissä. Ilmiön tunteminen tällä tasolla helpotti jossain määrin tutkimusasetelman hahmottamista jo siinä vaiheessa, kun aihe tätä pro gradua varten alkoi muotoutua. Haasteena olikin mielenkiintoisen ilmiön rajaaminen järkevän suuruiseksi tutkimusongelmaksi ja edelleen tutkimuskysymyksiksi. Kiinnostavimpana näkökulmana koin ehdottomasti entisten yrittäjien *reflektoidut kertomukset* siitä, miksi he päättivät siirtyä palkkatöihin, ja miten siirtyminen on vaikuttanut heihin syvemmin. Tutkimusprosessin edetessä tästä ydinajatuksista muotoutuivat jo aiemmin kuviossa 1 esitetty tutkimuskysymys ja sen tarkastelua tukevat apukysymykset:

Miten kokemus yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtymisestä vaikuttaa henkilön ammatti-identiteettiin?

- 1) Mitkä tekijät ovat motivoineet yrittäjyyteen?
- 2) Mistä syistä palkkatöihin siirtyminen on tapahtunut?
- 3) Mitä eroja yrittäjyyden ja palkkatyön välillä koetaan olevan siirtymän jälkeen?
- 4) Miten yrittäjyydestä palkkatöihin siirtynyt henkilö kokee työn merkityksen?

3.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Aiheen valinnan jälkeen ja tutkimusongelmien muotoutuessa oli selvää, että toteuttaisiin tutkimuksen laadullisena ja edelleen narratiivisena tutkimuksena. Narratiivisen tutkimuksen piirteitä ovat Heikkisen (2010, 156-157) mukaan muun muassa huomion kohdistuminen yksilön merkityksenantoon, henkilökohtainen kosketus tutkittaviin, tutkimuksen käytännölliset seuraukset tutkittavien elämään ja pyrkimys henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Viimeisin on Heikkisen mukaan modernistisen ja empiristisen tiedonjärjestyksen näkökulmasta tutkimuksen heikkoutta, mutta narratiivinen tutkimus näkee saman asian pikemminkin vahvuutena. Päätin kerätä tutkimuksessa käytettävän aineiston, eli tutkittavien yrittäjyyskertomukset, mahdollisimman avoimilla haastatteluilla, analysoida kertomuksia sekä narratiivisina kokonaisuuksina että pienempinä osina teemoittain, ja pyrkiä tekemään vähintään kokemuslähtöisen katsauksen yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtymisen ilmiöön.

3.2.1 Haastattelu narratiivisena tutkimusmenetelmänä

Hänninen (2010, 164) toteaa haastattelun olevan tyypillisin tapa kerätä ihmistieteellistä narratiivista aineistoa. Estolan, Uiton ja Syrjälän (2017, 156) mukaan *elämäkertahaastattelua* voidaan käyttää, kun halutaan oppia tuntemaan ja ymmärtämään toisten ihmisten kokemuksia ja kun ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset jäsentävät ja merkityksellistävät näitä kokemuksiaan suhteessa koko elämänsä kulkunsa. Varmin keino elämäkerrallisen kertomusmuotoisen aineiston saamiseen on pyytää ja sallia haastateltavan omin sanoin kertoa tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta. On tärkeää esittää avoin, kertomiseen innostava aloituskysymys. Haastattelijan tehtävänä on tämän jälkeen vain kannatella kerronnan etenemistä. Myöhemmin haastateltavalle voi esittää tarkentavia kysymyksiä tämän vapaasti kertoman tarinan pohjalta, ja edelleen tutkimusongelmista nousevia kysymyksiä asioihin, jotka eivät haastateltavan kerronnassa ole muuten tulleet esille. (Estola ym. 2017, 157-159; Hänninen 2010, 164-165).

Kertomuksen syntyyn on Hännisen (2010, 165) mukaan kaksi tulkintatapaa. Ensimmäisessä konstruktivistisessä näkökulmassa haastateltavalla on jo ennen haastattelua tarina valmiina mielessään, ja haastattelijan tehtävänä on vain mahdollistaa tarinan julkitulo. Toisaalta tarinan voidaan ajatella syntyvän konstruktionistisesti haastateltavan ja haastattelijan vuorovaikutuksesta, jolloin tarina on näiden kahden yhteinen tuotos. Näiden lähestymistapojen olemassaolosta Hänninen toteaaakin, että narratiivisen aineiston syntymiseksi on vain suotava haastateltavalle mahdollisimman monia tapoja esittää kertomuksensa omalla tavallaan. Tämän johdattamana päädyin muotoilemaan haastattelujen alustavaa kysymysrunkoa seuraavasti:

"Kerro aluksi vapaasti itsestäsi. Mikä on tarinasi?"

"Kerro miten sinusta tuli yrittäjä."

"Miten/miksi siirryit yrittäjyydestä palkkatöihin?"

"Mikä on (työ)identiteettisi?"

"Mitä yrittäjyys sinulle merkitsee?"

"Koetko olevasi yrittäjä?"

"Aiotko vielä toimia yrittäjänä?"

Pohdin pitkään, käytänpö termiä *identiteetti* haastattelun varsinaisissa tai kerrontaa kannattelevissa apukysymyksissä ollenkaan. Huolenani oli, ohjaako termin käyttö kerrontaa liiaksi sen perusteella, miten kukin haastateltava termin ymmärtäisi. Hyvärinen (2017, 177-178) varoittaa tilanteista, joissa tutkijan tutkimuksensa teoriapohjaan selvästi perustuvat kysymykset ohjaavat tutkittavien vastauksia yleiseksi raportinomaiseksi pohdinnaksi, jolla ei ole enää tekemistä kertojan omaäänisen kerronnan kanssa. Pahimmassa tapauksessa haastattelutilanne voisi Hyvärisen mukaan esimerkiksi kääntyä siihen, että tutkittavat kokevat kokemuspohjaisen kerronnan olevan haastattelussa jotenkin "väärää", ja tavoitteena olisikin osata vastata tiivistetysti ja "oikein" tutkijan kysymyksiin. Lopulta päädyin kuitenkin kysymään haastattelutilanteen ohjaamana kaikilta haastatelluilta suoraan heidän identiteettistään ja sen muutoksista, ja vaikka tutkittavat selvästi mielsivät identiteettinsä tulkitsemisen eri tavoin, en kokenut että vastaukset olisivat ainakaan olleet tutkittavien pyrkimyksiä sovittaa vastauksiaan tutkimusmuottiin. Pariin otteeseen kuitenkin jouduin eri aiheisiin liittyen toteamaan haastateltavien kysyvän, mikäli he olivat osanneet vastata kysymykseeni. Tällöin kerronta usein siirtyi selvästi yleistasoiseen pohdintaan, josta olen johtanut havaintoja ja lainannut sitaatteja vain harkiten.

Toisena huolenaiheenani ennen haastatteluja oli kertomusten pirstaleisuus, sillä tutkimuskysymykseni liittyvät kuitenkin useaan eri aihealueeseen: yrittäjyys työllistymistapana ja oppimisprosessina, identiteetin olemassaolo ja muotoutuminen ja narratiivinen näkökulma uran eri vaiheisiin olivat kaikki tutkimukseni kannalta kiinnostavia teemoja. Onneksi Hänninen (2010, 165) toteaa, että vaikka narratiivisen tutkimuksen aineisto ei sisältäisi haastateltavien alkukeskikohta-loppu -tyyppisiä kertomuksia, voi niistä silti tuottaa tarinallisia tulkintoja Polkinghornen (1995, 15-21) narratiivisen analyysin avulla. Oleellista onkin selvittää, miten haastateltava itse kokee ja tulkitsee menneisyyttään kerrontahetkellä. Hänninen (2010, 164) toteaa myös, että jopa teemahaastattelulla kerätystä aineistosta on mahdollista tehdä tarinallisia tulkintoja, mikäli haastattelu etenee ajallista järjestystä noudattaen. Nämä ajatukset toivat luottamusta muotoutuviin, hieman aiheesta toiseen poukkoileviin apukysymyksiini ja edelleen analyysivaiheen toteutukseen. Päätin toteuttaa haastattelut puolistrukturoidun teemahaastattelun (mm. Hirsjärvi & Hurme 2017, 47) mukaista haastattelumuotoa seuraten, kuitenkin keskittyen erityisesti haastateltavan mahdollisimman avoimen kerronnan tukemiseen ja teemoja tarkentavien apukysymysten kronologiseen järjestykseen aina kun mahdollista. Lopullinen ja kaikissa

haastatteluissa hieman tilanteessa soveltaen läpikäyty kysymysrunko on tämän tutkimuksen liitteenä.

3.2.2 Haastattelujen toteutus ja aineiston käsittely

Elämäkerrallisessa tutkimuksessa tutkija viettää yleensä paljon aikaa ja keskustelee haastateltavien kanssa, jotta yhteinen merkityksenanto narratiiviin ja sen ympärille on helpompaa (Heikkinen 2010, 156). Estola ym. (2017, 158) toteavat tutkimuksen kohteena olevan aihealueen kulttuurisen ymmärtämisen kannalta olevan tärkeää, että aihe on haastattelijalle jollakin tapaa tuttu. Myöskään haastateltavien tuttuus ei ole itsessään ongelma, mikäli haastattelutilanteessa ei oleteta esiintyvän eettisiä tai muita ongelmia, jotka voisivat vaikuttaa jollain tavalla kerrontaan. Useampien tai pidempien haastattelukertojen järjestäminen ei tätä tutkimusta tehdessä ollut käytännöllistä. Tästä syystä valitsin itselleni työelämästä ja lähipiiristä minulle entuudestaan hyvin tai jonkin verran tuttuja henkilöitä, jotta haastattelun lisäksi kontekstia haastattelutilanteen pohjalta rakentuvalle narratiiville on olemassa.

Otin yhteyttä tutkimukseen useaan sopivaksi katsomaani yrittäjätaustaiseen henkilöön keväällä 2018 joko kasvokkain, puhelimitse tai Facebookin välityksellä. Tutkimukseen mielellään osallistuvia olisi ollut lopulta useampikin, mutta haastateltaviksi lopulta päätyneet henkilöt valikoituivat haastatteluun paitsi erilaisten tarinoidensa puolesta, mutta myös esimerkiksi aikataulullisista ja muista käytännön syistä. Mielenkiintoista oli, että tutkimuksen kannalta tärkeänä pitämäni naisnäkökulmaa edustavia haastateltavia en ollut tavoittanut, ennen kuin jaoin asiaa koskevan viestin eräässä yrittäjyysverkoston Facebook-ryhmässä. Tällöinkin minulle suositeltiin erästä henkilöä ryhmän ulkopuolelta, ja yhteydenoton jälkeen sovimme onneksi pian haastattelun.

Kerroin tutkimukseen valituille ennen haastattelua tutkimukseni aiheen pääpiirteittäin, tutkimushaastattelun käytännöistä ja tulosten käyttämisestä. Halusin säilyttää haastattelutilanteiden narratiivisen, vuorovaikutuksellisen luonteen, enkä siksi lähettänyt ennakkokysymyksiä saati haastattelurunkoa tutkittaville etukäteen. Vaikka vastaajien mahdollisuus tutustua tutkimuksen kysymyksiin tai aiheeseen on haastattelujen onnistumisen kannalta suositeltavaa (mm. Tuomi & Sarajärvi 2018, 86), luotin aiheena olevan ”yrittäjätarinan, yrittäjyyskokemuksen ja palkkatöihin siirtymisen” herättävän haastateltavissa ajatuksia ennakkoon, jolloin tarinan ainekset kypsyisivät riittävästi haastattelutilannetta varten. Yksi, iältään vanhin, haastateltava pyysi saada tutustua haastattelun koko kysymysrunkoon ennakkoon, jotta osaisi valmistautua haastattelutilanteeseen hyvissä ajoin muistiaan virkistämällä ja kokemuksiaan reflektoimalla. Tämä on ymmärrettävää, sillä kuten tuloksissakin on nähtävissä, on kyseisen haastateltavan tarina luonnollisesti ajallisestikin pisin ja ehein.

Haastattelut toteutettiin huhti-toukokuussa 2018; kolme kasvokkain Jyväskylässä ja yksi käytännön järjestely- ja aikataulusyistä puhelimitse. Haastattelutilanteet toteutuivat mielestäni rennosti ja luontevasti, ja haastattelutilanteissa vallitsi luottamus, joka mahdollisti haastateltavien kerronnan avoimuuden. Uskon, että sekä haastattelujen sopimisvaiheessa että haastattelutilantei-

den alussa painottamallaani pyrkimyksellä tulosten anonymiteetin säilyttämiseen oli myös iso vaikutus kerronnan avoimuuteen, vaikka aiheet itsessään eivät pääpiirteittäin vaikuttaneet olevan kertojilleen arkoja. Kaikki haastateltavat kertoivat mielellään tarinansa ja refleктоivat selvästi kokemuksiaan myös haastattelutilanteessa. Haastatteluista kertyi äänitteitä yhteensä 2 tuntia ja 48 minuuttia haastattelujen keston vaihdellaessa noin 37 ja 47 minuutin välillä. Haastateltavien perustiedot on esitetty taulukossa 1.

Nimi (muutettu)	Sukupuoli, ikä	Yrittäjäyskokemus yhteensä	Palkkatöissä yrittäjyyden jälkeen	Yrittäjänä uudelleen?
Pasi	Mies, 28	3 vuotta	2 vuotta	Sivutoimisesti
Simo	Mies, 32	9,5 vuotta	1 vuoden	Päätoimisesti
Laura	Nainen, 28	1 vuosi	3 vuotta	-
Seppo	Mies, 58	14 vuotta	14 vuotta	Harrastuksena

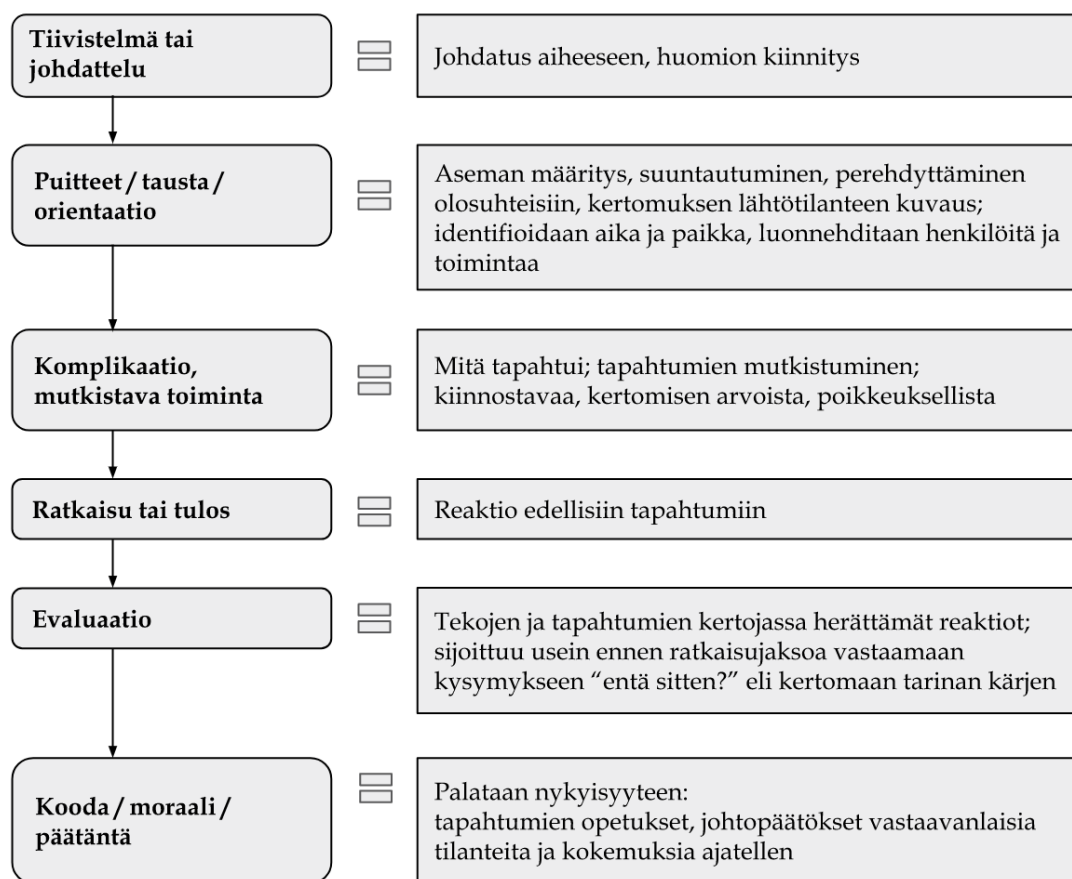
TAULUKKO 1 Haastateltujen perustiedot

Haastattelutapaamisten yhteydessä jokaista äänitettyä haastattelua edelsi ja seurasi yleistä, rentoa keskustelua haastateltavien kanssa, jossa yleensä tarkensin enemmän tutkimuksen käytäntöjä. Paikoin keskustelimme myös jotain tutkimusaiheeseen liittyvää, mikä ei välttämättä päätynyt äänitteisiin eikä siten suoranaisesti tuloksiin, mutta jota koen voineeni hyödyntää yrittäjäystarinoiden kontekstien ymmärtämisessä niihin perehtyessäni. Litteroin haastattelut äänitteiden pohjalta hyödyntäen Express Scribe -ilmaisohjelmaa ja muita Ruusuvooren ja Nikanderin (2017, 438-440) suosituksia ja parhaita käytäntöjä. Litteroinnissa säilytin riittävän sanatarkan tason siihen, että pystyin rakentamaan tekstin pohjalta uudet yrittäjänarratiivit ja lisäksi lainaamaan yksittäisiä sitaatteja selkolukuisina ja merkitykseltään helpoiten tulkittavina. Liialliset puhekielisyudet, kuten täytesanat ja toistot, olen enimmäkseen siivonnut litteroidusta tekstistä, vaikka toisaalta narratiiveihin niitä on myös jäänyt ilmentämään kertojan pohtivaa tai muuten persoonallista ilmaisua. Henkilöiden, yritysten ja tiettyjen kaupunkien nimet anonymisoin jo litterointivaiheessa.

3.2.3 Narratiivinen aineistoanalyysi

Aloitin aineiston analyysin litteroitujen tekstien lukemisella Hännisen (2010, 167) narratiivisen aineiston avoimen lukemisen periaatetta noudattaen. Tarkoitukseni oli vastaanottaa ja sisäistää tarinat vielä kerran ilman sen kummempaa analyttistä otetta. Lukemisen jälkeen purin litteroidusta tekstistä kertomusten pätkiä tutkimuskysymyksen ja apukysymysten mukaan teemoihin mm. Hirsjärven ja Hurmeen (2017, 141-142) esittämiä aineiston purkamismenetelmiä soveltaen. Vaikka tässä tutkimuksessa tarkasteltava yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtyminen pitää ilmiönä sisällään lukuisia erittäin mielenkiintoisia näkökulmia erilaisine analyysitapoineen, on valittu ja rajattu näkökulma nimenomaan siirtymisen *koetussa tapahtumakulussa* ja siitä kerrottavassa *tarinassa*. En-

sisijaisena analyysimenetelmänä päädyin aineiston elämäkertamaisuuden vuoksi käyttämään Polkinghornen (1995, 15-21) narratiivista analyysia, jonka avulla tavoitteenani oli luoda haastattelujen pohjalta uudet, eheät kertomukset, joissa välittyy mahdollisimman hyvin kertojan perspektiivi. Kertomusten luomiseen tarvitsin kehyksen kertomusten rakenteelle, jotta ne olisivat keskenään vertailukelpoisia ja analysoitavissa. Muun muassa Apon (1990, 63) esittämä van Dijkn (1980) määritelmä toteaa kertomuksen olevan inhimillisen toiminnan kuvaus, joka koostuu seuraavista kategorioista: tapahtumien puitteiden tai taustan määrittely (*setting*), tapahtuma tai tapahtumasarja ja sen tulos (*complication, resolution*) ja kertojan arviointi kerrotuista tapahtumista (*evaluation*). Vilkkon (1990, 93-97) on rakentanut edelleen van Dijkn kerrontakategorioiden ja Labovin ja Waletzkyyn suulliseen kerrontaan kehittämän lineaarisen kerrontamallin pohjalta elämäkerrallisen kerrontaskeeman (kuvio 5).

KUVIO 5 Omaelämäkerran kerrontaskeema (mukaillen Vilkkon 1990, 94)

Vilkkon kerrontaskeemaa voidaan käyttää paitsi koko elämäkerran rakenteen että yksittäisten, pienempien ajanjaksojen rakenteen tarkastelussa ja tulkinnaissa. Lisäksi, jotta eri elämäntarinoiden arvioivia aineksia voidaan vertailla, on Vilkkon (1990, 93-43) mukaan noudatettava aineiston käsittelyssä kahta periaatetta. Ensiksi elämäntarinaa tulee pitää kokonaisuutena, vaikka sitä samaan aikaan ositetaan pienempiin jaksoihin, jotta elämäntarinan kontekstia voidaan tarkastella tutkimuksen eri vaiheissa. Toiseksi on tärkeää säilyttää elämäntarinan kertojan

oma ilmaisu ja esitysmuoto. Tämän perusteella olen kirjoittanut yrittäjyysnarratiivit tiivistettyyn omaelämäkertamaiseen muotoon, jotta haastateltavien perspektiivit säilyisivät. Narratiivit on kirjoitettu yleiskieltä ja haastatteluissa puhekieltä käyttäen, ja kertojien oman äänen kuulumisessa olen huomionnut esimerkiksi litteroidusta aineistosta poimitut erikoisemmat sanavalinnat, sanonnat ja muut vivahteet. Tarkastutin narratiivit kullakin haastatellulla lopullisessa muodossaan. Tuolloin ainoat varsinaiset muutospyynnöt kertomukseensa teki ”Seppo”, joka lähinnä halusi tarkentaa toimitusjohtajavaihdoksiin liittyviä vaiheita. Yksi haastateltava pyysi vielä erikseen myöhemmin lisäämään tarinansa anonymiteettiä poistamalla työhönsä liittyviä titteleitä.

3.2.4 Elämäkerrallisten kertomusten merkityksenannon tarkastelu

Estola ym. (2007, 156) ovat todenneet useimmissa haastatteluissa ilmenevän elämäkertahaastattelun piirteitä, ja sellaisina koin myös tekemäni tutkimushaastattelut. Vilkkö (1990, 82) tarkastelee (oma)elämäkertoja kulttuurituottoisina teksteinä, joissa painopiste on eletyn ja koetun elämän *kuvausten* sijaan kerrottavissa kokonaisuudessa. Ihmisen elämäntarina ei oikeasti ole *tapahtunut* reaali maailmassa, vaan se on elämäntapahtumista tehty konstruktio, jonka yksilö muokkaa kulloiseenkin tilanteeseensa sopivaksi: tarinan voi sanoa tapahtuvan sille joka sitä kertoo. Tähän suhteutettuna myös tässä tutkimuksessa kerättävässä aineistossa voidaan nähdä olevan elämäkerrallisia piirteitä.

Elämäkertamuotoisten tekstien analyysissä keskitytään Hännisen (2010, 172) mukaan kerrotun tarinan keskeisiin teemoihin, yleiseen sävyyn (optimistinen tai pessimistinen), kielikuviin, huippu- ja pohjakohtiin ja esiintyviin henkilöihin. Apo (1990, 74) muistuttaa tulkintojen syntyvän arkisen tiedonkäsittelyn intuitiivisin keinoin jo tutkijan perehtyessä aineistoon, ja tulkintojen voidaan nähdä olevan systemaattistenkin tulkintatapojen ollessa käytössä aina jossain määrin tutkijasta riippuvaisia. Tutkijan onkin tärkeää tiedostaa, kuvata ja perustella tulkintansa muodostumisprosessi järkevällä tarkkuudella ja aineistoon viittaamalla. Lisäksi on hyvä tiedostaa, onko tulkinta pelkästään tutkijan oma näkemys asiasta, vai pyrkimys aidosti tavoittaa kertojan ”mieltä” ja merkityksenantoa. Apo (1990, 62-76) käy läpi systemaattisia tapoja analysoida kertomustekstejä; niiden perusrakennetta, teemoja, kertojapositioneja ja piilotettuja merkityksiä. Tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava lähestymistapa kertomusten läheisemmässä tarkastelussa on sekä kertojan valitsema näkökulma tarinan kertomiseen että vastaanottajan tekemä tulkinta ja merkityksenanto. Apon (1990, 72-73) mukaan vastaanottajan tulkinta kertojan kertomuksesta ja sen sisältämistä merkityksistä tapahtuu intuitiivisesti kulttuurin ja vastaanotto-tilanteen ohjaamana. Tarkempi tarkastelu on kuitenkin tarpeen, ja esimerkiksi kertojan merkityksenannollisia *arviointeja ja tulkintoja* voi tarkastella taulukon 2 kuvaaman Siikalan (1984, 98) koodien avulla:

	Arvioinnin ilmaisin	Esimerkki
1)	Suora kommentti	Selitys, vahvistus, arvio (Esim. ”Niin sai paha palkkansa.”)
2)	Upotettu arviointi	Arviointi esitetään kertomusmaailmaan kuuluvan henkilöhahmon suulla
3)	Kaksitasoinen arviointi	Kertoja esimerkiksi esittää sekä konventionaalisen tulkinnan että tätä koskevan oman kommenttinsa
4)	Rakenteellinen painotus	Kertoja esittää jonkin kertomuksen osan laajasti ja kiinnittää huomion sen ilmaisemaan asiaan
5)	Toistot	Toistuvat sanat tai ideayksiköt kiinnittävät huomion tiettyyn kerronnan alueeseen
6)	Kehystys	Esimerkiksi henkilöluonnehdinnat kuvaavat kertojan suhtautumista kerronnan kohteeseen
7)	Kerronnan tyyli	Kertojan suhtautuminen kerrottavaan saattaa heijastua koko kerrontaa sävyttävässä tyylissä (esim. huumori tai ironia)
8)	Kielikuvat, tehostavat sanat	Erikoiset ilmaukset saattavat kiinnittää huomion tiettyihin seikkoihin ja ilmentää arviointia
9)	Adjektiivit	Voimakkaat adjektiivit osoittavat usein kertojan persoonallista kantaa
10)	Paralingvistiset keinot, ilmeet ja eleet (suullisessa kerronnassa)	Paralingvistiset keinot (puhetempo, äänenkorkeus, tauotus, naurahdukset) ja ilmeet ja eleet ovat suullisessa kerronnassa vahvimpia välineitä, joilla kertoja ilmaisee asennettaan kerrottavaansa

TAULUKKO 2 Kertojan arvioinnin ilmeneminen tekstissä (mukaillen Apo 1990, 73; Siikala 1984, 98)

Näitä ilmaisimia olen joustavasti käyttänyt tunnistaessani yrittäjien narratiiveista osin piilotettua kokemuksellisuutta ja merkityksenantoa. Aineistoa en erikseen teemoitellut ilmaisimien mukaan, vaan tein niistä havaintoja sekä poimiesani lainauksia litteroidusta raakatekstistä että pyrkiessäni välittämään kirjoittamissani uusissa yrittäjyysnarratiiveissa kertojan alkuperäistä merkityksenantoa.

3.2.5 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Perinteisesti tutkimusaineiston luotettavuuden ja mittaustulosten toistettavuuden tarkastelu kumpuaa kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Kvalitatiivisen tutkimuksen osalta kriteerit luotettavuuden, toistettavuuden ja pätevyyden arviointiin ovat kuitenkin hyvin erilaiset. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 232) toteavat laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ilmentävän parhaiten tutkijan kuvaava selonteko ja itsearviointi tutkimuksen toteutuksen eri vaiheista käytännössä. Olen pyrkinyt edellisissä alaluvuissa avaamaan lukijalle tutkimuksen etenemistä riittävän tarkasti ja tuomaan esille huomioni tutkimuksen onnistumisista ja epäonnistumisista. Hirsjärvi ym. (2009, 232-234) lisäävät, että aineiston luokittelu, sen perusteet ja tuloksista tehtävien tulkintojen perustelu ovat erittäin tärkeitä luotettavuuden lähteitä. Tuloksia raportoidessani olen tämän

vuoksi lähestynyt aineistoa paitsi kahden analyysitavan avulla, mutta myös käyttänyt niitä ristiin: kirjoittamieni yrittäjäyysnarratiivien merkityksien tulkittaa olen esimerkiksi paikoin viitannut myös suoraan haastatteluaineistoon lainausten muodossa.

Narratiivisen tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden arviointiin liittyy myös oma keskustelunsa. Heikkinen (2010, 153-155) toteaa konstruktivistisen narratiivisuuden luotettavuuden arvioinnin haastavaksi. Jos lähtökohtana on esimerkiksi modernistisen tiedonjärjestyksen mukainen totuuden korrespondenssi- eli vastaavuusteoria, ei konstruktivistisen narratiivisuuden käsitys totuuden tuottamisesta tarinoiden välityksellä sovi vastaavuussuhteen hahmottamiseen. Narratiivisuudessa totuutta – ja sitä kautta narratiivisen tutkimuksen pätevyyttä – voidaan Heikkisen mukaan kuitenkin valjastaa Brunerin (1986, 11-42; 1987, 691-692) esittämää jaottelua paradigmaattisesta ja narratiivisesta tietämisestä. Molempien tietämismuotojen tavoitteena on vakuuttaa lukijansa; paradigmaattisen muodon tarkoitus on vakuuttaa *totuudesta*, ja narratiivisen muodon tarkoitus on puolestaan vakuuttaa *todentunnusta*. Todentuntu ei perustu perusteluihin tai väitelauseisiin, vaan oleellista on lukijan eläytyminen tarinaan ja sen todenmukaisena kokemiseen. Elämäkertatutkimuksen kannalta samoilla linjoilla ovat Estola ym. (2017, 156), joiden mukaan väitteiden todenperäisyydellä on toissijainen merkitys, koska pyrkimyksenä on ymmärtää yksilön ainutkertaista ja muuttuvaa näkemystä eletystä elämästä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 160) kehottavat, että laadullisen tutkimuksen arvioinnissa on huomioitava myös *puolueettomuus*, eli on arvioitava esimerkiksi sitä, kuinka hyvin tutkija kykenee ymmärtämään ja kuuntelemaan tutkittavia itsenään, vai suodattuuko kertomus tutkijan henkilökohtaisen kehyksen läpi. Tuomi ja Sarajärvi muistuttavat lisäksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tapauskohtaisessa arvioinnissa muun muassa tutkimuksen kohteen, tutkijan sitoutumisen, aineiston keruun, tiedonantajien valinnan ja anonymiteetin, tutkijan ja tiedonantajien suhteen, tutkimuksen keston, aineiston analyysin etenemisen ja tutkimuksen raportoinnin olevan tärkeitä tarkasteltavia osa-alueita. Lopulta tutkija on ”lukijoillensa velkaa uskottavan selityksen aineiston kokoamisesta ja analysoinnista” ja tämän tulee antaa lukijoille riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty. ”Riittävä tieto” on Tuomen ja Sarajärven (163-165) mukaan esimerkiksi edellä lueteltujen asioiden johdonmukainen läpikäyminen tutkimusraportissa. Tätä pro gradua viimeistellessäni varmistin, että olen tehnyt selonteon edellä luetelluista asioista riittävällä tasolla, suhteessa toisiinsa, ja niille oleellisissa kohdissa pitkin tätä tutkimusraporttia.

4 TULOKSET

4.1 Yrittäjien narratiivit

Tässä osassa olen kirjoittanut haastateltavien kertomusten pohjalta kustakin eheän, kokemuksia refleктоivan yrittäjyysnarratiivin, joka seuraa Vilkon (1990, 94) rakentamaa kuvion 5 mukaista kerrontaskeemaa. Kertomukset alkavat *johdattelulla*, jota seuraa tarkempia taustoja selventävä *orientaatio*. Kaikissa tarinoissa palkkatyöhön siirtyminen on esitetty tarinan *komplikaationa*. Palkkatyöhön siirtymisen vaiheita ja kokemusta käsittelevät *ratkaisun* ja *evaluaation* vaiheet. Kertomuksissa *päättäntä* palaa nykyisyyteen kiteyttäen tarinan vaiheiden opit, ja käy läpi esimerkiksi ajatuksia yrittäjyydestä tulevaisuudessa. Narratiivit on kirjoitettu haastateltavan perspektiivistä yleiskieltä ja puhekieltä yhdistäen tavoitteena samaan aikaan sekä riittävä selkolukuisuus että alkuperäisen kertojan oman äänen kuuluminen. Kertojien nimet on muutettu.

4.1.1 Pasin tarina

Olen nyt toiminut pelialalla vajaat 10 vuotta erilaisissa tehtävissä. Aloitin ihan graafikkoharjoittelijana, ja päädyin sitten töihin harjoittelupaikkaani melkein pä heti äitiysloman sijaiseksi. Siellä tuli opittua yhtä sun toista. Aika pian päädyin kokeilemaan sitten ensimmäistä kertaa yrittäjyyttä toiseen kaupunkiin. Yritys kerrettiin kyllä perustaa ja suunnitella osakkuudet ja muut, mutta se loppuikin sitten lyhyeen, kun asunnoksi ja toimistoksi tarkoitettu kämppä olikin asuin-kelvoton. Muutin sieltä nykyiseen kotikaupunkiin perustamaan paikallista pelialan "skeneä", jota ei siinä vaiheessa vielä käytännössä ollut ollenkaan. Osuuskuntamuotoista toimintaa kehittäessä vietin suurin piirtein vuoden päivät, ja sain siitä sitten taas kipinän lähteä itsekin yrittäjäksi. Perustin silloin pelialan yrityksen, ja pari vuotta siinä kaiken kaikkiaan touhuttiin, kunnes talousahdinkojen myötä päädyin työelämään. Oon ollu nyt kohta kaksi vuotta hommissa tässä nykyisessä yrityksessä.

Peliala on itelle – sen lisäksi että se on työ – aika paljon harrastus. Halu pelien tekoon lähti ihan muksusta asti jo. Kavereiden kanssa tehtiin jo ennen alustetta kaikkiin leikkeihin isot dokumentit ja suunnitelmat, että miten niitä leikkejä leikitään, ja miten niitä voi muokata uusilla säännöillä mielekkäämmiksi. Varsinaisia pelejäkin tuli kehiteltyä ihan muksuna jo erilaisilla pelinkehitysovelluksilla jo kauan ennen, kun päätyi mitenkään edes töihin. Siihen aikaan vaan ihan pelialalle pääseminen oli tavallaan hirveen iso ongelma, kun esimerkiksi koulun kautta ei ollut mitään tietoa tarjolla alalle pääsystä. Se oli aika itsenäistä tekemistä, kun koitti tehdä vähän yhtä sun toista, sitä sun tätä, ja yritti jotakin oppia aiheesta. Yläasteellahan mut opastettiin menemään datanomikoulutukseen, koska tykkään tietokoneista! Se oli riittävä peruste opastukselle, mutta se homma oli itelleni ihan täys floppi. Vasta sen koulutuksen jälkeen sain edes tietää Suomessa olevan pelialan koulutustakin, ja päädyin sitten opiskelemaan alalle. Se oli itellä ponnahtuslauta, se homma. Mä olin kiinnostunut pelien kehittämistä, mutta enhän mä osannu oikeen mitään, mitä siihen kuuluu. Kävin sitten hammasta purren opiskelemassa 3D-grafiikkaa, mikä ei ollut millään tasolla omien intressien kohteena, mutta se oli vaan pakko jotain oppia että pääsee töihin. Pääsinkin sillä uimaan sisälle työelämään näyttämään kynteni muissa asioissa, ja päädyin sitten sinne ensimmäisiin pelisuunnitteluhommiin.

Mulla oli kyteny pitkään se ajatus siitä, että haluaisin kokeilla yrittäjyyttä. Eihän mulla ollut mitään tietotaitoa tai ymmärrystä, mitä yrityksen pyörittäminen on – mutta mä halusin kokeilla sitä. Kun ensimmäinen muksu lähti tulemaan, niin totesin, että jos mä en nyt perusta yritystä niin mä en tuu perustamaan sitä koskaan. Ajattelin, että sitten asettuu siihen tiettyyn elintasaan ja tiettyyn toimeentuloon minkä saa jostakin työstä, ja siitä olis tosi hankala päästä enää irti siinä vaiheessa, kun yrittäjäksi lähtee. Se ajatus motivoi puskemaan siitä jyrkän teeltä yli, että lähdin kokeilemaan yrittäjyyttä ja katsomaan mitä se tuo tullessaan. Yrittäjyydessä motivoi vapaus siinä, että saa itse suunnitella omat työpäivänsä ja sen, minkälaista yritystä lähtee kehittämään. Pelialassa yleisesti motivoi se, että pääsee tekemään siistejä pelejä ja näyttämään niitä ihmisille; näkemään niiden reaktiot ja mitä ne tuumaa siitä mitä teet. Koen että yrittäjyys on itelleni ylpeyden aihe. Jos mä nyt kerron jollekin, että oon tällä hetkellä työelämässä ja saan tietyn kuukausilixsan joka kuukausi, niin en mä koe siitä samanlaisia ylpeyden fiiliksiä kuin siitä, että mä voin sanoa olevani yrittäjä ja elättäväni sillä itseni. Tietty siihen pisteeseen en ole tänä päivänä vielä päässyt, mutta se on ajatus, joka kantaa sitä täysin itsensä elättämistä kohti.

Palkkatöihin siirtyminen lähti oikeestaan siitä, että yrityksellä, jossa olin yrittäjänä, ei ollut enää mahdollisuuksia maksaa palkkaa. Oli pakko etsiä sitten muita töitä. Meidän yrityksen asiakasyritys oli juuri sillä hetkellä etsimässä itselleen työntekijää tiettyyn pestiin. Koska tää keissi oli tietenkin itelleen tuttu, kun oltiin siinä oltu alihankkijana, niin tää oli aika luontainen valinta siirtyä sitten sinne. Siinä tilanteessa se tuntui kuitenkin ainoalta vaihtoehdolta paristakin syystä. Yksi oli se, että jos mä en olis lähtenyt siihen pestiin niin tää entinen oma yritys ei ehkä olis saanut tältä asiakkaalta tilauksia enää. Siellä tarvittiin siis osaava tekijä, että kyseinen projekti ja myös ne tilaukset pysty jatkumaan.

Toinen oli tietenkin oma toimeentulo – kahen lapsen isänä ja perheen pyörittäjänä on vaan pakko tehdä se toimeentulo joka kuukausi. Jos se tyssää, niin aika monta asiaa menee päin helvettä. Siksi siirryin palkkatöihin.

Se palkkatöihin siirtyminen oli suoraan sanottuna omalla tavallaan ihan helvettä. Yrittäjämentaliteetti, joka itellä oli se, että työtä pitää tehdä tosi paljon, juttuja pitää saada aikaiseksi ja asioita saada eteenpäin, heijastui tosi paljon siihen jokapäiväiseen työhön myös työelämässä. Yrittäjädraivi jäi päälle. Painoin yhtä paljon tai enemmän hommia, mutta sitten rupesin törmäämään niihin barrikadeihin siinä, kuinka työelämässä on ne omat organisaatorakenteet ja päätöksentekotavat. Tää palkkatöihin siirtyminen tapahtu melkein käytännössä yhdessä päivässä, ja se kostautu itelleni siinä, että painoin kaasu pohjassa sinne työelämään ja aloin törmäilemään näihin erilaisiin sinne luotuihin esteisiin. Se oli tosi stressaavaa aikaa. Jos en olis ollut aikaisemmin yrittäjänä, olisin ehkä osannut mennä tiettyyn kellonaikaan töihin, ja jättää työt työpaikalle silloin kun työaika on täynnä. Yrittäjänä työtä pyöritti koko ajan – hereillä ja nukkuessakin – ja sen kaiken energian siirsin tähän uuteen hommaan. Se ei ollu ainakaan tässä tilanteessa itelle hyvä asia.

En nyt taputtele itteäni mitenkään selkään, mutta kyllähän se yritys, johon menin töihin, koki ihan järjettömän liikahduksen eteenpäin. Asioita alkoi tapahtumaan ja hommia saatiin oikeille raiteille. Kyllä siitä sille kyseiselle yritykselle oli tosi paljon hyötyä, näin uskallan väittää. Yrittäjäydessä on aina se, että sä et koskaan tiedä miten joku juttu toimii ennen kuin sä kokeilet sen. Mulla on semmonen halu kokeilla paljon asioita yrityksen ja erehdyksen kautta. Mieluummin sitä tekee ja ottaa turpaan - ja oppii siitä – kuin niin päin, että miettii paljon mitä kannattais tehdä. Mieluummin tekee ja näkee lopputuloksen sitten sen jälkeen. Mulla on myös ehkä vähän semmonen pakkomielle puuttua ja kehittää kaikkia asioita yrityksessä, olin mä sitten työntekijänä tai yrittäjänä. Se on tottakai vahvuus aika monessa tilanteessa, mutta sitten monesti ois vaan helpompi antaa muiden tehdä päätökset ja antaa homman mennä painollaan. Itellä on kuitenkin se pakollinen tarve aina tuoda oma mielipide asioihin, ja jostakin syystä se monesti koetaan aika painavana asiana päätöksenteossa, ja sillä sitä päätyy ajamaan yritystä kuin yritystä erinäisiin suuntiin. Eikä pidä ymmärtää väärin, että mä oisin mielestäni aina oikeassa. Se on enemmänkin niin päin, että jos mulla on joku vahva mielipide johonkin asiaan, ja joku muu on eri mieltä niin toivon, että se sit pystyttäis myös argumentoimaan.

Mun ensimmäisessä pelialan työpaikassa tehtiin tosi hyvin asioita. Siellä oli tottakai tosi huonoa tuuria sit matkassa, mutta siellä mun mielestä tehtiin todella oikein asiat. Siellä pystyi olemaan ihan samalla kartalla niiden päätöksien kanssa ja pystyi seisomaan itsekin niiden takana. Jos jossakin asiassa epäonnistuttiin, niin pysty kokemaan että minä itsekin olen tässä epäonnistunut. Tai jos jossakin onnistuttiin niin pysty kokemaan että olen itse osallinen tähän onnistumiseen. Yrittäjäydessä se ylpeys on sitä, että voi todeta omin pienin kätös in jotakin tehneensä, ja se oli tuottoisa tai onnistunut. Kyllä mä tietysti koen, että palkkatöissäkin jokainen voi kokea niin, jos se on hyvin johdettu yritys. Palkkatyön ohella sivutoiminen yrittäjäyys on itelle se oma henkireikä siinä, että

pääsee edes silloin tällöin tekemään asioita, joista oikeesti tykkää, ja jotka saa oikeesti itse päättää. Mutta tietenkin samalla on tuska siinä, kun ei ole sitä kaikkea aikaa käytössä siihen sivutoimisen yrityksen pyörittämiseen. Tuska siitä, kun haluaisi käyttää siihen enemmän aikaa ja haluaisi elää sitä. Mutta se ei ole niin vakaalla pohjalla taas että mä pystyisin siihen heittäytymään ja lähteä sitä hommaa pyörittämään, koska edelleen taas palaten tähän toimeentuloasiaan, niin se ei vaan ole mahdollista.

Nyt kahden muksun isänä vapaa-aika menee perheen kanssa ollessa. Työn lisäksi pelien tai jotenkin niihin liittyvien asioiden parissa tulee touhuttua vapaa-ajallakin ihan omasta halusta. Kaveripiiri koostuu vahvasti ihmisistä, jotka on työntekijöitä. Kun seuraa niiden työn tekemistä, niin on itelleni tosi punainen vaate nähdä, miten joku pystyy päivästä toiseen tekemään sitä samaa suorittamista, samoina kellonaikoina, päivästä toiseen, koko ajan. Mä haluaisin nähdä yrittäjyyden elämäntapana, enkä niinkään työnä. Yrittäjänä toimiminen on muuttanu mun koko käsityksen työelämää kohtaan siinä, että ihmisen kuuluu tehdä työtä, jota se ei koe työnä, vaan elämäntapana. Mä vihaan koko ajatusta siitä, että pitäis joku päivä olla se ”kahdeksasta neljään” -duunari, ja tehdä jotain hommia, mitkä on sulle ennalta määrätty, tietty määrä tunteja päivässä, ja pitäisi tulla joka päivä samaan kellonaikaan takasin. Nykyään mä näen sen vaihtoehtosen työn, että mä voin oikeesti itse määritellä omat päiväni ja nähdä sen, että viikonloppuvapaa ei välttämättä ole lauantai ja sunnuntai, vaan se voi mulla olla tiistai ja keskiviikko. Eihän se tietenkään kaikissa pesteissä ole, mutta varmasti on monia pestejä olemassa, jotka edelleen noudattaa sitä vanhaa kaavaa siinä, että tullaan tiettyyn aikaan töihin ja lähdetään tiettyyn aikaan, vaikka siellä olis mahdollisuus siihen että työ olis paljon vapaampaa. On se sitten taas henkilöistäkin kiinni. Kaikkihan ei tykkää siitä, että työ on vapaata, vaan ne haluaa sen rutiinin ja jonkun säännön jota seurata. Mutta mä ite näen, että oisin paljon enemmän oma itseni ja voisin paremmin, jos mä oisin yrittäjä. Ja kun multa kysytään, että aionko vielä joskus toimia täysipäiväisesti yrittäjänä, niin vastaus on selkeä: totta helvetissä. Se on vaan ajan kysymys.

4.1.2 Simon tarina

Minun nimi on Simo ja oon syntyny 80-luvun puolivälissä. Oon perheyrittäjätaustasta, eli oon ollu yrittäjyyden kanssa tekemisissä melkein niin kauan kun muistan. Muutamia poikkeuksia lukuunottamatta kaikki kesätyöt oon tehny perheyrittäjäksessä. Vuonna 2005 tulin nykyiselle kotipaikkakunnalle. Tein jonkun verran opintoja ”kauppiksessa”, mutta päädyin jo siinä vaiheessa yrittäjän hommiin. Olin perheyrittäjänsä johtajana metallialalla vuoteen 2014 asti, jonka jälkeen olin erilaisissa startupeissa mukana. Vuoden 2016 olin palkkatöissä mainostoimistossa, ja nyt oon taas yrittäjä.

Kun kasvaa yrittäjäperheessä, niin ne vaikuttimet yrittäjäksi lähtemiseen on tosi vahvat, mitä sieltä kotoa tulee. Jotenkin se ehkä tuntu sellaselta, että tää on semmonen juttu mikä pitää tehdä. Ehkä siinä oli semmosia osiakin, mitkä tuntu sitten myös luonnolliselta. Kyllä nuoresta pitäen on ollu kova halu ja kyky ottaa riskejä, ja toisaalta oon myös tykänny aina aika paljon luoda itse. Yrittä-

jiys on sitten mahdollistanu tämän toteuttamista. Yrittäjyys oli oma valinta, mutta erittäin vahva vaikutus on sillä kasvatuksella, vielä noin parikymppisenä varsinkin. Mulla itellä on selkeesti kaks isoa vahvuutta. Ensimmäinen on itsenäinen ajattelukyky. Monet varmasti kuvailis minua tosi luovaks, ja että pystyn tuottamaan ratkasuja nopeella aikavälillä. Toinen iso vahvuus on ihmisten kohtaaminen; mä oon hyvin luonteva vuorovaikutustyössä. No, sitten heikkouksia on, että määhä oon aika huono työntekijä! Että jos työtä ajatellaan, että sulla on vaikka kaks kuukautta ja selkeet sävelet ja tehtävät, mitä pitää tehdä, ni kokisin tämmösen äärimmäisen ahdistavana. Ja täähän käytännössä koskee 99,9 prosenttia palkkatöistä. Sillon kun olin vielä siellä perheyriyksessä töissä, tai siinä kuviossa mukana, niin siinä oli tosi paljon eroa työminällä ja vapaa-ajan minällä. Tavallaan ehkä suhtauduin työhön ehkä niin, että se ei sillä tavalla ollu niin luonnollinen osa minua - vaikka ihan kyllä yrittäjän hommista aina tykkäsin. Harva osaa varmaan parikymppisenä, kun perustaa ensimmäisen yrityksen, ni mieltää tällasia asioita ollenkaan. Et ne on vaa niinku koettava. Nyt ajateltuna lopulta on ollu hyvin positiivinen vaikutus sillä, että siinä on joutunu mieltämään esimerkiksi, että miten oleellista on minulle se, että töihin on kiva mennä. Ei tämmösiä asioita osannu esimerkiks mieltää sillon kaksikymppisenä. Sitä mielti vaan että haluu tehdä juttuja ja pärjätä hyvin.

Kun nyt tullaan siihen perheyriyksen hajoamispiesteeseen, niin sillon aikailailla tuntu, että se yrittäjätie oli toistakseks kuljettu loppuun. Siinä oli tullu aika kovia takapakkeja tai vaikeuksia, ja halusin vaan selkeesti kokeilla jotaki muuta. Mä koin että mä olin väsyny siihen yrittäjyyteen, ni nyt oikeestaan vaihtoehto olis ollu työttömyys tai palkkatyö. Oishan sitä voinu lähteä opiskelemaan myös jotain muuta, ja vaihtaa alaa. Paljon ois minusta ollu vaihtoehtoja. Mulla ei ollu kuitenkaan mitään kokemusta palkkatyöstä ja sitte ku oli monennäkösiä juttuja joutunu kohtaamaan, ni tietysti sitä mielti että oisko se elämä helpompaa ja hienompaa sitten palkkatöissä. Sillä tavalla se oikeestaan lähti liikenteeseen. Mä tein sen päätöksen että mä alan hakemaan töitä, ja koska ehkä mä kuitenkin lopulta koin, että huolimatta monista haasteista mä oon ihan oikeen tyyllisellä alalla kuitenkin. Kun ajattelin mun vahvuuksia ja kiinnostuksia, niin jos en ihan ollu löytäny sitä napakymppiä, ni mä olin kuitenkin ollu ihan lähellä niitä omia juttujani. Ni sitten en lähteny siihen alanvaihtoon. Ja ehottomasti halusin sitte lähteä hakemaan niitä töitä. Oisko se sitten ollu kolmas työhakemus minkä laitoin, kun näin feisbuukista sen ilmoituksen, ni sain sen paikan. Ja kyllähän se tuntu hyvältä. Tietysti elettiin semmosta vaihettaki, että oma itseluottamus ei ehkä ollu paras mahollinen monista asioista johtuen. Niin kyllähän se oli totta kai imartelevaa, että ei tarvinnu kauheen kauaa tehdä töitä sen palkkatyön etsimiseen ja sit huomaa, että osaa vakuuttaa esimerkiks työhaastattelussa todella hyvin. Se oli positiivinen se siirtymä se uuden työpaikan saaminen. Mä oon tehny elämässäni asiantuntijamyyntiä, mä oon tehny tuotantohommia, tuotekehitystä, johtanu juttuja, suunnitellu juttuja, ja niin edelleen. Mutta tää markkinoinnin substanssi multa puuttu. Nyt mä olin asiantuntijamyyjänä. Mä tykkään opetella uusia asioita, ja mä opin ihan ihan valtavasti sellasta hyödyllistä substanssia. Sillä oli todella iso ammatillinen merkitys ja yleisesti minua pidettiin

hyvin iloisena tapauksena työyhteisössä. Jotkut tais pyöritellä jotain teoriaa, että oonko mä käyny jonkun onnellisuuskoulutuksen, ku tuun niin hyvällä fiiliksellä aina joka päivä töihin.

Vaikka mulla oli kohtuu lyhyt pätkä palkkatyötä, ni silti se oli hirmu merkittävä. Mulla oli se kontrasti siinä - mulla oli se valmis vertailutausta siitä yrittäjyydestä siihen palkkatyöhön, ni se aika paljonkin avas monenlaisia asioita. Mä olin kokeillu yrittäjyyttä, ja kokenu vaikeita hetkiä ja sitte kokenu palkkatyötä. Firma oli iha jees, ja tyypit nuoria ja innostavia ja työ ei sinänsä ollu mikään huono "mätsi". Mut se oli palkkatyötä ja sillä on tietyt raamit, minkä mukaan tekee asioita. Mä ymmärsin että ei tää oo mun juttu. Se palkkatyöhomma, siitä jollain tavalla puuttu joku. Voisko sanoa koko jutun juoni? Se vaikutti mun mielestä semmoselta, että ihmiset tulee vähän puolivaloilla - vähän puolimotivaatiolla - töihin ja sit siellä vaan puuhastellaan tosi paljon asioita. Se vähän vaikutti jotenkin hassulta, ei niin kovin aidolta, ja musta tuntu että ihmiset ei ollu niin kovin innoissaan siitä mitä ne on tekemässä. On todella hankalaa minun kaltasen generalisti-ihmisen päästä loistamaan. Mä tarviisin sen, että pääsis tekee monipuolisesti juttuja. Vaikka tuli töissä kyllä aika kovia onnistumisiakin. Mutta mä en oo tavallaan hyvä sen tyyliässä hommassa, että pitäis keskittyä tiettyihin asioihin ja jaksaa jotenkin motivoitua jostakin ulkosista, esimerkiksi bonustavoitteista, tai sellasista. Mä huomasin palkkatöissä että ei mua kiinnosta. Jostain syystä ei kiinnosta. Oli hankala ottaa tavallaan tosissaan sitä palkkatyötä.

Jos palataan vielä siihen perheyrityksen hajoamiseen, ni silloin oli hirmu vaikee nähä, että pystysin tekemään mitään muuta. Ja sit ku se irtaantuminen siitä tapahtu, ni se oli lopulta todella psykologisesti tervehdyttävää. Mä olin hetken aikaa kuitenkin työttömänä ja kaikki velat oli niskassa, eikä ollu työtä, ei ollu tutkintoa eikä mitään. Sit mä kuitenkin pystyin olemaan todella tyytyväinen. Sehän sit loi semmosen erilaisen perustan asioille. Sen jälkeen mä ymmärsin miten vahingollista voi olla, että jos ihminen ajattelee, että sen pitää olla yrittäjä tai lääkäri tai lakimies, ja siinä syntyy konflikti. Eli tietää, että tää juttu ei enää toimi, mutta ihminen uskoo että sen pitäis toimia. Se on tosi raastava tilanne. Mut sit ku siitä vapautuu, niin ei sen jälkeen enää usko sellasiin satuihin. Tietää paremmin. Nyt nyt ku on uudelleen lähteny yrittäjäksi, niin nyt mä sanoin että mun työminässä ja vapaa-ajan minässä ei oo juuri mitään eroa. Tietenkin ote tietyissä neuvotteluissa ja tämmösissä pitää olla vähän erilainen, mut se kuuluu siihen. Oon havainnut että on tosi paljon terveempää olla pyörittämättä semmosta narratiivista käsitystä "minä". Jos pitää joku identiteetti valita, ni se on sitte se että yrittää pysyä niistä kaukana.

Eniten on opettanu sanotaanko ne aikasemmat epäonnistumiset. Tai ku on joutunu kohtaamaan vaikeita asioita, niin se on sit mahdollistanu tavallaan sen, et ei oo samalla tavalla enää identifioitunu myöskään siihen yrittäjyyteen. On tavallaan riippumatta siitä miten se yrittäjyys tällä hetkellä kulkee itellä, ni on siitä riippumaton ja vapaa olo. Sillä tavalla. Vois sanoa että yrittäjänä toimiminen on auttanu pääsemään vähän paradoksaalisesti siitä identiteetistä pois. Tää yritys missä on tällä hetkellä töissä - oma perustama yritys - siinä on tavallaan luotu niistä omista vahvuuksista se bisnesmallikin. Se on siinä mielessä

tosi erilainen ku mikään aikasempi juttu mitä mä oon tehny yrittäjänä tai palkkatöissä. Ne aikasemmat kokemukset oli paljon pakottavampia. Niissä oli selkeitä ristiriitoja omien velvollisuuksien ja sitte ehkä niitten välillä, mitä oikeasti haluais tehdä. Siinä oli paljon enemmän oli semmosia konflikteja, ku mitä nyt on. Tai nyt niitä ei oikeastaan oo ollenkaan. Nyt se motivaatio yrittäjyyteen tulee sieltä ymmärryksestä että tätä mä haluan tehdä ja näissä asioissa mä oon hyvä. Tän on tavallaan ite omien kokemuksiansa ja onnistumisten ja epäonnistumisten pohjalta laittanu kasaan.

Ja onhan tää yrittäjäyys pirun siistiä. Kun on niitä aikasempia vaikeempia kokemuksia, sit on käyny siellä palkkatöissä, oppinu paljon ja myös oppinu sen että ei. Ei mulle. Tosi tyytyväinen oon päivittäin tähän työhön. Ja asiakkailta on tullu loistavaa palautetta. Kaikki näyttää vihreätä valoa, että on onnistunu tosi hyvin jutut ja mä oon onnistunu luomaan, tai alottamaan semmosen bisneksen missä pääsee oikeesti omia vahvuuksia hyödyntämään. Mun mielestä yrittäjäyys mahdollistaa sen, että nykyssä maailmassa varsinkin ihminen voi määritellä kuka hän on ja sitte omien vahvuuksiensa pohjalta perustaa jonku yrityksen. Ja voi sitte ponnistella elämässä eteenpäin, pystyy tavallaan toteuttamaan itseään. Mun mielestä se yrittäjäyys on vapaan markkinatalouden ehkä tärkeimpiä elementtejä. Halusitpa sitten olla tekno-DJ tai taidemaalari tai konsultti, ni mahdollisuuksia on. Koen että se on tämän vapaamman ja modernimman maailman ilmentymä ja mahdollisuus, että nykyään on aika paljon mahdollisuuksia toteuttaa itseään sen yrittäjäyden kautta.

Ja yks konkreettinen ero yrittäjäyden ja työelämän välillä vielä on, että työelämässä tehään ihan surkeita strategisia ratkasuja. Ei osata laskea asioita oikein, ei ymmärretä miten se asiakkuuden arvo kasvaa, eikä osata asettaa arvoa oikeille asioille, vaan ihmisten työajasta helposti puolet saattaa olla semmosta merkityksetöntä puuhastelua. Tavallaan vähän semmosta teatteria. Mun tyyliselle ihmiselle ne on vaikeita sulattaa, että organisaatiot ei toimi kauheen fiksumsti. Siellä tehään vääriä asioita. Se on sit jotenki tosi kuluttavaa, ku ite on semmonen henkilö joka halua hakee ratkasuja ja ei pysty sitte niinku muuttamaan niitä asioita. Tai voi olla että se palaute on jopa negatiivista, jos yrittää niitä asioita korjata. Yrittäjänä on täysin vapaa korjaamaan koko ajan omia toimintatapojaan ja muuttamaan ja tekemään niistä fiksuja. Mää pyöritin tossa sanaa "generalisti", ja että mä oon hirmu kiinnostunu, luonteeltani tosi utelias. Yrittäjäyys tarjoaa luonnollisesti sitä, että mä saatan käyttää keskiviikkopäivän siihen, että mä luen jonkun kohtuu vaativan psykologian kirjan. Siis se on ihan täysin ok. Jos mulla ei oo mitään asiakasduunia tai sellasta, ni se liittyy hirmu olennaisesti mun työhön, ihmisten kanssa toimimiseen. Ja tähähän ei palkkatöissä onnistu, että "moro mä jään kotiin ja luen kirjaa pari päivää". Yrittäjäyys tarjoaa sellasta vapautta järjestää oma elämänsä. Jos kello on puol yks päivällä, eikä synny jotain tekstiä, ni ei tarvii ikinä edes miettiä, vaan voi lähteä lenkille. Yrittäjänä siis. Se on paras ratkasu, jos siinä on tämmönen luova kulma. Yrittäjänä voi hakea sellasia ratkasuja mitkä on oikeasti tuottavia ja hyviä, paljon vapaammin ku palkkatöissä. Palkkatöissä taas voi olla, et sun pitää vähän teeskennellä siellä, leikkiä se kolme tuntia jotaki. Ei mua kiinnosta. Mä otan mie-

luummin sen taloudellisen epävarmuuden ja kaikki ne riskit, kun sitten tuota tekisin tollasta. Et tietenkin jos joskus tulee umpikuja, ettei yksinkertaisesti pysty elättämään ite itteään, ni sitten ei. Mutta niin kauan ku pystyy ite luomaan yrittäjyydellä oman elinkeinonsa, ni uskosin että mä tuun niin tekemään.

4.1.3 Lauran tarina

Minä olen Laura oon opiskellu kauppakorkeakoulussa, ja pääaineena on ollu markkinointi. Olen hyvin ihmisten kanssa toimeen tuleva persoona, ja jotenkin tunsin että se linja on itelle hyvä, koska markkinointi on kummiski hyvin lähellä asiakasrajapintaa, jossa on tullu työskenneltyä paljon. Yrittäjänä oon aiemmin toiminu sen suurin piirtein vuoden verran. Nytemmin asustelen ja olen töissä Helsingissä.

Sanotaan näin että mä oon aika noheva tekemään töitä, ja mä oon huomannu ainakin parin vuoden aikana, että raja työajan ja vapaa-ajan välillä on aika häilyvä. Mä kuulin termin ”kympin tytön syndrooma”, ja se taitaa vähän painaa: kun tekee asioita, niin haluaa tehdä ne myöskin hyvin ja panostaa niihin. Kun työssä on annettu vähän sitä vapaa-ajan vastuuta esimerkiksi liukuvien työaikojen suhteen, niin oon ehkä jopa kuluttanu vapaa-ajan työn tekemiseen, joka tietysti ehkä joskus vähän väsyttää. Mutta kuitenkin vapaa-aika tasapainottaa tosi paljon sitä työarke. Tykkään harrastaa monipuolisesti. Kavereita tulee paljon nähtyä ja niiden kanssa ihan hengattua, koska ihmiset inspiroi mua. Niiltä saa aina mielenkiintosta näkökulmia, ja kenties kaikkea muitakin hauskoja mahdollisuuksia. Myöskin mun vapaa-aikaan kuuluu vahvasti luonto ja hyvän ruuan laitto kunnon raaka-aineista, eli semmonen maanläheisyys on kans hyvä piirre, minkä mä koen kuvaavan mua. Yrittäjyyteen lähtemisen syynä mulle henkilökohtaisesti oli se realisaatio siitä, että miten vois auttaa ihmisiä. Se on ehkä mikä mun persoonassa työmoraalissa nykypäivänä vahva, et mä haluan auttaa ihmisiä. Se oli todella vahva tekijä, mutta myöskin usko konseptiin niin vahvasti, että sille annettiin tilaisuus ja myös toteutusseura.

Mun yrittäjyyteen lähtemistä edeltääkin mielenkiintonen tarina. Mä tein kirjoitusten jälkeen välivuoden kaupassa. Mun oma äiti on työskennelly ruokakaupassa aikanaan, ja mä tein kaks kertaa vissiin jo tetissä ekat harjottelut. Koin, että ruokakaupassa on helppo tehdä hommii, ja nohevana työntekijänä mulle annettiin vastuuta sitten tosi paljon, joten mä ikään kun imeydyin sinne kaupamaailmaan aika syvälle. Mä tykkäsin sen ketjun asiakaslähtöisestä konseptista, joten mä koin sen myöskin omaksi. Yliopistoon pääseenä jatkoin tietysti sitten kaupassa viikonlopputöitä, että sai tienestiä, mut rupesin huomaamaan, että oon jopa vähän liian hyvä niihin hommiin. Ei niissä päässy enää oikein kehittymään, ja alko sit tuntuu välillä vähän jopa raskaalta, koska koki että haluais tehdä enemmän ja olla vastuullisemmassa asemassa. Sillon myöskin huomas kauppamaailman epäkohtia, esimerkkinä miten paljon ihan henkilötyövoimaa joku päivittäinen hyllytys vie. Kuitenkin siellä kiehtoi se asiakkaan auttaminen, kun pystyi pienillä vinkeillä ja muilla piristää jonkun päivää. Nyt kun peilaa omaan arkeen kun työelämässä vahvemmin on, niin aikaa ei oo paljoo ja silti haluais tehdä hyviä valintoja. Siltä pohjalta heräs jo aika pitkän aikaa sitten idea

- oisinkohan kirjottanu konseptin muistikirjaan ylös vuonna 2011 - sellasesta ruuan verkkokaupasta, jossa ei tarte käyttää aikaa siihen kiertelyyn myymälässä. Sä voisit suoraan tehdä hyvät ja fiksut valinnat netissä, ja valita ajan kun sä vaan töiden jälkeen pikasesti noukit ruokaostokset ja pääset kotiin tuhlaamatta aikaa. Tältä pohjalta kehitty sitten konsepti ruuan verkkokaupasta, joka helpottais ihmisten arkee, ja perheiden arkee eritoten. Tän ajatuksen sitten kerroin muutaman vuoden jälkeen ihan satunnaisessa tilanteessa mun tulevalle "co-founderille". Siitä lähdettiin tätä keskustelua, suunnittelua ja laskelmia pikkuhiljaa viemään eteenpäin, ja päätettiin lähteä konseptia pilotoimaan ja toteuttamaan.

Sillon kun ryhdyttiin sitä yritysidea konseptoimaan ja kasaamaan, ni mä olin todella innoissani. Mä olin todella odottavainen. Olin ehkä jopa astetta optimistisempi niiden odotusten suhteen mitä saattais realistisesti saavuttaa. Mutta myöskin yrittäjyyteen itseensä liittyy sitten todella paljon sellasta aaltoilevaa olotilaa. Tottakai vastoinkäymiset oli isompia, mutta onnistumiset oli kans isompia, eli se tunteiden skaala oli silloin paljon laajempi. Ajatukset siitä itsensä yrittäjyydestä heitteli vahvasti, ja silloin tosi vahvasti oli myöskin epävarmempi olo kuin varmempi. Meidän yrityssuunnitelmalla oli aika tarkkaan mietityt "next stepit", eli mitkä pitäis olla saavutettuina tiettyihin aikoihin mennessä, jotta voitaisiin jatkaa. Meillä oli myös mietittynä että jos niitä tavoitteita ei saavuteta, ni mikä on sitten se "plan B", että me ei jouduttais ihan täysin taloudelliseen katastrofiin. Toisaalta tiedettiin, että toiminta tartteis jatkuvuutta, ja meitä oli kaks henkilöä, eli me ei oltais pystytty oikein panostaa niin paljon esimerkiksi lisärahoituskierroksiin ja vastaaviin niin nopeella aikataululla, että ois ollu fiksua jatkaa. Kun ei tietyt ostovolyymit tullu täyteen, vaikka kuultiin bisnesenkeleiltä että potentiaalia ois, niin me silti todettiin, että molempien mielestä on turvallisempaa ajaa toimintaa hallitusti alas. Ei siis edes konkurssia, vaan siinäkin oli hyvä hallinnollinen suunnitelma takana. Koska tiesin, että operatiivinen toiminta loppuu, niin totesin että ehkä sitä pitäis palkkatöitä löytää. Heti samana päivänä, kun se päätös oli tehty, niin opiskelukaveri käveli vastaan ja tarjos mulle sitten työpaikan. Eli sitä niinkun ajautuu asioihin, antaa asioiden tapahtua sattumien vuoks. Mä oon eläny aika paljon sellaisellakin periaatteella, mutta sattui sitten tarjoutumaan työpaikkamahdollisuus vastaan kävellessä. Se oli sitten se siirtymä palkkatöihin. Yrittäjyyskin ois ollu vaihtoehto, jos ei ois ollu tietynlaisia takautuvia maksuja, jotka piti kuitata sillä että siirtyy palkkatöihin ja saa jostain vähän tuloja. Ja sanotaan näin että senhetkisen elämän tilanne ja asuinpaikkakunta vaikutti vahvasti. Jos mä oisin voinu, ni mä oisin varmaan lähteny eräoppaaks tai kokiks jonnekin keskelle Lappia vaikka yksityisyrittäjänä. Ei se ollu poissulettu siinä vaiheessa, mutta toisaalta jollain pitää elää, niin siinä vaiheessa ei ollu omaa valintaa niin sanotusti.

Kyllä siinä semmonen pieni yrittäjyysdarra varmaan puski päälle, että piti taas ottaa ohjeistus vastaan, oli tarkat aikataulut ja muiden asettamat tavoitteet, piti luopua siitä vapaudesta mihin oli ehkä jo pienen "ajatusshiftin" tehny. Vaikkakin, kyl se sitte tuntu siltä että "no, mä nytten nään et mä onnistun tässä", eli siellä tuli semmonen uho, että kyllähän mä osaan ja onnistun. Ajattelin,

että nyt unohetaan se negatiivisuus ja semmoset pienet sitä kautta puskeneet ajatukset. Siten siis suhtautu töihin, että nyt mä näytän ja edelleenkin annan kaikkeni. ”Työntekijänä mä oon todella pitkälti niin omatoiminen kuin tiimityötä rakastava. Mä oon hyvin lojaali ja omatoiminen. Ja myöskin semmonen, joka tulee ehkä niinkun perheeltä: mä huomaan että vanhemmat on tosi vilpittömästi ihmisiä auttavia, ni semmonen samanlainen piirre on siirtyny mulla työelämään. Mä en yleensä sano ikinä ei, ja autan ja jeesin vaikka en välttämättä ihan just sillä ydinosaamisosalalueella pyöriskään. Mutta koen, että jos ihmiset ympärillä voi hyvin niin minäkin voin hyvin.

Siitä omasta yrityskonseptista luopuminen tuntu osittain pakotetulta, kun ei halunnu luopua kummiskaan siitä hyvästä ideasta ja kokonaisuudesta, jota oltiin rakennettu niin tiivistä. Mutta kyllä se sitten tuntu siltä taas että ”huh, voi hengittää” ehkä hetken aikaa. Toisaalta rooli mihin mä siirryin sisälsi myöskin omat epävarmuustekijänsä, joten kyllä siellä tuli sitä pakonomasuuutta myös. Niin työpaikan puolelta, kuin itessään pelkästään siitä ajatussiirtymästä ja toimenkuvasiirtymästä. Mä haluaisin nimenomaan tehdä sellasta työtä jolla on - ei välttämättä mikään maailmaa parantava - mutta edes jollekin merkitys, joku apu. Ehkä siks mä oon sellasissa töissä ollu nyttemmin, jotka liittyy hyvin vahvasti mun kutsumana semmoseen pyhään kolminaisuuteen asiakaskokemuksesta, eli myynti, markkinointi ja asiakaspalvelu. Ne on yleisesti ne kanavat ja roolit missä pääseekin auttamaan. Otetaan esimerkkinä myyntityö; mä en koe että se olis mitenkään intohimo, mutta se on suurin tie vaikuttaa ihmisten elämään. Jos heillä on joku ongelma, niin mä pystyn ratkasemaan sen, niin se tuo sitten kiksejä sitä kautta. Tällä hetkellä mulla on semmonen ”aika kultaa muistot” tyyppinen olotila, mutta myöskin tunnen, että mä en pääse ehkä toteuttamaan itteeni niin vahvasti kuin silloin kuin oli yrittäjänä. Eli nytten mulla on semmonen näkemys siitä, että yrittäjänä voisi olla täysin oman itsensä herra, eikä myöskään tarte välttämättä sietää semmosia työelämässä tapahtumia vastoinkäymisiä. Niihin vois myös vaikuttaa yrittäjänä itse paljon helpommin, kun taas työelämässä joutuu sopeutumaan asioihin joihin ei voi itse vaikuttaa.

Yrittäjyykokemuksen jälkeen mä koen ymmärtäväni tiettyjä lainalaisuuksia paremmin. Esimerkiks ylipäänsä liiketoiminnasta, mutta myöskin salettina tuli koettua niin paljon enemmän liiketoimintaan vaikuttavia asioita yrittäjänä kuin mihin ois työelämässä välttämättä ikinä tarttunu tai kiinnittäny huomiota. Kyllä se anto paljon perspektiiviä ja antaa tänäkin päivänä. Mä en esimerkiksi hyväksy väärin tekemistä tai vääryyttä tai kohtuuttomuutta työelämässä enää niin hyvin, koska olen saanut itse sen verran itsevarmuutta. Yrittäjänä toimimisessa ties, että näin asioita tulee hoitaa, joten semmonen moraalikäsitys on kummiskin pysyny, ja ehkä se ääni uskaltaa sanoakin. Mä en tiedä onko se vaan sen tajunnan kautta vai myöskin kokemuksen tuoman varmuuden kautta, että voi sanoa ”hei mä olen ollu yrittäjänä, mä kyllä tiedän myöskin että asioita voi hoitaa hyvin”. Joten sieltä on tullu semmonen ääni, että voi ja pitää uskaltaa sanoa, jos kokee, että tehdään vääriä asioita tai joku toinen kokee vääryyttä. Kun yrittäjyydessä oot epämukavuusalueella ja ikään kun tuntemattoman ääressä, ni kyllä se toi mielestäni itestänikin semmosia ihan uusia puolia ja uusia

ajatuksi päähän. Ei se niinkun perusminää muuttanu, vaan se toi uusia ajatuksia ja uusia tuntemuksia, mitä ei muuten ois varmaan kokenukkaan. Mä suh-
taudun kyllä oppikokemuksena kaikkiin aiempiin työtehtäviin. Mä oon tässä
naureskellukin, että mä vielä joku päivä vielä kirjotan kirjan nimeltä ” Lauran
uskomattomat työtarinat - et usko kuitenkaan”, koska on tullu kaikkennäköstä
vastaanki ajan saatossa. Eli kyl mä peilaan vahvasti siihen mitä on päässy ko-
kemaan ja näkemään, keihin tutustumaan, ja et sieltä pystyy ammentamaan
nykyseenkin positioon paljon.

Laurasta on siis tullu vanhempi ja viisaampi aikojen saatossa. Ja oon aina-
ki huomannu sen, mitä mä joskus työhaastattelussa sanoin, että jos mulla on
jotain heikkoja puolia, niin sanoin aika rehellisestikin että sinisilmäisyys. Mä
kyllä luotan ihmisiin siinä missä mä haluan tulla niiden kans toimeen. Mutta
semmonen sinisilmäisyys on kyllä ainakin ikään kuin poistunut paletista. Olen
ehkä hieman enempi varuillaan tilanteissa ja osaan lukea ehkä taustoja miks
asiat tapahtuu. Ja toi kuulostaa hirveen negatiiviselta, mutta sanotaan että kaik-
ki ei aina halua yleistä hyvää niin positiivisesti kun mä haluan ajatella. Se on
ollut semmonen kasvutarina, et miten mä suhteutan sen oman hyväntahtosuu-
den siihen toimintaympäristöön. Että ehkä mä kirjotan sen kirjan, ja musta tulee
kirjailijayrittäjä!

Mulla oli tosiaan aika lyhyt ja ytimekäs kosketus tohon yrittäjyyden maa-
ilmaan. Toki oon vielä pidempään seurannu sitä läheltä, koska mies on ollu
yrittäjänä pitkään, että se on rakentanu sitä yrittäjyykskuvaa itelläkin vahvasti.
Se miten hän suhtautuu tiettyihin asioihin, niin sitä kautta on kyllä itelläkin
vahva kuva, että yrittäjyyttä on monenlaista ja siihenkin voi suhtautua monella
eri tapaa. Itellä jäi harmittavan pinnalliseksi se kokonaisuus. Mä oisin halunnu
ehkä yrittäjänä kokea vielä enemmän ja pidempään sitä kasvua ja kehitystä, tai
sitten niitä ylä- ja alamäkiä. Siihen ei ehkä ehtiny muodostua sellasta niin vah-
vaa identiteettiä, mutta sitä kummiskin ylpeydellä ja innolla kerto sillon kun me
sitä kokonaisuutta oltiin laittamassa kasaan. Ehkä se yrittäjäidentiteetti siitä jäi
sit kuitenkin uupumaan - mikä ois varmaan rakentunu ajan myötä vahvem-
maks.

Mä jossain vaiheessa mietin, että mä ehkä voisin virittää jotain, mutta taas
toisaalta mun puoliso on ollu yrittäjä niin pitkään ja yksityisyrittäjänä, niin mä
koin että se on kans semmonen yks - tuntuu tyhmältä sanoa - taloudellinen riski
jos mä lähen säätää siihen oheen. Vaikka hänellä on ihan siis täysin toimivat
bisnekset ollukin. Mutta tietty stabiliteetti kotitaloudessa on sellanen mitä mä
itse haluaisin ja oon kokenu että se sitten on ollu hyvä ratkaisukin olla työelä-
mässä ja vakailla tuloilla, varsinkin kun puoliso on ilmaissut että hänkin haluai-
si ehkä siirtyä jonkinlaista muuta tekemään. En mä pidä yrittäjäksi lähtemistä
poissuljettuna, mutta se vaatis varmaan taas kontekstilta aika paljon. En tiää
tulisko se omasta takaa tai joltain muulta semmonen idea, mihin uskoo ja jolla
voi tuoda hyvää. Se vaatis mun näkemyksestä sen taas että pystyis auttamaan
jotakuta. Ja siinä oikeestaan yrittäjyydessä on kyse, että ratkastaan joku nä-
ennäinen ongelma, jonka voi tehdä paremmaks jollain idealla kenties. Mä en
pidä sitä poissuljettuna, mutta jos pitäis heittää joku arvio, niin tällä hetkellä

kenties pysyn työelämässä, ennemmin kuin siirtyisin suoraan päistikkaa yrittäjäksi.

4.1.4 Sepon tarina

Oon 58-vuotias, ja jos mietitään tätä työelämää ni ensimmäisen kerran vissiin seittemänvuotiaana sanoin, että minusta tulee koneinsinööri. Se johtu varmaan siitä, että serkku oli koneinsinööri, ja kaikki tekniikka kiinnosti. Niinpä sitten ajan saatossa 80-luvun alkupuolella valmistuin koneinsinööriks. Se oli aikasin päätetty uravalinta tavallaan. Työn ulkopuolella oon vähän tämmönen sivustaseuraaja. Aina jotakin sitä rakentaa, tekee ja harrastaa; kalastusta ja jääkiekkoa. Jääkiekkoa nuorempana harrastin enemmänkin, ja sit oli pari vuotta taukoa, mutta harrastan edelleenkin. Ryhmässä oon tosiaan ehkä semmone sivustaseuraaja, että kattoo mitä toiset tekee, ei oo se ensimmäisenä menijä siellä. Sit työelämässä kuitenkin tietysti pitää omasta ryhmästään huolta ja vie asioita eteenpäin. Siinä on vähän ehkä toinen rooli sitten. Tällä hetkellä oon ryhmäpäällikkönä parinkytä hengen ryhmälle suunnittelutoimistossa. Siinä tulee johdettua niiden tekemistä, tehtyä tarjouksia, mietittyä kuka tekee mitäkin, ja seurattua että pysytään aikataulussa. Välillä neuvon nuorempia ja välillä vanhempia, ja mietitään yhdessä ratkasuja ongelmiin.

Yrittäjäksi lähteminen oli oikeastaan semmone pakon sanelema juttu. Mä menin valmistumisen jälkeen insinööriin töihin suunnittelijaksi. Tehtiin alihankintasuunnittelua isolle teollisuusyritykselle. Siinä oli nuori sillo, että sitä vaan yritti oppia niitä tekemään, mutta kyllä sitä aika äkkiä pääs kuitenkin semmosiin hommiin, että sai vetää projekteja jo. Ei niitä kovin monta vuotta tarvinnu hommia tehdä, että sai vastuuta enemmän siellä; olinko kahen-kolmen vuoden päästä jo tavallaan ryhmäpäällikkönä. Se oli vielä pieni firma silloin alkuaikoina, semmonen kahen-kolmenkymmenen hengen firma silloin kun mä sinne töihin tulin, mut se kasvo siihen yheksänkymmeneen aika äkkiä. Kuudessa vuodessa. Firmalla meni ihan hyvin, se kasvo pikkuhiljaa, mutta matkan varrella siinä omistajavaihdokset tuli mukaan ja ulkopuolinen ostaja osti sen meidän firman. Sitten sillä omistajalla rupes tulemaan vaikeuksia muiden yritysten kanssa, ja vuonna -90 meni se emoyhtiö konkurssiin, vaikka meillä toimistona meni ihan hyvin ja kannattavasti. Meitä oli 90 henkeä töissä siellä sillä hetkellä, ja se vaan meni alta pois. Siinä vaiheessa tietysti rupes miettimään, että mitäs sit nyt tehään. Pakko sitä jotaki oli keksiä sit siinä tilanteessa, kun 90 henkeä jää työttömäksi. Piettiin vähän palaveria ja päätettiin, että jatketaan samoja hommia ja perustetaan siihen yritys. Toisaalta se oli oikeestaan ainut vaihtoehto, ja kaikki on samaa mieltä ollu siihe hommaa, ei sitä hirveen kauaa mietitty. Auto meki myytiin pois ja rahotettiin sillä se. Siinä osakkaaks tuli seittemän tämmöstä johtotason henkilö, eri ryhmien ryhmäpäälliköitä ja muita. Toimitusjohtajalla oli semmonen kolmisenkymmentä prosenttia, ja muilla oli sitte vähän vähemmän osakkeita. Firma pistettiin pystyyn ja alkuaikoina siinä oli semmonen kolmisenkymmentä henkilöä töissä. Eli kaikkia ei pystyny työllistää, se oli vähän sitä aikaa, että rupes hommat muutenki vähenemään yheksänkätäluvun alussa. Huonoimpaan lama-aikaan kahvipöyässä oli neljä-viis henkeä. Iteki olin silleesä

välillä, että mä olin vuojen päivät vielä erikseen sivutoimisena tuntiopettajana ”tekussa”, että ei itelle ollu silleesä heti perustamisen jälkeen töitä siinä täyspäiväisesti. Ne teki töitä kellä oli, mutta siitä se sitten pikkuhiljaa lähti viriämään ja kasvo sitte pikkuhiljaa siihe samoihin lukemiin: suurinpiirtein yheksänkytä henkee meitä oli siinä.

Siinä oli myös oikeestaan semmosia mutkia alkuun, että meille sanottiin että tämmönen firma ei pysty toimimaan, missä ei oo omistajana yhtä henkilöä, jolla olis yli viiskyt prosenttia osakkeista. Meille sanottiin että ei se voi toimia, mut meiän mielestä se pysty toimimaan. Ainut siinä oli semmonen vaihe alussa, että kun perustajiin kuulunut toimitusjohtaja päätti luopua osakkuudestaan ja myi ne sitten uudelle toimitusjohtajalle, ni sillä uudella oli semmone mielipie, taikka ajatus, että hänen pitäs saaha haalia niitä osakkeita lisää. Siitä jäi yks eläkkeelle ni se toimitusjohtaja yritti ostaa niitä osakkeita, elikkä tavallaan kaapata sitä valtaa. Et siinä tuli vähän semmone ristiriita muitten osakkaitten ja sen toimitusjohtajan välille. No se siitä sitten lähti pois, ja osakkeet lunastettiin yritykselle. Se lama-aika, kun kaikki oli pakkolomilla ja muilla, ni se oli semmonen kulminaatiopiste, että kaikki osakkaat ei oikeesti tienny, että missä myö oikeesti mennään, että onko rahaa vai eikö oo rahaa maksaa palkkoja. Se meiän toimitusjohtaja siinä vaiheessa, ni sekään ei tienny ja sekin lähti niinku tavallaan opiskeluvapaalle vuojeks vaimosa mukana tonne ulkomaille. No meille tuli toinen henkilö varatoimitusjohtajaks, joka rupes penkoo niitä papereita ja kaikkea, ja huomasi että täällähän on veroja maksamatta, ja kaikkee tämmöstä oli. Niitä ruvettiin selvittää, ja sitte huomattiin, että tää varatoimitusjohtaja oli merkitty kato toimitusjohtajaks. Se ei tienny ollenkaan, että se oli vaihettu oikeesti toimitusjohtajaks. Alettiin selvittää niitä paperia ja maksamattomia eläkemaksuja siirreltiin, maksuja lykättiin ja kaikkee muita, ja pikkuhiljaa päästiin taas uuestaan pinnalle. Se oli aika lähellä, ettei myö menty itekki nurin siinä vaiheessa. Ja sit siitä pikkuhiljaa selvittiin, ja se firma lähti taas uuestaan kasvuun. Mut se oli semmonen vaihe, missä vaiheessa sitten tavallaan päästiin eroon ja haluttiinkin eroon siitä yhestä henkilöstä. Sit mentiin aikalailla niin, että kaikilla oli se pieni tasaosuus. Eli kukaan ei määränny mitään yksin, eikä kaverin kanssa, ei tullu semmosia klikkejä. Kaikki puhalti samaan huileen, ja siitä se lähti nousuu. Aina sitten piti vaihtaa isompaan ja isompaan vuokratilaan, ensin käytiin pienissä, ja väkeä otettiin lisää. Mutta kyllä se lähellä oli, niinku mä sanon että ”sukellettiin, ja jos ei ois snorkkelissa ois sitä pingispalloa, ni ois vettä vetäny keuhkoon”.

Me otettiin ulkopuolinen palkallinen toimitusjohtaja sitte, kellä ei ollu osakkeita ollenkaa meiän firmaan ja jatkettiin entiseen malliin, ja ihan hyvin meillä meni silleesä. Sitten 1990-luvun loppupuolella tää toimitusjohtaja, kuka meille otettiin sitten palkalliseks, ni se oli meiän entisen kilpailijan toimitusjohtaja. Se iteasiassa oli jo aikasemmin myyny firmasa, ja oli sen kuutisen vuotta tekemättä mitään, ku sillä oli kilpailukiello. Me tiettiin ja tunnettiin se kaveri ni otettiin se meille töihin siihe. Sitten pikkuhiljaa firma kasvo siihen yheksäänkymmeneen, yheksäänkymmeneenviiteen henkeen. Kellään ei tosiaan ollu yksin sitä määräysvaltaa ja jokainen hoiti sen oman tonttisa niin hyvin ku pysty. Kenestäkään ei kuitenkaan tavallaan ollu sitä firmaa enemmän kehittämään

sitte, että se jotenkin se kasvu pysähty siihen päälle yheksäänkymmeneen. Sit ruvettiin haastelemaan, että mitä tässä tehdään ja muuta, ja ehkä se meiän toimitusjohtaja sitten vähä vinkkas, että voihan sen jossain vaiheessa myyä sen yrityksen pois. No se sen aikainen toimitusjohtaja sitte jäi pois siitä ihan tarkotuksella, ja sit palkattii vielä taas toinen ulkopuolinen toimitusjohtaja siihe. Sitte ruvettii kattelemaan vähän mahdollista ostajaehokasta siihen, ja loppupelissä se ostajaehokas oli tää aiemman toimitusjohtajan entinen firma, jonka se oli jo kerran myyny, eli tavallaan meiän kilpailija. 2004 se firma sitten myytiin, elikkä liiketoiminta myytiin, ja kiinteistöt jäi itelle edelleen. Ne on vielä tänä päivänäki meillä kiinteistöyhtiönä ne tilat.

Siitä asti oon sitte ollu palkkatöissä siinä meidän firman ostaneessa yrityksessä. Tietysti meillähän oli kilpailukiello ja näin päin pois, että meiän piti - oliko sen neljä vuotta - olla siinä. Ja tulihan meille siinä kaupassa muutama, tai ihan olemattomasti niitä osakkeita siitä uudesta yrityksestä. Se työ on pysyny ihan samanlaisena, vaikka palkanmaksaja on muuttunu. Tietyllä tapaa niinku hevonen juoksee laput silmillä, että katot vaa sitä samaa. Siellä on markkinointi ja kaikki tämmönen. Ne on tullu ne työt vanhasta tottumuksesta aina sitte. Siihen ei oo tarvinnu silleesä panostaa. Kyllähän se kaks ensimmäistä vuotta uudella työnantajalla meni silleesä, että kaikki ajatteli asioita miten siellä tehtiin, ja miten myö tehtiin, ja niitä yritti viii siihen suuntaan miten myö aina tehtiin. Mä muistan yhen kerran meille, tai mulleki sit sanottiin että "nyt sä oot uudella työnantajalla töissä ja täällä tehään tällä tavalla". Ja sit jotenkin tavallaan luovutti sen, että nyt ollaan palkkatöissä ja nyt tehdään sitten mitä täällä käsketään. Mutta pitkään aika moni, minä ja työkaveritki tottunu tekemään asioita tietyllä tapaa, ni niitä tapoja yritti tuua siihen uuteen firmaan. Mutta isompi talo, ni sillä on tietty toimintatapa, ja ehkä vähän kankee ja kallis ja monimutkanen. Myö mentiin enemmän suoraviivaisesti tietyissä asioissa. Mut sitte jossain vaiheessa parin vuoden jälkeen sen niinku tavallaan luovutti, että nyt tehdään näi. Sitten toisaalta kyllä tämmönen projektinhoito, kyllä ne on sieltä meiän omasta yrityksestä. Se tapa toimia kuitenkin tietyllä tapaa, ei me hirveesti sitä muutettu oo. Se on ollu hyvä tapa ja sillä myö on pärjätty, ja meiän oman firman ajalta on otettu paljon asioita. Ja iteasiassa ku aattelet meiän palkkatoimitusjohtajaa, se siirty tän kilpailijan koko toimitusjohtajaks, tän kaupungin konttorin, ku sieltä oli jääny eläkkeelle just vähä aikasemmin jo se edellinen toimitusjohtaja. Meiltä meni aika monta kaveria ihan hyvälle paikoille sinne, ni se oli ihan hyvä systeemi. Ja on se edelleenki.

Toisaalta se on helpottanu, kun ei tarttenu murehtia kaikkia asioita. Siinä mielessä se myynti oli ihan sopivaan aikaan, että se voi olla siinä vaiheessa kun meitä oli 95, ni ois voinu käydä niin, että se homma ois lähteny alaspäin. Jotta ois päässy eteenpäin, ni siinä ois pitäny tehdä tiettyjä ratkasuja, että jonku ois pitäny ottaa tavallaan isompi rooli siinä, ja lähteä kehittää. Kaikki vaan hoiti sen oman tonttisa hyvin, ja sillä pärjättiin, mutta suuria visioita ei välttämättä enää kellää ollu sitte. Ehkä se oli ihan hyvä ratkasu siinä vaiheessa. Toisaalta nuo asiakkaat ajo sen siihen, että piti ruveta tarjoamaan isompia kokonaisuuksia, ja myö ei taas pystytty tarjooon kaikkee. Ensimmäinen, oikeestaan voi sanoo että

yhteydenotto siihen niin sanottuun kilpailijaan oli se, että tarjottiin yhdessä semmosta isompaa hommaa. Että ne tekis toisen puolen ja myös toisen puolen. Ei sitä tullu sitte kuitenkaan, mutta voi olla että se oli semmonen kipinä, että periaatteessa tässä vois tehdä yhdessäki niitä samoja hommia. Ei meillä ollu hirveesti semmosia päällekkäisiä toimintoja.

Työntekijänä oon ollu sanotaanko tämmönen tunnollinen. Enkä mikään rimanalittaja. Pitää aina mennä rima yli niin ettei se rima värähä, ja ehkä välillä tulee liian hyvää laatua tehtyä. Jos mä nyt oon kolmessa firmassa ollu töissä, ni koko ajan mä oon tehny saman asiakkaan töitä. Ja yritti tehdä koko ajan parhaansa, ja vaikka niinku mä sanoin että alihankintasuunnittelua tehtiin, ni kuitenkin sitä niinku suunnitteli vähän niinku omaasa. Yritti tehdä hyvin, kaikin puolin. Ehkä se on jääny sieltä yrittäjänä olemisesta, että laatu on ykköne, ja sitte muut tulee perästä. Sillähän niitä saa sitte aina uusia töitä. Onhan työnteke se tietyllä tapaa välttämätön paha, mutta kyllä mä oon tykänny. Ehkä nyt sanotaan viimeinen kymmenen vuotta, vähän vajaa kymmenen vuotta ollu semmosta tietyllä tapaa, ku tää on menny niinku tiukaks tää talous ja hinnottelu, ja kaikki muu, että se ei oo semmosta niin mukavata ollu se tekeminen enää. Ennen meni hyvin taloudellisesti, ja oli mielenkiintosia töitä, ja niitä sai tehdä. Nykysin ei enää välttämättä mene talouellisesti hyvin, vaikka ne työt on mielenkiintosia, työt on hyviä ollu. Mutta tää on tää nykykilpailu menny sellaseks. Se tasanen palkkahan sieltä tulee, ja ohan nyt tietysti mulla boonuspalkka tuolla nykysessä. Mut seki systeemi on semmonen, että se ei välttämättä aina kannusta. Vaikka sä teet sen oman osastos hommat hyvin, ni sä et välttämättä saa boonusta. Jos muuten keskimäärin firmalla menee kohtuullisesti, ni semmosetki saa boonusta kellä ei mee hyvin. Et se ei välttämättä ihan motivoi silleesä. Mutta hyvä henkihän tuolla on ollu aina, eikä sieltä ei oo oikeestaan kukaan lähteny pois missään vaiheessa. On se ollu toisinpäinki tässä vuosien varrella, että vaikka meillä menee huonosti ni pääkonttorilla menee hyvin, ja täällä jaetaan palkkioita koko työntekijäkunnalle. Siinä on niin montaa alaa, mitä meillä on, että yhdellä menee aina hyvin ja toisella menee huonosti. Ei oo silleesä että kaikilta loppuu kerralla.

Kyllä yrittäjäyys välillä sitte kävi mielessä, että varsinkin tää hinnottelupolitiikka ja muu maailmanmeno menemään siihen, että pitäis tehdä halvemmalla ja halvemmalla. Töitä ei monesti saatu ku ollaan liian kalliita, ni siinä vaiheessa jos ois oltu entisessä yrityksessä ni ois pystyny tekemään halvemmalla mutta silti kannattavasti niitä töitä. Jossain vaiheessa jonkun verran keskusteltiin, että jos tää vielä palattas takasi vanhaan ni me pystyttäs tekemään oikeesti näitä projekteja kannattavasti. Ja paremmalla tulolla. Yleiskustannus isossa firmassa on niin korkea, että tuntihinnat oli sen verran isot, että monesti kilpailija otti hommat. Iso yritys ja isot kulut. Mutta ne oli semmosia ajatuksia. Kukaan ei oo katunukaan sitä myyntiä. Kaikki on ollu tyytyväisiä siihenkin ratkaisuun, tavaltaan. Ja ilmeisesti ollu nykyseen toimeenkuvaanki, koska ei oo lähteny.

Kyllä se yrittäjäyys minun mielestä semmonen sulka hatussa on, että sitä on kuitenkin itekki välillä yrittäny. Ihan hyvät muistot on siitä ajasta. Kyllä meillä meni kuitenkin aina hyvin. Niinku sanottu, että se sama porukka pyörii tuolla

edelleen, samat kaverit. Mutta kaikki rupee olemaan pikkuhiljaa siinä iässä, että ne rupee sieltä jäämään eläkkeelle. Ja itesiassa sen oman firman aikana maksettiin just nää varhaiseläkesysteemit, tai mikä tää nyt on, että pystys jäämään aikasemmin. Et se on niinku boonusta edelleen siellä, mikä on vielä tulossa. Oltiin tavallaan kaukaa viisaita siinä hommassa. Silleesä oon kyllä tyytyväinen ollu siihen yrittäjyyteen, että se tuli lähettyä ja kokeiltua. Olihan silleesä oma herransa siinä, vaikka nyt oli muitaki osakkeenomistajia, että kuitenkin oli isompi tiimi kuka sitä firmaa veti eteenpäin. Mutta hyvin meillä synkkas sillee. Yrittäjäksi ryhtymistä kun vielä miettii, niin tää nyt on tää valokuvaus semmonen harrastus. Mutta sekin on vaa oikeestaan sen takia sivutoimisena, että niistä pystyy laskuttaa, ja saa vähän kuluja sitte katettua. Yrittäjäksi tuskin rupeen enää, ellei nyt joku mökkitalkkari sitten. Remonttireiska! Voi olla ettei.

4.2 Yrittäjien kokemukset palkkatöihin siirtymisestä

Seuraavaksi olen eritellyt haastatteluaineistosta nousevia päätutkimuskysymykseen liittyviä havaintoja neljää apukysymystäni mukailevan näkökulman mukaan:

- 1) Yrittäjyyden motiivit (alkuperäiset ja myöhemmin havaitut)
- 2) Syyt palkkatöihin siirtymiselle
- 3) Kokemus yrittäjyyden ja palkkatyön eroista siirtymisen jälkeen
- 4) Ammatillisen identiteetin näkökulma ja työn merkityksellisyys

Nostan esimerkkejä edellä mainituista kategorioista yhdistäen sekä huomioita edellä esitetyistä narratiiveista että yksittäisiä litteroiduista haastatteluista tehtyjä suoria lainauksia. Havaintojen perusteella olen koonnut tulosluvun loppuun taulukon, jossa esitän mielestäni johtopäätösten kannalta oleellisia tuloksia. Päätutkimuskysymykseen pyrin vastaamaan seuraavassa pääluvussa koamalla havainnot yhteen johtopäätöksiksi.

4.2.1 Yrittäjyyden motiivit

Yrittäjän yrittäjyyskokemusta ja sen suhdetta palkkatyöhön tarkastellessa on tärkeää tunnistaa yrittäjyyden motiiveja. Pasilla on ollut vahva kiinnostus ja motivaatio pelinkehitystä ja pelialaa kohtaan jo pienestä pitäen. Yrittäjyydessä häntä ovat kiehtoneet vapaus tehdä itseään kiinnostavia asioita. Hänen kertomuksestaan voi nähdä useammasta kohtaa, että asioista päättäminen, tai edes tunne osallistumisesta on Pasille hyvin tärkeää.

Se että haluaa tehdä pelejä, ni se tuli sieltä ihan muksusta lähtien jo. (...) Yrittäjyydessä tietenkin motivoi hirveesti vapaus siinä että saa itse suunnitella omat työpäivänsä ja itse suunnitella sen että minkälaista yritystä lähtee kehittämään. Pelialassa

tottakai ihan yleisesti se että pääsee tekemään siistejä pelejä ja näyttämään niitä ihmisille, ja näkemään niiden reaktiot siitä että mitä ne tuumaa siitä mitä tekee. (Pasi)

Pasi myös tunnisti, että ensimmäisen yrittäjyysmahdollisuuden hyödyntäminen voi hyvinkin olla kiinni hänen elämäntilanteestaan.

(...) sit tosiaan ku tosiaan ensimmäinen muksu lähti tulemaan ni totesin sen, että jos mä en nyt perusta yritystä ni mä en tuu perustaa sitä koskaan. Että sitten asettuu siihen tiettyyn elintasoon ja tiettyyn toimeentuloon minkä saa siitä jostakin työstä, ja siitä ois tosi hankala päästää enää irti siinä vaiheessa, tai luopua siitä, kun yrittäjäksi lähtee. (Pasi)

Pasi on myös ryhtynyt palkkatyön ohella yrittäjäksi. Edellä mainitut vapauden ja itsensä toteuttamisen motiivit näkyvät myös tässä yhteydessä, mutta sivutoiminen yrittäjyys tuo mukanaan myös ajankäytöllisen ristiriidan.

Se on itelle se oma henkireikä siinä, että pääsee ees silloin tällöin tekemään semmosia asioita, joista oikeesti tykkää, jotka saa oikeesti ite päättää. Mutta tietenkin sit se on samalla se tuska siinä, että sulla ei oo sitä kaikkea aikaa käytössä siihen sivutoimisen yrityksen pyörittämiseen. (Pasi)

Simo tunnistaa itsessään paitsi vahvan sisäisen palon luovuuteen ja asioiden luomiseen, mutta toteaa yrittäjäperheen olleen vahva myötävaikuttaja ensimmäisissä yrittäjyyskokemuksissa. Hän ei myöskään koe asettuvansa hyvin perinteiseen palkkatyöntekijän muottiin.

Voidaan puhua valinnasta, mutta tommosessa ku kasvaa tommosessa yrittäjäperheessä niin ne vaikuttimet on tosi vahvat mitä sieltä kotoa tulee, eli se on tosi... jotenkin se sillä tavalla ehkä tuntu sellaselta kuitenkin, että tää on semmonen juttu mikä pitää tehdä. Ja tuota. Ehkä siinä oli semmosia osiakin mitkä tuntu sitten myös luonnoliselta ja sitte, et kyl nuoresta pitäen ollu kova halu ja kyky ottaa riskejä ja ja... toisaalta on myös tykänny aina aika paljon luoda itse. Yrittäjyys on sitten mahdollistanu tämän toteuttamista. (Simo)

Et semmosessa, jos työtä ajatella ni että sulla on vaikka kaks kuukautta ja selkeet sävelet ja tehtävät, että mitä pitää tehdä ni kokisin tämmösen äärimmäisen ahdistavana. Eli käytännössä koskee 99,9 prosenttia palkkatöistä. (Simo)

Pasille ja Simolle on yhteistä uuden yritystoiminnan aloittaminen sisäisen motivaation pohjalta. Simon tapauksessa aiemmat kokemukset ovat selvästi vaikuttaneet nykyisen yritystoiminnan muotoon.

(...) varsinkin nyt tää yritys missä on tällä hetkellä töissä ite ja.. oma perustama yritys, ni se on tavallaan luotu niistä omista vahvuuksista se, melkeinpä vois sanoa se bisnesmalliki. (...) sen on tavallaan ite omien kokemuksien ja onnistumisten ja epäonnistumisten pohjalta laittanu kasaan. (Simo)

Laura ja Seppo ovat lähteneet yritystoimintaan hieman konkreettisimmista syistä. Lauran tapauksessa vahvana tekijänä oli aiemman työuran aikana saatu idea, jonka toteuttamiseen tarjoutui mahdollisuus tiettyjen palasten loksahdessa paikoilleen. Seppo puolestaan lähti työkavereidensa kanssa perustamaan uutta yritystä heti entisen työnantajan konkurssin jälkeen, kun muita vaihtoehtoja työllistymiseen ei ollut.

Mulle henkilökohtaisesti se oli se realisaatio siitä et miten vois auttaa ihmisiä, et se on ehkä mikä mun persoonassaki on ja työmoraalissa nykypäivänä vahva, et mä haluan auttaa ihmisiä. Se oli todella vahva tekijä, mutta myöskin se et ku aluks uskottiin konseptiin niin vahvasti et sille annettiin tilaisuus kautta myös toteutusseura, niin se yhteensattuma. (Laura)

No se oli tietyllä tapaa pakon sanelema juttu, että pakko sitä jotaki keksiä sit siinä tilanteessa, että 90 henkeä jää siitä.. tavallaan työttömäksi ni... toisaalta se oli oikeestaan ainut vaihtoehto, ja kaikki ne on samaa mieltä siihen hommaa, ei sitä [=yrityksen perustamista] hirveen kauaa mietitty. (Seppo)

Kertomuksissakin ilmenevä Lauran ja Sepon suhtautuminen yrittäjyyteen tulevana työllistymismahdollisuutena on huomattavasti varovaisempi kuin Pasilla ja Simolla. Seppo lähenee eläkeikää, ja toimii sivutoimisena yrittäjänä lähinnä valokuvausharrastuksensa käytännön syistä. Laura kaipaisi uudelta yrittäjyydeltä selkeää ideaa, joka mahdollistaisi toisten ihmisten auttamisen.

(...) se [=yrittäjäksi ryhtyminen] vaatis varmaan taas niinkun kontekstilta aika paljon, et se vaatis sitä, että... en tiää tulisko se omasta takaa tai joltain muulta, semmonen idea mihin uskoo ja jolla voi tuoda hyvää. Se vaatis mun näkemyksestä sen taas että pystyis auttamaan jotakuta (...) (Laura)

4.2.2 Syyt palkkatöihin siirtymiselle

Kuten motiivit yrittäjäksi lähtemiselle, myös syyt palkkatöihin siirtymiseen voivat olla todella monitahoisia. Kolmella neljästä haastatellusta ne liittyivät kuitenkin vahvasti toimeentulon turvaamiseen yritystoiminnan erilaisten haasteiden jälkeen. Maksettavana on ollut oman elämisen lisäksi joko perheen toimeentulo tai yritystoiminnan aikaisista sitoumuksista aiheutuneita maksuja. Palkkatyössä houkutteli taloudellisen turvan lisäksi myös helpous.

(...) ei ollu enää mahdollisuuksia maksaa palkkaa ja hoitaa sitä elantoo sitä kautta, ni oli pakko ettiä sitten muita töitä (...) kyllähän se oli valinta, mutta siinä tilanteessa se tuntu ainoalta vaihtoehdolta (...) niin ku sanoinkin tossa, että kahen lapsen isänä ja perheen pyörittäjänä se on vaan pakko tehdä se toimeentulo joka kuukausi. (Pasi)

No aikalailla tuntu et ne, se yrittäjätie oli toistakseks kuljettu loppuun. Siinä oli tullu aika kovia takapakkeja tai vaikeuksia, ja halus vaan selkeesti kokeilla jotaki muuta. (...) Ei ollu kuitenkaan mitään kokemusta palkkatyöstä ja sitte ku oli monennäköisiä juttuja joutunu kohtaamaan, ni tietysti sitä mieltä että oisko se elämä helpompaa ja hienompaa sitten palkkatöissä. (Simo)

(...) todettiin että molempien [perustajien] mielestä on turvallisempaa ajaa toimintaa hallitusti alas (...) koska totesin että semmonen operatiivinen toiminta loppuu, niin totesin että ehkä sitä pitäis palkkatöitä löytää. (...) Yrittäjyys ois ollu vaihtoehto, jos ei ois ollu tietynlaisia takautuvia maksuja siinä tilanteessa, jotka piti kuitata sillä että siirtyy palkkatöihin ja saa jostain vähän tuloja. (Laura)

Seppo kertoo palkkatöihin siirtymisen tapahtuneen osana yritysmyyntin sopimusehtoja. 14 vuotta toiminut yritys oli saavuttanut kasvussa tietynlaisen lakipisteen, ja osakkaat katsoivat liiketoiminnan myyntin kilpailijalle olevan paras ratkaisu.

Ja jokainen tykkäs toimia sillä oman ryhmäsä.. hoitaa se oma leiviskäsä, mutta kukaa ei halunnu ehkä ottaa sitä suurempaa vastuuta siinä, ja sit ois ehkä pitäny joku yritys ostaa siihe lisäks, taikka... taikka sitte toisaalta, että.. ehkä kuihtua pois sitte. Vaikee sanoo, mutta toisaalta nuo asiakkaat ajo sen siihen, tietyllä tapaa, että piti ruveta [isolle teollisuusyritykselle] tarjoamaan isompia kokonaisuuksia ja myö ei taas pysytty tarjoon kaikkee, ni ensimmäinen.. oikeestaan voi sanoo että yhteydenotto niin sanottuun kilpailijaan oli se, että tarjottiin yhdessä semmosta isompaa hommaa. Että ne tekis toisen puolen ja myö tehtäs toisen puolen, ja ei sitä tullu sitte kuitenkaan, mutta.. voi olla että se oli semmonen kipinä, sit että.. periaatteessa tässä vois tehdä yhdessäki niitä samoja hommia. (Seppo)

Kaikkien haastateltujen yrittäjien palkkatyöhön siirtymiseen liittyy siis erilaisia yritystoiminnan haasteita, ja siirtymispäätökseen on nähty liittyvän osin sekä valintaa että tilanteen tuomaa pakkoa. Vaikka odotukset palkkatyön mukanaan tuomista hyvistä puolista ovat olleet myös yrittäjien kertomuksissa läsnä, korostavat seuraavassa osassa esitetyt havainnot yrittäjien luonnehtimia, hieman kielteisävytteisempiä huomioita yrittäjyyden ja palkkatyön eroista.

4.2.3 Kokemus yrittäjyyden ja palkkatyön eroista

Yrittäjien kuvaukset palkkatyöhön siirtymisestä vaihtelivat, ja heidän suhtautumisensa siirtymisiin tuntui vaihdelleen tarkasteluajankohdasta riippuen. Heti siirtymän jälkeen ajatukset ja jopa tunnetilat vaikuttavat olleen monipuolisimpia ja vaihtelevia:

(...) olihan se ihan helvettiä. (...) Se yksinkertaisesti se niin sanottu yrittäjädraivi jäi päälle sinne työelämään. Paino yhtä paljon tai enemmän hommia silloin kun siirty työelämään, mutta sit rupes törmäämään niihin barrikadeihin siinä, että kuinka siellä oli ne omat organisaatorakenteet ja omat päätöstävät asioihin (...) (Pasi)

Kyllä siinä semmonen pien yrittäjyysdarran varmaan puski päälle, että että, piti taas ottaa ohjeistus vastaan ja (...) luopua siitä vapaudesta mihin oli ehkä jo pienen ajatusshiftin tehny. (...) tuli semmonen myöskin uho, että kyllähän mä osaan ja onnistun (...) Että siten suhtautu töihin, että nyt mä niinkun näytän ja edelleenkin annan kaiken. (Laura)

(...) se tuntu osittain pakotetulta just kun ei halunnu luopua kummiskaan siitä hyvästä ideasta ja kokonaisuudesta mitä oltiin rakennettu niin tiivistä, mut kyllä se siten tuntu siltä taas että huh, voi hengittää ehkä hetken aikaa. Toisaalta semmonen rooli mihin mä siirryin oli, myöskin siinä oli omat epävarmuustekijänsä, joten kyllä siellä tuli sitä pakonomasuuksia myös työpaikan puolelta. (Laura)

Haastateltavat kuitenkin kertoivat arvostaneensa työelämän tarjoamia tiettyjä oppeja ja kokemuksia. Esimerkiksi Simo kertoo sekä substanssiosaamisen että itseluottamukseen liittyvien kokemusten kantaneen pidemmälle:

(...) tää markkinoinnin substanssi multa puuttu. (...) mä tykkään opetella uusia asioita, ni mä opin ihan ihan valtavasti sellasta hyödyllistä substanssia. Et se oli todella iso ammatillinen merkitys sillä. Ja tuota, mun nykyinen työhän liittyy kans tähän, ja tää ei ois mahdollista ilman sitä mun työkokemusta. (Simo)

(...) elettiin semmosta vaihettaki että oma itseluottamus ei ehkä ollu paras mahdollinen, niinku tilantees.. niinku monista asioista johtuen. Niin kyllähän se oli, kyllähän se oli tottakai imartelevaa... et ei tarvinnu kauheen kauaa tehdä töitä sen palkkatyön

etsimiseen ja sit huomas tavallaan että osaa vakuuttaa esimerkiks työhaastattelussa todella hyvin. Niin kyl se oli positiivinen se siirtymä ja se uuden työpaikan saaminen (Simo)

Sepon tapauksessa palkkatyö erosi sisällöltään hyvin vähän yrittäjyyden aikaisesta, sillä alihankintaprojektit tehtiin käytännössä samalle asiakkaalle.

Et se työ on pysyny ihan samanlaisena... vaikka palkanmaksaja on muuttunu. Tietyllä tapaa niinku hevonen juoksee laput silmillä, että katot vaa sitä samaa. Siellä on markkinointi ja kaikki tämmönen.. Se on aika pientä ollu, ku ne on tullu ne työt vanhasta tottumuksesta aina sitte. (Seppo)

Yrittäjyyden ja palkkatöiden välillä huomattavin ero ilmenee yrittäjien kertomuksissa selvästi työhön liittyvissä toimintatavoissa ja päätöksenteon prosesseissa. Pasi kritisoi hyvin vahvasti palkkatyössään kohtaamia päätöksentekoprosesseja, mutta toteaa kuitenkin yrittäjyysaikaa edeltävän työpaikan olleen hyvin erilainen työyhteisö päätöksenteon ja osallistamisen tunteen osalta.

(...) omalla kohdalla se vaan oli näin että, niinku tossa kuvailin, että se on jatkuva fiilis siitä että juoksee kohti vastatuulta, että kaikki päätökset ja kaikki valinnat tehään pitää tehdä mutkan kautta, ja vaikka itse kokee että johonkin asiaan olis kompetenssi kertoa että näin sitä ei kannata tehdä tai näin se kannattaa tehdä, ne ohitetaan, koska on joku toinen henkilö päätösvallassa ja se ei koe tarpeeks niihin painoarvoa. Ja ne ohitetaan, ja sit ne on vastassa muutaman kuukauden päästä että nyt ollaan ongelmassa sen asian kanssa. Ja tekis mieli mennä sitte sanomaan se "I told you so" (...)
(Pasi)

Siellä [ensimmäisessä työpaikassa] pystyi sillee olemaan ihan samalla kartalla niitten päätöksien kanssa ja pystyi seisomaan itekin niiden takana. Jos jossakin asiassa epäonnistuttiin, ni pysty kokemaan että minä itekin olen tässä epäonnistunut. Tai jos jossakin onnistuttiin ni pysty kokemaan että olen itse osallinen tähän onnistumiseen. (...) Mutta se on tosi iso versus siihen että jatkuvasti olet eri mieltä asioista, ja silti tehdään sillä tietyllä tavalla, ja sitte törmätään seinään. (Pasi)

Simo ja Laura nostavat esille joko luontaisen tai yrittäjänä opitun taipumuksen sanoa suoraan, mikäli kokevat kohtaavansa jonkinlaista vääryyttä työyhteisössä:

(...) siis en mä tiedä voiko sitä sanoa et se on pelkästään yrittäjätaustasta, se on aika paljon miehestä itestään kii, että mä en oikein ikinä kumarrellu auktoriteetteja. Minulle on ihan sama että mikä toimitusjohtaja se on, että jos se minun mielestä toimii väärin ni minä sanon siitä suoraan (Simo)

(...) mä en esimerkiks hyväksy väärin tekemistä tai vääryyttä tai kohtuuttomuutta työelämässä enää niin hyvin, koska olen saanut itse kummiskin sen verran itsevarmuutta. Yrittäjänä toimimisessa ties, että näin asioita tulee hoitaa, joten semmonen moraalikäsitys on kummiskin pysyny ja ehkä se ääni uskaltaa sanoakin. (Laura)

Näiden esimerkkien lisäksi kirjoitetuissa narratiiveissa on parhaiten nähtävissä, kuinka haastateltavat ilmaisevat jollain tavalla haasteita sopeutua työelämän toimintatapoihin. Haasteet ja kohdatut ristiriidat voivat liittyä haastateltavien luonteeseen tai aiemmin, joko yrittäjyydessä tai sitä edeltävällä työuralla, opittuihin toimintatapoihin. Kaikki haastateltavat kertovat myös kuitenkin kokeensa onnistumisia haasteiden lomassa. Simo sai onnistumisia asiantuntijamyynjänä ja hänet nähtiin työyhteisön iloisena tapauksena. Sepon yrityksen toi-

mintaprosessit vakiinnuttivat paikkansa uuden työnantajan alaisuudessa, vaikka alkuun uuden talon tavat olivat pyhiä. Laura päätti yrittäjäkokemuksen jättämien epäonnistumisen ja pettymyksen tunteiden jälkeen jälleen onnistua aluksi hieman pakotetultakin tuntuneessa palkkatyössä, ja on edennyt urallaan johdonmukaisesti. Pasi kokee jatkuvaa ristiriitaa työelämän rakenteiden ja päätöksenteon kanssa, mutta kertoo työnantajayrityksensä toiminnan lähteneen parempaan suuntaan hänen palkkaamisensa jälkeen.

Ainakin Simo ja Pasi korostavat yrittäjyyden mukanaan tuomaa vapautta järjestää oma elämänsä, ja yrittäjän esimerkiksi voivan pitää vapaapäivänsä keskellä viikkoa, mikä ei useimmissa palkkatöissä olisi mahdollista. Laura ja Seppo toteavat samalla tavoin yrittäjän olevan oman itsensä herra. Kaikki haastatellut olivat vähintäänkin pohtineet yrittäjyyttä mahdollisena työllistymistapaana. Itsenäisyys ja itsensä toteuttaminen olivat vahvimpia houkuttimia, mutta toisaalta mielipiteitä jakava aihe oli taloudellinen turva ja elämäntilanteeseen suhteutettu työn vaativuus.

(...) firma oli iha jees, ja tyypit nuoria ja innostavia ja työ ei sinänsä ollu mikään, et se ois ollu tosi huono mätsi.. mut oli siinä vaan, se oli palkkatyötä ja sillä on tietyt raamit minkä mukaan tehdä asioita, ni mä ymmärsin että ei tää oo mun juttu. Ei mua kiinnostaa. Mä otan mieluummin sen taloudellisen epävarmuuden ja kaikki ne riskit, kun sitten tuota tekisin tollasta. (Simo)

Pasi toimii palkkatyönsä ohessa sivutoimisena yrittäjänä, mutta kaipaa silti selvästi täysipäiväistä, epävarmaakin itsensä työllistämistä:

Siis mää en nauti yhtään siitä asiasta, että mää oon töissä jollekin muulle ja joku muu tekee päätökset. (Pasi)

Yrittäjyydessä on aina se, että et sä koskaan tiedä miten joku juttu toimii ennen kuin sä kokeilet sen ja näin päin pois (...) siis kyl mää ite nään sillee että mää oisin paljon enemmän oma itseni ja voisin paremmin jos mä oisin yrittäjä. (Pasi)

Kovimman kilpailutilanteen aikaan Seppo haikaili myös yrittäjyyden aikaiseen kilpailukykyyn vanhojen yrittäjäkollegoidensa kanssa, mikä jäi kuitenkin aina ajatuksen tasolle:

(...) jossain vaiheessa jonkun verran keskusteltiin, että jos tää vielä palattas takasi vanhaan ni me pystyttäs tekemään oikeesti näitä projekteja kannattavasti, ku se tietty... yleiskustannus isossa firmassa on niin korkea, että tuntihinnat oli sen verran että kilpailija otti hommat. (...) Et' siinä vaiheessa välillä ku niitä hävittiin niitä töitä ja näytti että ne kaikki menee ohi, ja.. niin päin pois, niin.. tuli mieleen, että periaatteessa jos palais vielä vanhaan ni paremmalla tulolla pääsis. Mutta ei enää oikein (...) ne oli semmosia ajatuksia. (Seppo)

4.2.4 Ammatillisen identiteetin näkökulma

Osa haastatelluista oli tarkastellut kokemuksiaan identiteetin näkökulmasta aiemmin, ja jotkut ehkä vasta haastattelutilanteessa. Identiteetti ymmärrettiin myös selvästi monella tapaa, mikä näkyy suoraan identiteettiä koskevien haastattelukysymysten vastauksista. Pohdintaa työn merkityksellisyydestä ja mie-

lekkyudesta sen sijaan tuli esille enemmän, minkä perusteella tehdyt havainnot ammatti-identiteetin ilmenemisestä ovat paljolti tekemiäni subjektiivisia tulkintoja. Tulkintoja tehdessäni olen pyrkinyt arvioimaan havaintojen merkityksellisyyttä muun muassa tunnistamalla taulukon 2 esittämiä Siikalan (1984, 98) kertojan arviointitapoja ja hyödyntämällä haastateltavien henkilökohtaisen tunteamisen tuomaa kontekstia. Arviointitapoja en ole kuitenkaan havaintojen yhteydessä eritellyt. Lukijan kannalta näiden aiheiden kokonaisvaltainen tarkastelu ennen esittämiäni johtopäätöksiä on helpointa eheidän yrittäjänarratiivien kautta, mutta olen tässä osiossa nostanut yksittäisiä esimerkkejä esille vertailumielessä.

Selkeimmät ammatti-identiteettiin liittyvät uravalintaa koskevat huomiot tulevat Sepolta ja Pasilta. Seppo toteaa heti oman kertomuksensa alussa, mistä kiinnostus koneinsinöörin ammattia kohtaan on lähtöisin, ja hän toistaa ”koneinsinööri” -sanana kolme kertaa, mikä voi ilmentää ammattikuntaan identifioitumisen suurta merkitystä. Pasi kertoo niin ikään kiinnostuksensa pelien tekemistä ja myöhemmin pelialaa kohtaan lähteneen jo lapsuudesta, mutta ei identifioitu mihinkään tiettyyn koulutusalaan tai ammattiin, vaan näkee ne tarinassaan enemmänkin pakollisina askelina itsensä vapaampaan toteuttamiseen. Simo kertoo löytäneensä monien työllistymisvaiheiden kautta oman alansa, ja nykyisen yritystoimintansa olevan eräänlainen täysosuma hänen omien vahvuksiensa ja heikkouksiensa kannalta. Lauran kiinnostusta ensin kaupan alaa ja myöhemmin laajemmin myyntiä ja markkinointia kohtaan ohjaa voimakas sisäsyntyinen halu auttaa ihmisiä. Se, miten työnteon merkitys haastateltujen välillä vaihtelee, ilmentää hyvin myös eroja siinä, miten he mahdollisesti identifioituvat yrittäjyyteen. Lauralla yrittäjäyyskokemuksen lyhytaikaisuuden vuoksi yrittäjäidentiteettiä ei ehtinyt syntyä. Kaikkea tekemistä hän kuvaa kuitenkin ohjaavan halu tehdä asiat hyvin:

(...) raja työajan ja vapaa-ajan välillä on aika häilyvä, koska, mä kuulin termin ”kymppin tytön syndrooma” vähän painaa, että kun tekee asioita niin haluaa tehdä ne myöskin hyvin, ja panostaa niihin (Laura)

(...) ehkä se yrittäjäidentiteetti siitä jäi sit uupumaan, joka ois varmaan rakentunut ajan myötä vahvemmaksi. (Laura)

Pasille ja Simolle tärkeää on luominen, kehittäminen ja asioihin vaikuttaminen. Pasi ei suoraan puhu identiteetistä, vaan korostaa jatkuvasti osallistumisen tunteen merkitystä. Simo on selvästi reflektoinut identiteettiasioita elämänsä varrella aiemminkin, ja esittää mielenkiintoisen näkökulman siitä, miten ei enää identifioi itseään työn tai onnistumisten kautta. Riittäviä asioita ovat työssä viihtyminen ja toimeentulo.

(...) tässä [=yrityksen hajoamisen] vaiheessa kai ihmiset tekee vähän kahenlaisia valintoja, toiset ei, pitää siitä kiinni ja vaihtuu syvemmälle.. jonkinlaiseen masennukseen, mut mä sitten - perusluonteeltani aika ilosena kaverina - totesin, et ’no, nyt ei sit olla yhtään mitään’ niin niin, sehän on äärimmäisen vapauttavaa. (Simo)

(...) ku tavallaan on joutunut sitten kohtaamaan vaikeita asioita, niin se on sit mahdollistanu tavallaan sen, et ei oo samalla tavalla enää identifioitunut siihen yrittäjyyteen.

Että on tavallaan hyvin riippumatta siitä miten se yrittäjäyys tällä hetkellä kulkee itellä, ni on tavallaan semmonen siitä riippumaton ja vapaa olo. Sillä tavalla. Että vois sanoa että se on auttanu pääsemään siitä vähän paradoksaalisesti, ni siitä identiteetistä pois. (Simo)

(...) tietysti käyny aika paljonkin semmosta henkistä kasvua tässä, niin... mä en ehkä yksinkertaisesti identifioidu mihinkään tällasiin asioihin enää niin... Et se edustaa mulle enemmänkin sitä, että... missä mää viihdyn kautta ansaitsen hyvin, se positio, enemmän kun sitä että mä oon jotain tiettyä. (Simo)

Kuten huomattu, Pasi näkee työnteon parhaassa tapauksessa elämäntapana, ja työn mielekkyyden hän liittää vahvasti osallistumisen tunteeseen. Hän on todennut yrittäjäyden mahdollistavan tuon tunteen parhaiten, mutta ei sulje pois hyvin johdetun palkkatyön tarjoamaa vastaavanlaista kokemusta.

Sehän yritys voi olla vaikka kaikkien toiveiden täyttymys sille ihmiselle, joka siirtyy yrittäjäydestä johonkin työtehtävään, ni se voikin olla että mää pääsen tekee just sitä mää halusin yrittäjänä tehdä, ja nyt joku vielä maksaa säännöllisen palkan asiasta. Sehän voi olla tää se tilanne. Mutta omalla kohdalla se vaan oli näin että, niinku tossa kuvailin, että se on jatkuva fiilis siitä että juoksee kohti vastatuulta. (...) kyllä se on se että omin pienin kätösin olen jotakin tehnyt ja se oli tuottoisa kautta onnistunu ni... kyllä se on yleisesti se fiilis, että tietysti kyllä mä koen että yrityksessä jokainen voi kokea niin, jos se on hyvin johdettu yritys. (Pasi)

Kaikkein selkeimmän eron vapaa-ajan minän ja työminän välille tekee Seppo kuvaillessaan itseään kertomuksensa alussa:

(...) ryhmässä semmone sivustaseuraaja, että kattoo mitä toiset tekee, että ei oo se ensimmäisenä menijänä siellä. Ja sit työelämässä kuitenkin, siellä ny tietysti pitää omasta ryhmästä huolta ja vie asioita eteenpäin, että... siinä on vähän ehkä toinen rooli sitten. (Seppo)

Pasi, Laura ja Seppo puhuvat jonkinlaisesta ylpeydestä yrittäjäyteen liittyen. Identiteetin näkökulmasta tulkittuna ylpeys voidaan liittää asiaan, johon henkilöt pyrkivät, ja haluavat tai voivat jo samaistua.

Kyl mää koen että se on aika semmonen ylpeyden aihe itelle. Et siis se, että jos mä jollekin kerron että mä olen, esim tällä hetkellä työelämässä ja tota saan tietyn kuu-kausiliksän joka kuukaus ni emmä koe siitä samanlaisia ylpeyden fiiliksiä ku siitä että mä voin sanoa että mä oon yrittäjä ja elätän sillä itseni. Tietysti siihen pisteeseen mä nyt vielä tänä päivänä oo päässy. (Pasi)

Kyllä se minun mielestä semmonen sulka hatussa on, että sitä on kuitenkin itekki välillä yrittäny. (Seppo)

Siihen ei ehkä ehtiny muodostua sellasta tiiätkö niin vahvaa identiteettiä, mutta sitä kummiskin ylpeydellä ja innolla kerto sillon kun me kokonaisuutta oltiin laittamassa kasaan. (Laura)

Seppo liittää ylpeyden tai tyytyväisyyden tunteisiin lisäksi sen, että yrittäjinä he tekivät asiat oman näkemyksensä mukaan, pitivät yhtä ja pärjäisivät pitkään, myös yritysmyynnin jälkeenkkin. Hän tuntuu lisäksi samaistuvan vahvasti edelleen yrityksen perustaneeseen porukkaan.

(...) meille sanottiin heti alkuun että tää firma ei pysy kauan pystyssä, että kun yhdellä ei oo määräysvaltaa ja muuta. Jotenkin myö protestoitii sitä vastaan. (...) Ja silti myö pärjättiin ja toimittiin hyvin, ja jos aattelee että myö myyään firma ja se porukka ei hajoo edelleenkään siitä, että kaikki tekee samaa työtä samassa firmassa ja ei lähe pois siitä, ni hyvin me on pärjätty silleesä. (Seppo)

Aiemmissa alaluvuissa esitetyt esimerkit yrittäjyyden ja palkkatyöelämän koe-
tuista eroissa ilmentävät myös paljon identifikaatioon liitettävää erontekoa. Sepon arvostus ”samaa porukkaa” kohtaan voidaan tulkita samaistumisen kautta tapahtuvaksi identifikoitumiseksi. Laura puolestaan sai tukea omalle yrittäjyydelleen toimintaa ympäröivän yrittäjäystävällisen kulttuurin ja lähipiirin kautta:

(...) oma ikäluokka suhtautu tosi innokkaasti, ja siinä ympärillä oli porukkaa jotka nimenomaan visioi kans meidän kanssa ja suunnitteli ja antoi tulitukee. (...) ja siellä [=asuinkaupungissa] tuntu nousevan jatkuvasti semmonen yrittäjyyskulttuuri, niin se sit tuki sitä meidänkin tekemistä ja omaa intoa. (Laura)

Esiin nostamieni esimerkkien tueksi olen koonnut mielestäni oleelliset havainnot yhteen seuraavassa luvussa esittämieni johtopäätösten tueksi (Taulukko 3).

	Pasi	Simo	Laura	Seppo
Yrittäjyyden motiivit	Vapaus, itsensä toteuttaminen, ”osallistuminen”	Perheyrittäjästä, halu luoda ja toteuttaa itseään	Halu auttaa muita, idea+tiimi+tilaisuus	Työllistyminen työnantajan konkurssin jälkeen
Syy(t) palkkatöihin siirtymiselle	Yrittäjyyden haasteet, toimeentulo, oman yrityksen ”pelastaminen”	Yritystoiminnan haasteet ja päättyminen, toimeentulo, halu kokeilla	Yritystoiminnan alasajo, toimeentulo, yritystoiminnan takautuvat maksut	Työssäolovelvollisuus liiketoiminnan myynnin ehtona
Kokemus siirtymisestä	Ristiriitoja työelämän rakenteiden ja päätöksenteon kanssa, vapauden puute	Haasteita sopeutua, vapauden puute, työelämän ”surkeat” ja epämotivoivat ratkaisut; kuitenkin oppimisprosessi	Osittain pakotettu, mutta päätös onnistua uusissa haasteissa	Haasteena ”uuden talon tavat”, toisaalta helppous
Ammatillisen identiteetin ydin	Halu tehdä pelejä työnä ja harrastuksena	Ei identifioitu tekemisen tai onnistumisen kautta	Halu tehdä kaikki asiat hyvin	Koneinsinööri, rakentaminen, samaistuminen perustajatiimiin
Työn merkitys	Tavoitteena elämäntapa	Itsensä toteuttaminen vahvuuksien ja heikkouksien pohjalta	Auttamisen tarve, kyky vaikuttaa muiden elämään positiivisesti	”Välttämätön paha”, toisaalta mielekkäitä töitä on mukava tehdä

TAULUKKO 3 Tiivistelmä johtopäätöksiä tukevista tuloksista

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa tavoitteenani oli saada vastauksia omakohtaisen kokemukseen perustuvaan kysymykseen siitä, miten aiemmin yrittäjänä toimineet henkilöt kokevat palkkatöihin siirtymisen. Valitsin haastattelututkimukseeni elämäkerrallisen otteen, ja tarkempaan tutkimusongelman tarkasteluun ammatillisen identiteetin näkökulman. Palkkatöihin siirtyvä yrittäjä ei teoriataustaa kootessani vaikuttanut olevan sellaisenaan tutkittu ilmiö. Päädyin perehtymään tarkemmin aiempiin tutkimuksiin yrittäjyyden motiiveista, identiteetin – varsinkin ammatillisen identiteetin – muotoutumisesta ja elämäntarinallisten narratiivien luonteesta. Huomasin pian, että ilmiön tarkka määrittely lähinnä siihen liittyvien käsitteiden, mallien ja teorioiden monitieteisyydestä johtuen oli melko haastavaa. Monet näkökulmat olivat keskenään ristiriidassa, ja toisaalta toisiaan tukevien näkökulmien riittävän kattava esittely tuntui venyttävän teoriataustaa niin laajalle, että tutkimuksen varsinainen tarkoitus hukkuisi siihen. Pyrin rajaamaan tutkimuksen teoriataustan niin, että se antaa itselleni ja lukijalle riittävän kapean, mutta toisaalta myös avoimen, viitekehyksen, jota vasten tarkastella tutkimaani ilmiötä. Tutkimuksen edetessä yritin keskittää huomioni jatkuvasti tarkemmin tutkimuskysymyksen kannalta oleellisiin asioihin, ja lopulta koin, että saisin riittäviä havaintoja kokemuksellisesta ilmiöstä tarkastelemalla haastateltavien kertomuksissa useita tekijöitä; heidän alkuperäisiä motiivejaan yrittäjäksi lähtemiseen, syitä palkkatöihin siirtymiselle, kuvauksia siirtymisen kokemuksesta, ammatillista identiteettiä ja sen muodostumista ilmentäviä asioita, ja työhön liittyvää merkityksenantoa.

Jo tutkimuksen alkuvaiheessa osasin olettaa, että lopullisissa haastattelutilanteiden tuottamissa kertomuksissa edellä mainitut tekijät olisivat hyvin erilaisia kertojasta riippuen. Haastateltavien valinnassa huomioin henkilöiden ja heidän tarinoidensa tuttuuden suhteessa tutkimuksen aikatauluun ja laajuuteen; henkilöiden tuttuus toisi varmuutta merkityksenannon tulkintaan ja kertomusten kontekstin ymmärtämiseen (mm. Heikkinen 2010, 156; Estola ym. 2017, 156-157). Huomasin kuitenkin saavani paljon uutta tietoa haastateltavista ja heidän tarinoistaan – ja sain todeta myös haastateltavien itsensä refleктоivan kertomaansa paitsi haastatteluhetkellä myös sen jälkeen, kun lähetin heille kuvion 5 esittämän Vilkon (1990, 94) kerrontaskeeman mukaan kirjoittamani eheät narra-

tiivit luettavaksi. Kommentit kirjoittamistani narratiiveista olivat kannustavia tutkimusprosessini loppusuoralla, kun tulosten tarkempi analyysi ja johtopäätösten tekeminen oli vielä edessä:

Kuules, tuo oli jopa hieman pelottavaa lukea, sen takia miten totta on joka sana. Tosi jännä kokemus näin haastateltavan vinkkelistä, vau!

Oli tosi jotenkin reflektiivistä lukea tuota! Hyvä graduaihe kyllä! Varmaan aika kiinnostavaa vertailla noita aineistoja?

Huuh, olipaha siistiä lukea. Kiitti! Näköjää lähti iha sopivasti laukalle, uskalti painaa vähä mielipidettä...

Onhan se nyt hienoa ihan lukea ku on tuommosta tullu tehtyä. Eikä oo tarvinnu kaatuakaan.

Sain sitten tutkimuksen näkökulmasta muodostettavia laadukkaita johtopäätöksiä tai en, olin ainakin onnistunut antamaan haastateltaville mahdollisuuden reflektoida tarinaansa aivan uudella tavalla. Hänninen (2010, 174) kuvaa tulkintojen tekemisen haastateltavan henkilökohtaisesta tarinasta olevan tälle mahdollisesti jopa terapeutin kokemus, kun ennalta-arvaamattomia asioita nousee esille haastattelutilanteessa – tai sen jälkeen. Tällaisen kokemuksen mahdollisuus tekee elämäkerrallisen aineiston keräämisestä ja tulkinnasta myös tutkimuseettisen kysymyksen. On myös huomionarvoista pohtia, vaikuttiko oma yrittäjätaustani jollain tapaa haastateltavien kerrontaan Vilkon (1990, 83) esittämän interaktionäkökulman mukaan. Hänen mukaansa elämäkertatutkimuksessa on tapana arvioida haastattelijan ja haastateltavan kasvokkaisen vuoropuhelun vaikutuksia syntyneeseen aineistoon, jonka syntyyn osoitetusti vaikuttavat esimerkiksi esitysmuoto ja -tilanne. Uskon, että tässä tapauksessa ymmärrykseni aiheesta ja käsitys haastateltujen tarinasta entuudestaan paransi luottamusta, ja mahdollisti sen, että tutkittavat pystyivät kertomaan yrittäjyyden vaiheista ”omalla kielellään”, eikä heidän tarvinnut keskittyä selittämään esimerkiksi yrittäjyyteen liittyviä käsitteitä minulle. Sekä haastateltavat että minä tutkijana pystyimme keskittymään tärkeimpään, eli itse tarinaan ja siihen liittyvien kokemusten vuorovaikutukselliseen tulkintaan. Tässä mielessä onnistuin tavoitteessani kirjoittaa narratiivit kertojien perspektiivi ja merkityksenanto säilyttäen. Isompana haasteena koinkin piilotettujen merkitysten ja erityisesti tutkimuskysymyksen ympäriltä keräämiäni havaintojen tulkinnan ja yhdistämisen johtopäätöksiksi.

Tulosluvun lopussa esittämäni taulukko (3) summaa haastatteluaineistosta käsin johdettuja havaintoja. Haastateltavien alun perin yrittäjyyteen ohjanneet motiivit eivät ole yllättäviä. Pasi ja Simon itsensä toteuttamisen keino on ainakin mediassa todettu ilmiö (Yle 2018). Kehittymisen ja itsensä toteuttamisen tarvetta voisi verrata myös Lähteenmäen (1997, 147) esittämään ammatillisen kasvun prosessin näkökulmaan, jossa yksilön todetaan etsivän aktiivisesti yrittäjyydestä vastauksia ammatillisen kasvun tarpeisiinsa uran eri kasvu- ja kriisivaiheissa. Hieman käänteisesti Simon tapauksessa yrittäjyyden ollessa lähes normi, on hänen noin vuoden kestänyt palkkatyökokemuksensa nähtävissä täl-

laisena ammatillisen kasvun vaiheena. Sen kaltaiseksi kasvuprosessiksi hän sitä kuvaili itsekin:

(...) on niitä aikasempia vaikeempia kokemuksia, sit on käyny siellä palkkatöissä, oppinu paljon ja myös oppinu sen et' ei, ei mulle. (...) ja mä oon onnistunu luomaan semmosen, tai alottamaan semmosen bisneksen missä pääsee oikeesti omia vahvuuksia hyödyntämään. (Simo)

Kolme neljästä haastatellusta toteaa toimeentulon, tiettyine vaihtelevine piirteineen, syyksi palkkatöihin siirtymisen yrittäjyydessä kohtaamiensa erilaisten haasteiden jälkeen. Seppo on haastateltavista ainut, jonka siirtyminen palkkatöihin ei ole ollut yhtä "dramaattinen" tai pakotettu. Pasi, Simon ja Lauran toimeentulon tavoittelusta on kuitenkin hankala vetää johtopäätöksiä palkkatyöhön siirtymisen kokemukseen; kaikki haasteltavat kuvailivat siirtymistä enimmäkseen negatiivisena. Pasi ja - oppimisnäkökulmaa lukuunottamatta - Simo kritisoivat työelämää äänekkäimmin, eivätkä kokeneet sopeutuvansa palkkatyöhön sisäisten motiivinsa ja kohtaamiensa ristiriitaisuuksien vuoksi. Laura kuvasi yrittäjyyden aikana opetellun itseohjautuvuuden jälkeen ohjeiden vastaanottamista hankalana, ja siirtymistä varjostivat yrityksen alasajoon liittyvät epäonnistumisen ja pettymyksen tunteet. Lauran sisäinen halu onnistua kaikessa mihin ryhtyy ohjasi häntä kuitenkin eteenpäin työelämässä, eikä hän Pasi ja Simon tavoin tavoitellut enää täysipäiväistä yrittäjyyttä. Seppo sai yritysmyyntin yhteydessä palkkatöihin siirryttyään jatkaa samoja töitä käytännössä samalle asiakkaalle, vaikka "uuden talon tavat" aiheuttivat kitkaa totuissa työtavoissa. Ajoittain epämotivoivat palkkiojärjestelmät ja kiristynyt kilpailutilanne siirsivät joskus ajatuksia yrittäjyyteen palaamiseen, mutta toisaalta mielekkäät työt, niiden suoraviivaisuus ja tasainen toimeentulo ovat pitäneet Sepon ja muut perustajaosakkaat saman työnantajan palkkalistoilla pian lähestyvään eläkeikään asti. Lauran on pitänyt pois ajoittain houkuttelevalta tunteesta yrittäjyydestä tietyn taloudellisen turvan säilyttäminen, sekä hänen itsessään tiedostama yrittäjyyden konsepti- ja kontekstivetoisuus: jotta Laura näkisi lähtevänsä jälleen yrittäjäksi, on idean, tiimin, ja toteuttamismahdollisuuksien oltava linjassa hänen elämäntilanteensa kanssa.

Yrittäjyyteen rinnastettava mielekäs ja osallistava työ voi kuitenkin olla vaihtoehto Pasi ja Simon kaltaisille, vahvasti sisäisten motiivien ohjaamille yrittäjäpersoonille. Tätä kuvaavat Pasi kertomus kokonaisuudessaan ja aiemmin tuloksissa esittämäni sitaatit hänen kokemistaan eroista organisaatioiden päätöksenteosta ja osallistamisesta. Simon osalta samaa havaintoa tukee kirjoitetun narratiivin ulkopuolelle jäänyt Simon toteamus mahdollisesti kiinnostavista yrityksistä:

(...) semmosia firmoja kuten nyt vaikka [moderni ohjelmistoyritys] missä vois ollaki ihan mahdollista että mä viihtyisin. (...) niitä vaan on määrällisesti vielä tosi vähän suhteessa jos aatellaan työpaikkojen tarjontaa. (...) tommoset asiantuntijayritykset, niin niin.. se et siellä luotetaan niiden ihmisten asiantuntijuuteen. (Simo)

(...) siellä on aika tyypillistä että vakituiset työntekijät omistaa osakkeita, ja sit se ehkä siinä viestinnässä kun kuuntelee niitä ihmisiä tai lukee niitten kirjoituksia, huomaa et ne on vähän uudemman ajan ajattelijoita, ett just se ett ei ehkä enää ajatella että ihminen on laiska ja sitä pitää aina vähän jotenkin ruoskia, vaan ajatellaan että se pitää laittaa sellasiin tehtäviin joita se tykkää tehdä ja jossa se haluaa kehittyä, ni... et se on tavallaan se esimiesten rooli. (Simo)

Hyvin johdetut, työntekijöilleen vapauksia ja vastuuta antavat asiantuntijayritykset voivat siis olla itsensä toteuttamisen tarpeiden voimakkaasti ohjaamien henkilöiden kannalta kiinnostavia vaihtoehtoja yrittäjyydelle, vaikka he muuten kokisivat haasteita perinteisempään palkkatyöhön sopeutumisessa. Monet Simon, Pasiin - ja paikoin myös Lauran ja Seponkin - kuvaamat yrittäjyyden ja palkkatyön väliset erot voidaan liittää ammatillisen identiteetin näkökulmassa identiteettiprosessissa vastaan tuleviin ristiriitoihin. Jos asiaa tarkastellaan teoriataustaa vasten, voi yksilö joko tiedostetussa tai tiedostamattomassa identiteetin muodostumisprosessissa kohdata ristiriitoja sen suhteen, mitä hän esimerkiksi sisäisten arvojen ja motiivien perusteella kokee olevansa, ja mitä muuttunut työkontekstin toimintaympäristö häneltä odottaa ja vaatii. Tässä tutkimuksessa haastatelluista kielteisimmän palkkatöihin siirtymisen kokemuksesta kuvasi ehkä Pasi, jolla siirtymä tapahtui huomattavan pikaisesti - ”yhdessä päivässä käytännössä” - mikä voi selittää suurinta koettua ja kertomuksessa ilmaistua ristiriitaa. Edellä mainittujen tuloksista johdettujen havaintojen perusteella selkeimpänä johtopäätöksenä voin todeta seuraavaa:

Mitä vahvemmat sisäiset motiivit itsensä toteuttamiseen yrittäjyyden kautta yksilöllä on, sitä hankalampi yksilön voi olla sopeutua perinteiseen palkkatyöhön ammatillisen identiteetin kohtaamien ristiriitojen vuoksi.

Hyvin johdetut, työntekijöilleen vapauksia ja vastuuta antavat asiantuntijayritykset voivat kuitenkin tarjota sisäisten motiivien ohjaamille yrittäjäpersoonille mahdollisesti samoja itsensä toteuttamisen, osallistamisen, vapauden ja vastuun kokemuksia kuin yrittäjyys.

Lisäksi sekä sopeutumishaasteet että herkkyys toimintatapaeroille - mukaan lukien Lauran ja Simon kuvailema rohkeus puuttua epäkohtiin - saattavat hyvin olla tunnistettavissa vasta, kun yrittäjäkokemuksen omaava henkilö siirtyy palkkatöihin. Yrittäjyyttä edeltävä palkkatyökokemus ei välttämättä tuo suhteessa samanlaista kontrastia, jota vasten yksilö voi havainnoida omien motiivien ja työnteon kontekstin sopivuutta ja mahdollisia ristiriitoja.

Edellä esittämiäni ajatusten osalta olen myös kriittinen. Vaikka tutkimus keskittyy yksittäisten yrittäjien henkilökohtaisiin kokemuksiin aiemmin esittämani Hytin (2003, 291-292) ajatuksia mukailevan periaatteeni mukaan, on aineiston koko yksi huomion arvoinen asia. Tutkimuksen edetessä, varsinkin ennen aineiston tarkempaa analyysia pohdin, että aineiston riittävyys ja alustavien tulosten havaitsemisen saturaation (mm. Tuomi & Sarajärvi 2018, 99-100) kautta toisi varmasti varmuutta tulosten ja johtopäätösten tekemiseen. Kyseessä on kuitenkin pro gradu -tutkielma, jonka jo muun muuassa oman yrittäjyyskokemukseni takia viivästyneitä opintoja loppuun saattaessani olin aiheen valinnasta asti päättänyt pyrkiä tekemään suhteellisen tiukalla aikataululla. Laajem-

paa tutkimusta tehdessä aineiston kokoa kannattaisi huomattavasti kasvattaa tai vahvistaa määrällisellä aineistolla triangulaatioperiaatteen (mm. Tuomi & Sarajärvi 2018, 166-172) mukaan. Lisäksi aiheen yhä tarkempi rajaaminen mahdollistaisi tarkemmat tutkimus- ja aineiston käsittelymenetelmät. Toisaalta, kun kyseessä on aineiston koosta riippumatta yksittäisten, *narratiivisten*, elämäkerrallisten aineistojen tutkimus, on aineistosta nousevia tuloksia ja etenkin niistä tehtäviä tulkintoja hyvin vaikea yleistää edustamaan laajemmin palkkatöihin siirtyviä yrittäjiä. Tämän kaltaisen tutkimuksen aineiston tuottamisessa, vastaanottamisessa, kokoamisessa, käsittelyssä, analyysissä ja tulkinnessa on todella monta subjektiivisuuden kerrosta, jotka paitsi tutkijan myös lukijan on huomioitava.

Uskon kuitenkin, että tämän tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset antavat katsauksen palkkatöihin siirtyvästä yrittäjästä työelämää koskettavana ilmiönä. Kuten itsellenikin, tulokset voivat antaa palkkatöihin siirtymisen edessä syystä tai toisesta olevalle entiselle yrittäjälle mahdollisuuden ammatillisen kasvun reflektointiin ja erilaisten työllistymisvaihtoehtojen mukanaan tuomien haasteiden ja mahdollisuuksien arviointiin. Jatkotutkimuksen kannalta näen kiinnostavimpina aiheina entisten yrittäjien työnteon merkitysten ja sisäisten motiivien suhteen, ja toisaalta niiden korreloinnin palkkatöihin sopeutumisen kannalta laajemmalla otannalla. Sopeutumisen arvioinnissa on toki omat haasteensa siinä, onko sopeutuminen aina kokemuksellista, vai voiko sille määrittellä tarkkoja mittareita.

Painottaisin myös ilmiön tarkastelun merkitystä rekrytoijien näkökulmasta. Yrittäjyydestä palkkatyöhön siirtyvän motiivit, energia, opitut toimintatavat, joustokyky ja ymmärrys työnteosta voivat vaikuttaa valtavasti siihen, kokeeko yrittäjä palkkatyöhön sopeutumisen ja siihen liittyvät tekijät esimerkiksi pakonomaisena taakkana vai kasvun mahdollisuutena. Tässä tutkimuksessa tarkastellun kaltaisia muuttujia ja erilaisia yrittäjätarinoita ymmärtämällä rekrytoijat voivat saada todella merkittävää etua esimerkiksi asiantuntijapositiona täyttyessään: entinen yrittäjä voi olla hänet palkkaavan yrityksen kannalta käänteentekevä hahmo, jonka motiivien ymmärtäminen ja sisäisen ”yrittäjädraivin” voimaannuttaminen oikeanlaisella johtamiskulttuurilla voi tehdä kyseisestä rekrytointipäätöksestä kalliin harha-askeleen – tai parhaassa tapauksessa investoinnin, joka moninkertaistaa arvonsa yllättävällä tavalla.

LÄHTEET

- Aaltio-Marjosola, I. 1997. Yrittäjyys osana organisaatiokulttuuria. I. Aaltio-Marjosola (toim.) Organisaatio ja yrittäjyys. Helsinki; Porvoo: WSOY, 11-27.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. p. Tampere: Vastapaino
- Apo S. 1990. Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 62-79.
- Archer, M. S. 2000. *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Archer, M. S. 2003. *Structure, Agency and the Internal Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berger, P. & Luckman, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bothma, F. C., Lloyd, S., & Khapova, S. N. 2015. Work identity: Clarifying the concept. Teoksessa P. G. W. Jansen, & G. Roodt (toim.) *Conceptualizing and measuring work identity*. Dordrecht: Springer, 23-52.
- Bruner, J. 1986. *Actual minds, possible worlds*. Cambridge & London: Harvard University Press.
- Bruner, J. 1987. Life as Narrative. *Social Research: An International Quarterly* 71 (3) 691-710. Saatavilla:
https://ewasteschools.pbworks.com/f/Bruner_J_LifeAsNarrative.pdf
- Bruner, J. 1990. *Acts of Meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bygrave, W. D. 2010. The Entrepreneurial Process. Teoksessa W. D. Bygrave & A. Zacharakis. *The portable MBA in entrepreneurship*. 4th ed. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons, 1-26
- Carr, D. 1991. Discussion: Ricoeur on Narrative. Teoksessa D. Wood (toim.) 1991. *On Paul Ricoeur: narrative and interpretation*. London: Routledge, 160-173.
- Erikson, E. H. 1968. *Identity, Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton.
- Eskola J. & Suoranta J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. lisäp. Tampere: Vastapaino.
- Estola, E., Uitto, M. & Syrjälä, L. 2017. Elämäkertahaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & R. Granfelt. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 153-173.
- Eteläpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiivinen rakenteiden ja toimijuuden ristiallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (Toim.), *Työ, identiteetti ja oppiminen*. Helsinki: WSOY, 90-142
- Eteläpelto A. & Vähäsantanen K. 2010. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 26-49.

- Fairclough, N. 1992. *Discourse And Social Change*. Cambridge: Cambridge Polity Press.
- Gartner, W. B. 1988. Who is an entrepreneur? Is the wrong question. *American Journal of Small Business*. 12 (4), 11-32.
- Hall, S. 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, H. L. 2010. Narratiivinen tutkimus - todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (Toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1-2*. Juva: PK-kustannus, 143-157.
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2017. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. 4. lisäp. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Hytti, U. 2003. *Stories of entrepreneurs: narrative construction of identities*. Series A-1:2003. Turku School of Economics and Business Administration.
- Hyvärinen M. & Löyttyniemi V. 2005. *Kerronnallinen haastattelu*. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189-222. Saatavilla: <https://www-ellibslibrary-com.ezproxy.jyu.fi/book/951-768-290-9>
- Hyvärinen, M. 2017. *Kertomushaastattelu*. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & R. Granfelt. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. 174-192.
- Hänninen, V. 1999. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Vammalan kirjapaino Oy.
- Hänninen, V. 2010. *Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä*. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1-2*. Juva: PK-kustannus, 160-175.
- Jenkins, R. 2008. *Social Identity*. 3rd ed. London: Routledge.
- Jodyanne Kirkwood, 2009 "Motivational factors in a push - pull theory of entrepreneurship", *Gender in Management: An International Journal*, Vol. 24 Issue: 5. 346-364. Saatavilla: <https://doi.org/10.1108/17542410910968805>
- Koiranen M. 1993. *Ole yrittäjä: sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys*. Helsinki: TT- kustannustieto.
- Kuusela, P. 2000. *Minästä yhteisöön, yhteisöstä minään*. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (Toim.), *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktion näkökulma*. Kuopio: Kuopion yliopisto, 303-327
- Laitinen A. 2002. *Charles Taylor and Paul Ricoeur on self-interpretations and narrative identity*. Teoksessa R. Huttunen, H. L.T. Heikkinen & L. Syrjälä (toim.) *Narrative Research - Voices of Teachers and Philosophers*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 57-71.
- Lähteenmäki S. 1997. *Yrittäjyys ihmisen elämän eri vaiheissa*. Teoksessa I. Aaltio-Marjosola (toim.) *Organisaatio ja yrittäjyys*. Helsinki; Porvoo: WSOY, 130-151.
- Laukkanen, M. 2007. *Kasvuyritys*. Helsinki: Talentum.

- Littunen, H. 2000. Entrepreneurship and the characteristics of the entrepreneurial personality. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research* 6 (6), 295-309. Saatavilla: <https://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/13552550010362741>
- Mead, G. H. & Morris, C. W. 1983. *Mind, self, and society: From the standpoint of a social behaviorist*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Niittykangas H. 2003. *Yrittäjyys ja yrityksen toimintaympäristö*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.
- Niittykangas, H. 2007. Ajatuksia yrittäjyyden käsitteen ääreltä. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta. Syventävien opintojen seminaarimateriaalia. Ensimmäinen luonnos. 7.8.2007.
- Niittykangas, H; Littunen, H & Kinnunen, U. 1998. Työttömyydestä johtuva pakko yrityksen perustamisyytä. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 47(1): 86-104. Saatavilla: http://lta.lib.aalto.fi/1998/1/lta_1998_01_a5.pdf
- Peltonen, M. 1986. *Yrittäjyys*. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Politis, D. 2005. *Entrepreneurship, career experience and learning: developing our understanding of entrepreneurship as an experiential learning process*. Lund School of Economics and management.
- Polkinghorne, D. 1988. *Narrative Knowing and the Human Science*. Albany: State University of New York Press.
- Polkinghorne, D. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J.A. Hatch & R. Wisniewski (toim.) *Life history and narrative*. London: Falmer Press, 5-23.
- Raggatt, P. T. F. 2006. Multiplicity and Conflict in the Dialogical Self: A Life-Narrative Approach. Teoksessa D. P. McAdams, R. Josselson & A. Lieblich. (toim.) *Identity and story: Creating self in narrative*. Washington, DC: American Psychological Association, 15-35.
- Ricoeur P. 1991. Life in Quest of Narrative. Teoksessa D. Wood (toim.) 1991. *On Paul Ricoeur: narrative and interpretation*. London: Routledge, 20-33.
- Ricoeur P. 1992. *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ropo E. & Gustafsson, A-M. 2010. Elämäkerrallinen näkökulma ammatilliseen ja persoonalliseen identiteettiin. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismaa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 50-76.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvuori & R. Granfelt. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 427-442.
- Saastamoinen, M. 2000. Identiteettien hybridisoituminen ja sosiaalinen konstruktionismi - nuorallatanssia dualismien rajoilla. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (toim.), *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma*. Kuopio: Kuopion yliopisto, 259-298.
- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteena. Teoksessa P. Rautio, M. Saastamoinen, P. Kuusela, P. Korhonen, S. Valkonen, H. Pirskanen & M. Itäpuisto (toim.) *Minuus ja identiteetti: Sosiaalipsykologi-*

- nen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 170-179.
- Schjoedt, L. & Shaver, K.G. 2007. "Deciding on an entrepreneurial career: a test of the pull and push hypotheses using the panel study of entrepreneurial dynamics data", *Entrepreneurship Theory & Practice*, Vol. 31 No. 5, 733-52
- Segal, G., Borgia, D. & Schoenfeld, J. 2005. The motivation to become an entrepreneur. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, Vol. 11 No. 1, 42-57.
- Shane, S. 2003. *A General Theory of Entrepreneurship: the Individual - Opportunity Nexus*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Siikala, A. 1984. *Tarina ja tulkinta: tutkimus kansankertojista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 2018. Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. Työllisyys Ja Työttömyys 2017, 2 Työllisyys ja työttömyys vuonna 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/tyti/2017/13/tyti_2017_13_2018-04-12_kat_002_fi.html
- Timmons, J. A. & Spinelli, S. Jr. 2009. *New venture creation: entrepreneurship for the 21st century*. 8th ed. Boston: McGraw-Hill.
- Torkki, J. 2014. *Tarinan valta: Kertomus luolamiehen paluusta*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi J. & Sarajarvi A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Ucbasaran, D., Westhead, P. & Wright, M. 2001. The Focus of Entrepreneurial Research: Contextual and Process Issues. *Entrepreneurship Theory & Practice* 25(4), 57-80.
- Ucbasaran, D., Westhead, P & Wright, M. 2006. *Habitual entrepreneurs*. UK: Edward Elgar.
- van Dijk, T. A. 1980. Story comprehension: An introduction. *Poetics* 9 (1-3), 1-21. Saatavilla: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.jyu.fi/science/article/pii/0304422X80900108>
- Vilkko A. 1990. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 81- 98.
- Yle.fi. 2018. Yrittäjyys on tapa ilmaista itseään - viime vuonna yrityksistä lähes puolet oli alle 35-vuotiaiden perustamia. 17.5.2018 Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-10205908>

LIITTEET

Liite 1: Tutkimushaastattelun runko

1. Kerro vapaasti itsestäsi – mikä on sinun *tarinasi*?

Apukysymykset:

- a. Millainen olet vapaa-ajalla? Entä työelämässä?
- b. Oletko erilainen "sinä" eri tilanteissa tai yhteisöissä?

2. Miten sinusta alun perin tuli yrittäjä?

Apukysymykset:

- a. Mikä *motivoi* yrittäjyyteen? Oliko yrittäjyys luontainen valinta vai ns. ainoa vaihtoehto?
- b. Minkä ikäisenä ryhdyit yrittäjäksi?

3. Kuvaile itseäsi yrittäjänä.

Apukysymykset:

- a. Miten koit/koet yrittäjänä toimimisen?
- b. Mikä *merkitys* yrittäjyydellä on sinulle?
- c. Muuttiko yrittäjyys ja yrittäjänä työskentely *identiteettiäsi*?
- d. Kuinka kauan toimit /olet toiminut yrittäjänä?

4. Miten päädyit yrittäjyydestä palkkatyöhön?

Apukysymykset:

- a. Oliko kyseessä jälleen valinta vai ns. ainoa vaihtoehto?
- b. Mitkä tekijät vaikuttivat päätökseen siirtyä palkkatyöhön?

5. Kuvaile itseäsi työntekijänä.

Apukysymykset:

- a. Miten koet/koit palkkatyössä olemisen?
- b. Kuinka kauan olet ollut /olit palkkatyössä?
- c. Mikä *merkitys* työllä on sinulle?

6. Miten itse koit palkkatyöhön siirtymisen?

Apukysymykset:

- a. Miltä sinusta *tuntui* siirtyä yrittäjyydestä palkkatyöhön?
- b. Koetko tekeväsi töitä eri tavalla yrittäjyyskokemuksen jälkeen?

7. Onko työntekijänä toimiminen yrittäjyyden jälkeen muuttanut *identiteettiäsi*?

8. Miten suhtaudut yrittäjyyteen nyt?

Apukysymykset:

- a. (Jos toimii nyt uudestaan yrittäjänä): Onko identiteettisi muuttunut jälleen yrittäjänä olon myötä?
- b. (Jos ei toimi yrittäjänä): Pidätkö todennäköisenä, että ryhdyt vielä uudestaan yrittäjäksi?